

**ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
EKONOMIKOS KATEDRA**

Irma Pakėnienė

UAB „LIUMENAS“ IŠLIKIMO RINKOJE GALIMYBĖ

Magistro darbas

Šiauliai, 2006

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
EKONOMIKOS KATEDRA

UAB „LIUMENAS“ IŠLIKIMO RINKOJE GALIMYBĖ

Magistro darbas

Socialiniai mokslai, ekonomika (04 S)

Magistro darbo autorė **Irma Pakėnienė**

Vadovė **doc. Auksė Norkuvienė**.....

Recenzentas.....

SANTRAUKA

Irma Pakėnienė

UAB „Liumenas“ išlikimo rinkoje galimybė.

Magistro darbas.

Magistro darbe apibūdinamas įmonės finansinio ir nefinansinio vertinimo būtinumas, remiantis Lietuvos ir užsienio autorių darbais. Išskiriamos konkurencinės rinkos, konkurencinės aplinkos analizė, pateikiami finansiniai įmonės veiklos įvertinimo rodikliai, apibūdinami jų analizės būdai ir metodai, plėtros galimybių nustatymo ir prognozavimo modeliai. Remiantis sudarytu modeliu, įvertinta UAB „Liumenas“ konkurencinė aplinka, atlikta pardavimų, išlaidų, darbuotojų sudėties bei struktūros analizė, atliktas įmonės finansinis veiklos rodiklių vertinimas, įvertinta bankroto galimybė, prognozuotos pardavimų kitimo tendencijos, pateiktos plėtros galimybės. Patvirtinta autorės suformuluota hipotezė, kad UAB „Liumenas“ gali išsilaikyti konkurencinėje rinkoje ir plėsti savo veiklą.

SUMMARY

Irma Pakėnienė

Possibility of Survival in the Market for Join Stock Company "Liumenas". Master's work.

In the master's work the necessity for the company's financial and non-financial evaluation is described basing on Lithuanian and foreign authors' works. The work presents the complete markets, competitive environment analysis and financial indexes of evaluation of the company's activity and describes the ways and methods of their analysis and models for establishment of developmental and forecast possibilities. Basing on the model worked out Join Stock Company "Liumenas" competitive environment was evaluated and the sales, costs, employees composition and structure analysis was carried out, financial indexes of the company's activity, bankruptcy risk, forecasted tendencies of the changes in sales were evaluated and the developmental possibilities were given. The author's hypothesis that Join Stock Company "Liumenas" is able to hold out in the competitive market and to develop its activity was confirmed.

TURINYS

IVADAS.....	8
1. ĮMONĖS VERTINIMO TEORINIAI ASPEKTAI.....	10
1.1. Įmonių klasifikavimas pagal konkurencines rinkos rūšys.....	10
1.1.1. Konkurencija ir konkurencinės rinkos.....	10
1.1.2. Monopolinės konkurencijos rinkos strategija.....	13
1.2. Konkurencinės aplinkos analizė.....	17
1.3. Finansinis veiklos vertinimas.....	19
1.3.1. Finansinės analizės rūšys.....	20
1.3.2. Santykinų rodiklių grupės ir jų naudojimas.....	21
1.4. Įmonių bankroto prognozavimo metodika.....	26
2. RETROSPEKTYVINIS UAB „LIUMENAS“ VEIKLOS TYRIMAS.....	31
2.1. UAB „Liumenas“ veiklos charakteristika.....	31
2.1.1. Įmonės konkurencinės aplinkos įvertinimas.....	32
2.1.2. Pardavimų analizė.....	35
2.1.3. Veiklos išlaidų analizė.....	38
2.1.4. Darbuotojų skaičiaus, sudėties ir struktūros analizė.....	40
2.2. UAB „Liumenas“ veiklos finansinis vertinimas.....	42
2.2.1. Finansinių ataskaitų dinamikos bei struktūros įvertinimas.....	42
2.2.2. Santykinų finansinių rodiklių analizė.....	45
2.3. Kompleksinis UAB „Liumenas“ finansinis veiklos įvertinimas.....	62
2.4. UAB „Liumenas“ stabilumo įvertinimas.....	65
3. UAB „LIUMENAS“ PLĖTROS PERSPEKTYVŲ NUMATYMAS.....	69
3.1. UAB „Liumenas“ pardavimų apimtys ir grynojo pelno prognozavimas.....	69
3.1.1. Pardavimų apimtys prognozavimas.....	69
3.1.2. Grynojo pelno prognozavimas.....	72
3.2. Plėtros perspektyvų pagrindimas.....	75
IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS.....	77
LITERATŪRA.....	80
PAGRINDINIŲ SĄVOKŲ ANALIZĖ.....	84
PRIEDAI.....	87
1 priedas. Įmonės finansinė būklės rodiklių apskaičiavimo formulės.	
2 priedas. Finansinių ataskaitų straipsnių pokyčių įtaka įmonės finansiniam stabilumui.	
3 priedas. Koreliacijos ir regresijos koeficientų skaičiavimas.	

- 4 priedas. Išlaidų dinamikos analizė.
- 5 priedas. Struktūrinė 2002 – 2005 m. UAB „Liumenas“ balanso analizė.
- 6 priedas. UAB „Liumenas“ balanso dinamika.
- 7 priedas. Struktūrinė 2002 – 2005 m. UAB „Liumenas“ pelno (nuostolio) ataskaitos analizė.
- 8 priedas. Pelno (nuostolio) ataskaitos straipsnių apimties dinamika.
- 9 priedas. Turto pelningumo analizė pagal L. Bernsteino modelį.
- 10 priedas. Nuosavo kapitalo pelningumo analizė pagal L. Bernsteino modelį.
- 11 priedas. Trumpalaikio mokumo rodiklių dauginės regresijos lygties apskaičiavimas.
- 12 priedas. UAB „Liumenas“ trumpalaikio turto apyvartumą lemiančių veiksnių skaičiavimai.
- 13 priedas. UAB „Liumenas“ ilgalaikio turto apyvartumą lemiančių veiksnių skaičiavimai.
- 14 priedas. UAB „Liumenas“ viso turto apyvartumą lemiančių veiksnių skaičiavimai.
- 15 priedas. Pardavimų apimties prognozavimas ekstrapoliacijos būdu.
- 16 priedas. Pardavimų apimties prognozavimas naudojant tiesinę trendo funkciją.
- 17 priedas. Pardavimų prognozavimas antros eilės eksponentinio išlyginimo būdu.
- 18 priedas. Grynojo pelno prognozavimas ekstrapoliacijos būdu.
- 19 priedas. Grynojo pelno prognozavimas naudojant tiesinę trendo funkciją.
- 20 priedas. Grynojo pelno prognozavimas pirmojo tipo hiperbolės būdu.
- 21 priedas. Grynojo pelno prognozavimas pirmos eilės eksponentinio išlyginimo būdu.
- 22 priedas. Įmonės aktyvai 2002– 2005 m.
- 23 priedas. Įmonės pasyvai 2002– 2005 m.
- 24 priedas. Pelno (nuostolio) ataskaita už 2002 – 2005 m.

LENTELIŲ SĄRAŠAS

1 lentelė. Rinkų struktūra pagal Stackelbergą.....	12
2 lentelė. Prekinių rinkų klasifikaciją pagal Chamberlin ir Blain.....	13
3 lentelė. Pagrindiniai UAB „Liumenas“ veiklą atspindintys rodikliai ir jų pokyčiai.....	32
4 lentelė. Pardavimų apimtys dinamikos ir raidos intensyvumo charakteristikos.....	37
5 lentelė. UAB „Liumenas“ pardavimų apimtys ir grynojo pelno dinamika 2002 – 2005 m.....	37
6 lentelė. UAB „Liumenas“ išlaidų lygio rodikliai.....	39
7 lentelė. UAB „Liumenas“ pelningumo rodiklių dinamika 2002-2005 m.....	46
8 lentelė. UAB „Liumenas“ bendrojo pelno pokyčius įtakoję veiksniai 2002-2005 m.....	47
9 lentelė. UAB „Liumenas“ likvidumo rodiklių dinamika 2002-2005 m.....	52
10 lentelė. UAB „Liumenas“ finansų struktūros santykinų rodiklių dinamika 2002-2005 m.....	56
11 lentelė. UAB „Liumenas“ trumpalaikio turto efektyvumą lemiantys veiksniai.....	58
12 lentelė. UAB „Liumenas“ ilgalaikio turto efektyvumą lemiantys veiksniai.....	59
13 lentelė. UAB „Liumenas“ turto efektyvumą lemiantys veiksniai.....	60
14 lentelė. Kompleksinio UAB „Liumenas“ veiklos įvertinimo finansiniai rodikliai.....	63
15 lentelė. Finansinių ataskaitų straipsnių pokyčių įtaka UAB „Liumenas“ finansiniam stabilumui.....	65
16 lentelė. UAB „Liumenas“ bankroto tikimybės, apskaičiuotos pagal Altman tiesinės koreliacijos modelį, dinamika.....	66
17 lentelė. UAB „Liumenas“ kreditingumo indekso apskaičiuoto pagal Altman modelį, dinamika 2002 – 2005 m.....	66
18 lentelė. UAB „Liumenas“ Z koeficiento apskaičiavimas pagal R. Taffler ir H. Tisshaw modelį.....	67
19 lentelė. UAB „Liumenas“ Z koeficiento pagal Springade modelį apskaičiavimas.....	67
20 lentelė. UAB „Liumenas“ kreditingumo koeficientų pagal įvairius modelius suvestinė.....	68
21 lentelė. Prognozuojamo laikotarpio pasikliautinių intervalų apskaičiavimas.....	70
22 lentelė. Pardavimų prognozė antros eilės eksponentinio išlyginimo metodu.....	71
23 lentelė. UAB „Liumenas“ prognozuojamos pardavimų apimtys, Lt.....	71
24 lentelė. Grynojo pelno prognozė eksponentinio išlyginimo būdu.....	74
25 lentelė. Brigados steigimo išlaidos, Lt.....	75
26 lentelė. Grynasis pelnas iš brigados steigimo projekto, Lt.....	76

PAVEIKSLŲ SARAŠAS

1 paveikslas. Paklausos kreivė monopolinės konkurencijos rinkoje.....	15
2 paveikslas. Pusiausvyra monopolinės konkurencijos rinkoje trumpuoju laikotarpiu.....	15
3 paveikslas. Pusiausvyra monopolinės konkurencijos rinkoje ilguoju laikotarpiu.....	16
4 paveikslas. Penkių konkurencijos jėgų modelis.....	18
5 paveikslas. Turto pelningumo piramidinė analizė.....	24
6 paveikslas. Šakoje veikiančių įmonių skaičius 2002 – 2005 m.....	33
7 paveikslas. UAB „Liumenas“ pagrindiniai tiekėjai 2005 m.....	34
8 paveikslas. UAB „Liumenas“ pardavimai 2000-2005 m., Lt.....	36
9 paveikslas. UAB „Liumenas“ ir vidutinių šakos pardavimo pajamų dinamika 2000-2004 m.....	36
10 paveikslas. UAB „Liumenas“ išlaidų struktūra 2002 – 2005 m.....	38
11 paveikslas. UAB „Liumenas“ ir vidutinis šakos darbuotojų skaičiaus dinamika 2002–2005 m.....	40
12 paveikslas. UAB „Liumenas“ ir vidutinių šakos pardavimo pajamų tenkančių 1 darbuotojui dinamika.....	41
13 paveikslas. UAB „Liumenas“ darbuotojų struktūros pokytis 2002-2005 m.....	42
14 paveikslas. UAB „Liumenas“ pagrindinių turto straipsnių dinamika.....	42
15 paveikslas. UAB „Liumenas“ pagrindinių nuosavybės straipsnių dinamika.....	44
16 paveikslas. Pardavimų, savikainos ir grynojo pelno dinamika 2002 – 2005 m.....	45
17 paveikslas. Vidutinio šakos ir įmonės grynojo pelningumo dinamika 2002 – 2004 m.....	49
18 paveikslas. Vidutinio šakos ir įmonės bendrojo pelningumo dinamika 2002 – 2004 m.....	51
19 paveikslas. UAB „Liumenas“ ir vidutinių šakos turto pelningumo rodiklių dinamika.....	51
20 paveikslas. Vidutinio šakos ir įmonės nuosavo kapitalo pelningumo rodiklių dinamika	51
21 paveikslas. UAB „Liumenas“ einamojo ir kritinio likvidumo rodiklių dinamika 2002-2005 m.....	53
22 paveikslas. UAB „Liumenas“ ir vidutinio šakos einamojo likvidumo koeficientų dinamika.....	54
23 paveikslas. UAB „Liumenas“ ir vidutinio šakos kritinio likvidumo rodiklių dinamika.....	55
24 paveikslas. UAB „Liumenas“ ir vidutinių šakos skolos - nuosavybės rodiklių dinamika.....	57
25 paveikslas. UAB „Liumenas“ ir vidutinių šakos skolos rodiklių dinamika 2002 – 2004 m.....	57
26 paveikslas. UAB „Liumenas“ turto apyvartumo dienomis rodiklių dinamika 2002 – 2005 m.....	61
27 paveikslas. UAB „Liumenas“ debitorinio ir kreditorinio įsiskolinimo apyvartumo dienomis rodiklių dinamika 2002 – 2005 m.....	61
28 paveikslas. UAB „Liumenas“ kompleksinio įvertinimo rodiklių kreivių grafikas.....	64
29 paveikslas. UAB „Liumenas“ pardavimų apimties prognozė 2006 – 2007 m.....	69
30 paveikslas. Pardavimo apimčių prognozė 2006 - 2007 m. pagal tiesinę trendo funkciją.....	70
31 paveikslas. UAB „Liumenas“ grynojo pelno prognozė 2006 – 2007 m.....	72
32 paveikslas. Grynojo pelno prognozė 2006 - 2007 m. pagal tiesinę trendo funkciją.....	73

IVADAS

Tyrimo aktualumas. Praėjus šešiolikai Lietuvos nepriklausomybės metų, dirbant rinkos sąlygomis, smulkios ir vidutinės įmonės įsisaugančios, jog didėjant konkurencijai reikia ieškoti vis naujesnių būdų norint išlikti rinkoje. Esant aukštam konkurencijos lygiui, įmonėms vis sunkiau funkcionuoti prisotintoje, integruotoje rinkoje. Įmonės konkurentabilumas šiomis dienomis tampa vienu iš svarbiausių išlikimo rinkoje faktorių. Rinkos ekonomika pasižymi neapibrėžtumu, versle nuolat pasitaiko netikėtumų, nesėkmių, rizikos. Siekdamos išlikti ir nuolat klestėti, įmonės turi priimti rinkos iššūkius ir operatyviai reaguoti į verslo aplinkos pasikeitimus.

Pastoviai kintant veiklos sąlygoms, didėjant konkurencijai rinkoje, įmonėje sukaupta bei iš kitų šaltinių gaunama informacija turi būti objektyviai įvertinta. Tik atlikus išsamią veiklos analizę, galima spręsti apie įmonės tolimesnes perspektyvas, išvelgti esamus trūkumus ir imtis priemonių juos pašalinti. Analizės suteikta informacija leidžia įvertinti retrospektyviniu periodu priimtus sprendimus ir parinkti priemones sprendimams, orientuotiems į perspektyvą.

Įvertinti įmonę, jos veiklą bei palyginti ją su konkurentais yra vienas iš labiausiai daugelį verslininkų dominančių klausimų. Tai svarbu tiek patiems įmonių vadovams siekiant sėkmingai plėtoti savo verslą ir tobulėti, tiek investuotojams, akcininkams, siekiant išsiaiškinti, į kurią verslą naudingiau investuoti. Dažnai firmų vadovai, lygindami savo įmonę su kitomis, pasikliauja vieninteliu rodikliu – grynuoju pelnu. Tačiau pagal naujausias teorijas – ekonominio pelno, subalansuotų rodiklių ir pan. – vien šiuo dydžiu pasitikėti negalima, nes jis netiksliai atspindi realią įmonės situaciją. Todėl yra siūloma daugelis kitų įvairiausių rodiklių, geriau, įvairiapusių nusakančių įmonės veiklą. Tačiau dažnai skirtingi rodikliai duoda skirtingą rezultatą. Todėl norint įvertinti įmonę, jos veiklą, reikia atlikti kuo išsamesnę analizę, t.y. atsižvelgti į kuo įvairesnius finansinius rodiklius.

Problema. Sprendžiant įmonių problemas, dažnai naudojamos išsivysčiusių užsienio šalių teorine bei praktine analizės patirtimi, tinkančia tos šalies vietos sąlygoms. Šiuo metu Lietuvoje nėra vieningos sistemos, vertinančios įmonių veiklą tiek finansiniais, tiek nefinansiniais metodais, kuri padėtų įvertinti įmonės padėtį bei jos perspektyvas.

Tyrimo objektas: UAB „Liumenas“ veikla ir jos rezultatai per 2002 – 2005 metų laikotarpį.

Darbo tikslas: remiantis susisteminta teorine medžiaga, įmonės finansinių ataskaitų duomenimis bei Lietuvos statybos šakos rodikliais, įvertinti UAB „Liumenas“ veiklą, dabartinę jos padėtį rinkoje, suformavus išvadas apie retrospektyvinę įmonės veiklą ir pasitelkus prognozavimo metodus, numatyti jos išlikimo rinkoje galimybę.

Šiam tikslui pasiekti keliami uždaviniai:

1. Išanalizuoti Lietuvos ir užsienio autorių literatūrą apie įmonės veiklos vertinimą;

2. Atlikti įmonės konkurencinės aplinkos bei finansinę analizę;
3. Atlikti įmonės tolesnės veiklos prognozavimą;
4. Numatyti įmonės išlikimo rinkoje galimybes.

Darbo hipotezė. UAB „Liumenas“ gali išsilaikyti konkurencinėje rinkoje ir plėsti savo veiklą.

Tyrimo metodai. Pagrindiniai metodai analizuojant nurodytą literatūrą – analizė, sintezė, ir lyginimas. Vertinant įmonės veiklos finansinius rodiklius bei plėtros galimybes naudota finansinių ataskaitų horizontalioji ir vertikalioji analizė, finansinių rodiklių detalizavimo, grupavimo, palyginimo, grandininio pakeitimo būdai, regresinė koreliacinė analizė, prognozuojant – trendo, pirmojo tipo hiperbolė, ekstrapoliacijos bei pirmos ir antros eilės eksponentinio išlyginimo metodai. Konkurencinei aplinkai įvertinti panaudotas M. Porter penkių jėgų modelis.

Šaltiniai. Atliekant UAB „Liumenas“ veiklos įvertinimą ir išlikimo rinkoje galimybės nustatymą, remtasi užsienio bei Lietuvos autorių mokomąja bei moksline literatūra, straipsniais, Lietuvos Respublikos statistikos departamento duomenimis. Analizės metu remtasi UAB „Liumenas“ 2002 – 2005 m. finansinių ataskaitų duomenimis.

Rezultatų reikšmingumas. Gauti rezultatai reikšmingi praktiniu požiūriu. UAB „Liumenas“ anksčiau nebuvo atliktas kompleksinis veiklos vertinimas, o finansiniai rodikliai buvo analizuojami pakankamai paviršutiniškai. Taip pat nurodyti įmonės plėtros prognozavimo modeliai, kuriais remiantis galima sudaryti pagrįstas ir realias kelių metų prognozes, nes iki šiol įmonėje prognozavimas remiantis finansiniais rodikliais nebuvo atliktas.

Darbo struktūra. Magistro darbą sudaro trys dalys. Pirmoje – konceptualiojoje dalyje išanalizuoti rinkos struktūros tipai, apibūdintas konkurencinės aplinkos įvertinimo modelis, išnagrinėti ūkinės veiklos analizei naudojami santykiniai finansiniai rodikliai, aprašomi bankroto diagnostikos ir įvertinimo metodai. Antroje analitinėje – tiriamoje dalyje atlikta UAB „Liumenas“ konkurencinės aplinkos analizė, finansinė analizė, įvertinta bankroto tikimybė. Konstruktyviojoje, trečioje darbo dalyje, atliekamas prognozavimas bei numatomos perspektyvų galimybės. Darbas iliustruotas paveikslais, lentelėmis, diagramomis, formulėmis ir kitais priedais.

Magistro darbo apimtis – 87 puslapiai. Darbe yra 24 priedai. Taip pat pateikiami 32 paveikslai ir 26 lentelės.

1. ĮMONĖS VERTINIMO TEORINIAI ASPEKTAI

1.1. Įmonių klasifikavimas pagal konkurencines rinkos rūšys

1. 1. 1. Konkurencija ir konkurencinės rinkos

Tik įėjimas į rinką su konkurencinga preke suteikia įmonei galimybę išgyventi rinkos sąlygomis. Įmonės gaminančios nekonkurencingas prekes pasmerktos žlugimui. Moksliniuose darbuose ir straipsniuose, nagrinėjančiuose konkurenciją ir konkurencingumą, yra pateikiami įvairūs apibrėžimai. “Griežta sąvokos “konkurencija” reikšmė matomai yra tame, kad vienas žmogus varžosi su kitu, ypač kažką perkant ar parduodant.” (Wonnacott, 1993). Galima teigti, jog A. Marchal, parašęs šias eilutes kalbėdamas apie “žmogų”, minty turėjo ekonomikos subjektą.

Literatūroje, nagrinėjančioje minėtąją problemą, iš principo egzistuoja trys konkurencijos apibrėžimo požiūriai. Pirmasis, apibūdina konkurenciją, kaip varžymąsi rinkoje. Antrasis požiūris, nagrinėja konkurenciją kaip rinkos ekonomikos mechanizmo elementą, kuris leidžia nustatyti paklausos ir pasiūlos pusiausvyrą. Šis požiūris yra charakteringas klasikinei ekonomikos teorijai. Trečiasis požiūris apibūdina konkurenciją kaip kriterijų, pagal kurį nustatomas pramonės rinkos tipas. Šis požiūris grindžiamas šiuolaikine rinkos morfologijos teorija.

Pirmasis požiūris grindžiamas konkurencijos supratimo kaip varžymasis siekiant geresnių rezultatų tam tikroje veiklos srityje. Konkurencija nors ir skirtingai interpretuojant vis gi apibūdinama kaip ekonomikos subjektų varžymasis.

Galima pateikti keletą būdingų apibūdinimų:

- ūkininkaujančių subjektų varžymasis, kai jų savarankiški veiksmai efektyviai apriboja kiekvieno iš jų galimybes paveikti bendras prekių apyvartos sąlygas, tam tikroje rinkoje ir stimuliuoja tų prekių gamybą, kurios reikalingos vartotojui;
- rungtyniaujantys, priešiški santykiai tarp dviejų ar daugiau ūkinės veiklos ekonomikos subjektų, pasireiškiantys kiekvieno iš jų noru pralenkti siekiant vienintelio tikslo, gauti kuo aukštesnį rezultatą, nustumti varžovą. Konkurencija – iš esmės yra ypatinga sąžiningos ekonominės kovos rūšis, kai iš principo esant vienodiems kiekvieno pretendento šansams nugalėti tas kuris yra sumanesnis, gabetesnis, iniciatyvesnis;
- varžymasis tarp rinkos ūkio dalyvių dėl geresnių prekių gamybos, pirkimo ar pardavimo sąlygų;
- varžymasis tarp rinkos dalyvių dėl geresnių gamybos ir produkcijos pardavimo sąlygų;
- varžymasis rinkoje tarp prekių gamintojų dėl rinkos dalies, siekiant gauti maksimalų pelną ar siekiant kitų konkrečių tikslų.

Sovietinio periodo literatūrai buvo charakteringas neigiamas požiūris į konkurenciją. Konkurencija apibūdinama kaip antagonistinė privačių prekių gamintojų ekonominio varžymosi forma. Labiausiai konkurencija vystosi esant kapitalistiniam gamybos būdai. Konkurencijos tikslas yra kova siekiant gauti didesnę pelną. Esant konkurencijai vyksta masinis smulkių ir vidutinių gamintojų nuskurdinimas, įmonių bankrotas. (Юданов, 1996)

Vėliau požiūris į konkurenciją diametraliai priešingai pasikeitė. Pavyzdžiui, “ konkurencija, natūralus rinkos santykių bruožas. Esant sveikai konkurencijai laimingojo vietoje atsiduria vartotojas, siekiant pelno tiekėjai, produkcijos gamintojai ir pardavėjai priversti stengtis kuo geriau tenkinti vartotojų poreikius.” Klasikinės ekonomikos teorijos rėmuose konkurencija kaip neatskiriamas rinkos mechanizmo elementas. Pasak Frenko H. Naito, „rinkos konkurencija yra geriausias būdas individui laisvai veikti“.

Konkurencija tarsi jėga, užtikrinanti paklausos ir pasiūlos sąveiką, sureguliuojanti kainas rinkoje. Pardavėjų ir pirkėjų rungtyniavimo rezultate nusistovi bendra kaina vienu metu prekėms ir konkreti paklausos ir pasiūlos kreivių padėtis. Konkurencija užtikrina rinkos kainodaros mechanizmo funkcijas.

Konkurencija – visuotinės gamybos proporcijų reguliavimo mechanizmas. Dėka tarpšakinės konkurencijos mechanizmo įvyksta kapitalo persilieėjimas iš vienos šakos į kitą.

Šiuolaikinėje mikroekonomikos teorijoje konkurencija suprantama kaip tam tikra rinkos savybė. Toks supratimas atsirado ryšium su rinkos morfologijos teorijos vystimusi. Priklausomai nuo konkurencijos tobulumo laipsnio rinkoje išskiriami įvairūs rinkos tipai, kurių kiekvienam būdingas tam tikras apibrėžtas ekonomikos subjektų elgesys. Konkurencija čia suprantama ne kaip varžymasis, o kaip bendrų rinkos sąlygų priklausomybės laipsnis atsižvelgiant į rinkos dalyvių elgesį. Todėl svarbus skirtumas tarp “konkurencijos” ir “varžymosi” terminų. Šiuolaikiniu supratimu “varžymosi” terminas priskiriamas vykstančiam elgesiui, tuo tarpu kai terminas “konkurencija” priskiriamas rinkos struktūrą nusakančiam modeliui, naudojamam elgesio tam tikroje rinkoje apibūdinimui. Ekonomikos agentų elgesys gali įgyti varžymosi pobūdį tik esant oligopolinei rinkos struktūrai, kai jų tarpusavio priklausomybė teigiama ir pakankamai aukšta. Iš kitos pusės, monopolisto ar polipolisto (tobulos konkurencijos rinkos dalyvio) elgesys negali būti apibūdinamas kaip varžymasis, kadangi tokio tipo rinkose ekonominių subjektų tarpusavio priklausomybė ypač maža.

Varžymasis išryškėja siūlant naujus produktus, gerinat kokybę jau gaminamų, reklamuojant savo produktus, specialiai naudojant rėmimo priemones rinkoje ir t.t. Ryškiai išreikštas varžymasis gali būti pastebimas subjektų elgesyje, kurie tuo pat metu negali būti vadinami visiškais konkurentais. Bet ir atvirkščiai, tobula konkurencija pastebima tose rinkose, kur nėra aiškaus varžymosi. Tokiu būdu, konkurencijos ir varžymosi skirtumas atsirado tik vystantis rinkos

struktūros teorijai. Ekonomistai – klasikai neatskiravo šių sąvokų kalbėdami apie konkurenciją. Tačiau kalbant apie laisvą konkurenciją, jie visų pirma mintyje turėjo varžymąsi. Rinka – viena rūšių prekių ir artimiausių substitutų pardavimas. Prekės pakeičiamumo laipsnis determinuojamas kryžminiu paklausos elastingumu kainų atžvilgiu: jei elastingumas mažiau už vienetą, tai galima kalbėti apie rinkos užbaigtumą.

Rinkų klasifikavimo pagrindu gali būti skirtingi kriterijai. Labiausiai paplitęs kriterijus – rinkos dalyvių skaičius (1 lentelė). Svarbu paminėti, kad rinkos konkurencija apsprendžiama ne tik firmų skaičiumi joje. Kartais svarbu ne tiek konkurencija rinkos viduje, kiek konkurencija už rinkos. Net ir viena firma rinkoje gali dirbti varžymosi sąlygomis, jei įėjimo barjerai nedideli ir yra potencialus konkurentų atsiradimo pavojus. E. Chamberlin pasiūlė naudoti rinkų klasifikacijai du kriterijus – siūlomų skirtingų įmonių prekių tarpusavio pakeičiamumą, ir tų įmonių tarpusavio priklausomumą.

1 lentelė

Rinkų struktūra pagal Stackelbergą

Pirkėjai	Pardavėjai		
	Daug	Keletas	Vienas
Daug	Dvipusė polipolija	Oligopolija	Monopolija
Keletas	Oligopsonija	Dvipusė oligopolija	Monopolija, apribota oligopsonija
Vienas	Monopsonija	Monopsonija, apribota oligopolija	Dvipusė monopolija

Šaltinis: Šliburytė, L., (2000). Konkurencija ir konkurencinės rinkos. *Ekonomika ir vadyba- 2000*.

Pirmasis kriterijus gali būti pateikiamas, kaip įmonių siūlomų prekių kryžminis paklausos elastingumo kainų atžvilgiu koeficientas. Antras – kiekybinis kryžminis paklausos elastingumo koeficientas. Pirmasis charakterizuoja poveikį j-osios įmonės kainos pasikeitimo i-osios gamybai, antrasis – j-osios gamybos įtaka i-osios kainai. Kuo aukštesnis kryžminis paklausos elastingumo kainų atžvilgiu koeficientas, tuo didesnis įmonių gaminamų prekių viena rūšiškumas. Kuo didesnis kiekybinis kryžminis elastingumas, tuo stipresnis įmonių tarpusavio priklausomumas.

J.Blain pridėjo trečiąjį kriterijų – įėjimo į rinką sąlygas (E), kurios nustatomos santykinio tikrosios prekės kainos P_L padidėjimu jo konkurencinės kainos, lygios vidutinėms bendroms ilgalaikio periodo P_c išlaidoms: (Юданов, 1996)

$$E = (P_L - P_c) / P_c$$

Kuo aukštesnis E, tuo patrauklesnė rinka, tuo didesnė įėjimo į rinką tikimybė. Monopolijos atveju, kaip taisyklė $E > 0$, tačiau įėjimas į rinką blokuotas. Sintezuotas požiūris į klasifikavimą pagal šiuos kriterijus pateikiamas 2 lentelėje. Nesunku įsitikinti, kad praktinis šios klasifikacijos pritaikomumas sudėtingas, kadangi įgyvendinimui būtina skaičiuoti kryžminio paklausos elastingumo kainų atžvilgiu ir kiekybinio elastingumo koeficientus, nustatyti ilgalaikio periodo vidutinius kaštus.

Prekinių rinkų klasifikaciją pagal Chamberlin ir Blain

Rinkos struktūros tipas	Prekių tarpusavio pakeičiamumas, $e(p)_{ij}$	Įmonių tarpusavio priklausomumas, $e(q)_{ij}$	Įėjimo sąlygos, E
Tobula konkurencija	$\rightarrow \infty$	$\rightarrow 0$	$\rightarrow 0$
Monopolistinė konkurencija	$0 < e(p)_{ij} < \infty$	$\rightarrow 0$	$\rightarrow 0$
Vienarūšė oligopolija	$\rightarrow \infty$	$0 < e(q)_{ij} < \infty$	$E > 0$
Nevienarūšė oligopolija	$0 < e(p)_{ij} < \infty$	$0 < e(q)_{ij} < \infty$	$E > 0$
Monopolija	$\rightarrow 0$	$\rightarrow 0$	Įėjimas blokuotas

Šaltinis: Šliburytė, L., (2000). Konkurencija ir konkurencinės rinkos. *Ekonomika ir vadyba* - 2000.

Trumpai apžvelgus pagrindines rinkos struktūras, plačiau bus analizuojama monopolinės konkurencijos rinka, nes tiriamą įmonę galima priskirti monopolinei konkurencijai.

1.1.2. Monopolinės konkurencijos rinkos strategija

Išanalizavus užsienio ir lietuvių autorių literatūrą, galima teigti, kad **monopolinė konkurencija** tai rinkos struktūros forma, kai veikia daug firmų, gaminančių labai (bet ne idealiai) artimus pakaitus. Tai rinka, kuri turi tobulos konkurencijos ir monopolijos bruožų. (МЭНКЬЮ, 1999).

Monopolinė konkurencija skiriasi nuo tobulos konkurencijos tik vienu aspektu – kiekvieno pardavėjo produkto skirtingumu. Esminiai prekių skirtumai yra tie, kuriuos pripažįsta pirkėjas. Monopolinės konkurencijos egzistavimas reiškia, kad parduodantis šioje rinkos organizavimo formoje, turi savo produkto varianto monopoliją, tačiau jie yra žymaus konkuruojančio pardavėjo spaudimo objektas.

Monopolinė konkurencija yra pirmoji rinkos forma, su kuria dažnai susiduriama realioje ekonomikoje, ir labiausiai paplitusi šakos sandara. Kadangi monopolinės konkurencijos būdinga skiriamoji ypatybė yra prekių konkurencija, negalima tikėtis, kad jos bus parduodamos vienoda kaina, nes nėra priežasčių manyti, jog prekės kaina išliks nepakitusi, keičiantis pasiūlos apimčiai.

Monopolinės konkurencijos bruožai:

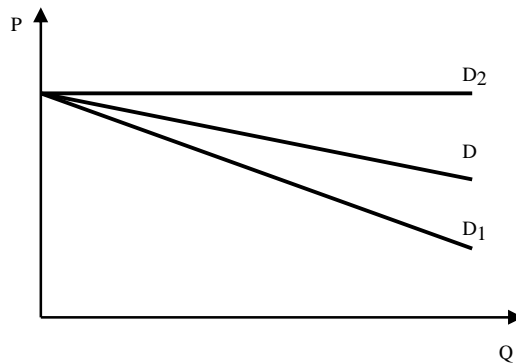
1) Didelis dalyvių skaičius šakoje. Praktiškai neįmanomi susitarimai tarp firmų dėl rinkos dalies ir kainų. Firmos negali dominuoti. Kai šakoje veikia daug firmų, išryškėja šie pagrindiniai monopolinės konkurencijos rinkos požymiai (Mikroekonomika, 2001):

- kiekvienai firmai tenka palyginti nedidelė rinkos dalis ir jos poveikis rinkos kainai yra nežymus;
- beveik neįmanomi tampa slapti suokalbiai ar suderinti firmų veiksmai siekiant apriboti gamybos apimtį ir padidinti kainą;
- vienos firmos veikla tiesiogiai neveikia kitų firmų sprendimų;

- pardavimų apimties padidėjimas, sumažinus kuriai nors firmai prekės kainą, turės nežymią įtaką konkurentų produktų pardavimui.
- 2) Prekės ar paslaugos yra diferencijuotos. Pirkėjo požiūriu kiekvieno pardavėjo produktas nors šiek tiek skiriasi nuo kiekvieno kito pardavėjo produkto. Priešingai negu tobulosios konkurencijos rinkoje, kurioje prekės yra homogeniškos, monopolinės konkurencijos rinkoje parduodamos kiek skirtingos prekės. Firmos tokioje rinkoje yra monopolijos savo gaminamo produkto atžvilgiu, nes jų produktai skiriasi nuo kitų gamintojų tos pačios paskirties produktų kaina, išvaizda ir pan. Tačiau šie produktai yra artimi pakaitai. Produkto diferenciacijai turi įtakos:
- kokybė (produktai gali skirtis vienas nuo kito fizinėmis ir kokybinėmis savybėmis – medžiagomis, dizainu, kokybe, funkcinėmis ypatybėmis);
 - paslaugos (įvairių produktų pardavimo sąlygos ir teikiamos paslaugos – prekių įpakavimas, aptarnavimo kokybė ir pan.);
 - išdėstymas (produktai gali būti diferencijuoti atsižvelgiant į parduotuvių tinklo išdėstymą ir prieinamumą vartotojams);
 - realizavimo skatinimas (firmų prekės turi tokių skiriamų ypatybių, kurias sukuria reklama, įpakavimas, firmos ženklas, prekės markė ir t.t.).
- 3) Žemi įėjimo ir išėjimo barjerai. Monopolinės konkurencijos sąlygomis nėra apribota naujų firmų patekimo į rinką laisvė. Monopolinės konkurencijos firma gali gauti ekonominį pelną tik trumpo laikotarpio sąlygomis (ilgo – normalusis pelnas).
- 4) Monopolinės konkurencijos firmų prekės ir paslaugos turi artimus substitutus. Tai reiškia, kad, praktiškai, negali būti naudojama kaininė konkurencija (plačiai naudojama nekaininė konkurencija).

Kitaip negu tobulos konkurencijos rinkoje, pagrįstoje prekių vienodumu, monopolinės konkurencijos rinkoje realizuojamos diferencijuotos prekės. Monopolinės konkurencijos atveju kiekviena firma rinkai pateikia skirtingų tos pačios paskirties produktų, taip pat turi nežymų poveikį produktų kainai. 1 pav., galime matyti monopolinės konkurencijos įmonės paklausos kreivę D , kuri palyginama su monopoline D_1 , bei tobulos konkurencijos įmonės D_2 paklausos kreivėmis. Iš čia galime pastebėti, kad monopolinės konkurencijos rinkos įmonių paklausos kreivė nėra horizontali ir skiriasi nuo tobulos konkurencijos rinkos bei monopolinės rinkos paklausos kreivių. Monopolinės konkurencijos firmų individualios paklausos kreivės yra labai elastingos, t.y. joms būdingas mažas nuolydis (1pav.) Monopolinės konkurencijos paklausos kreivė paprastai priklausys nuo to, kiek gamins ir kokias kainas nustatys kitos firmos, gaminančios panašias prekes. Firmos paklausos kreivės nuolydis priklausys nuo to, kiek panašūs kitų firmų gaminiai. Jei didelis šakos firmų skaičius gamina tapačias prekes, tai kiekvienos iš jų tenkinamos paklausos kreivė iš esmės

bus horizontali. Kiekviena firma privalo parduoti savo gaminį už kainą, kurios prašo varžovai, kokia ji bebūtų. Bet kuri firma, pabandžiusi pakelti kainą virš tokių pačių savo varžovų prekių kainų, tuoj prarastų visus savo pirkėjus.

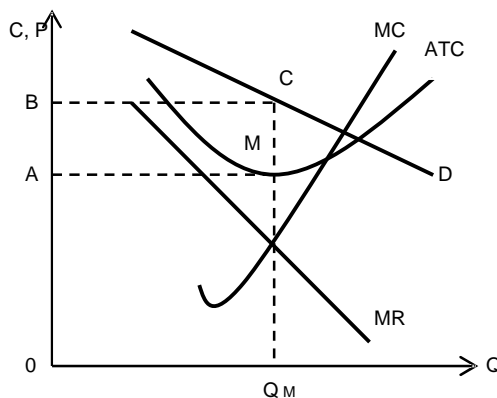


1 pav. Paklausos kreivė monopolinės konkurencijos rinkoje

Šaltinis: Mikroekonomika. (2001). Kaunas: Technologija.

Monopolinės konkurencijos įmonės, siekdamos surasti optimalų gamybos apimtį ir kainų derinį, užtikrinantį didžiausią pelną, gali naudoti ribinių pajamų ir ribinių kaštų lygybės taisyklę.

Monopolinės konkurencijos rinkoje įmonės nustato individualias prekių kainas savo diferencijuotiems gaminiams. Jos vadovaujasi paklausa ir kaštais, kad maksimizuotų gaunamą pelną. Kadangi įmonės, diferencijuodamos prekes, išlaiko autonomiją, vienoda rinkos būsena nesudaro. Kai paklausos kreivė yra virš vidutinių bendrųjų kaštų kreivės, gaminant indukcijos kiekį taške, kuris tenkina lygybę $MC=MR$, įmonė gauna ekonominį pelną. Jo dydis 2 pav. parodytas stačiakampiu ABCM. Tokia pusiausvyra galima trumpą laiką.

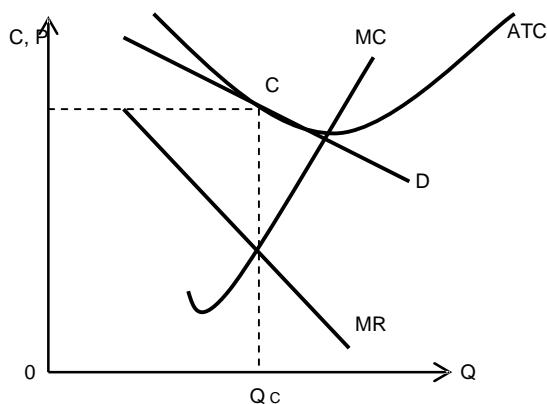


2 pav. Pusiausvyra monopolinės konkurencijos rinkoje trumpuoju laikotarpiu

Šaltinis: Мэнкью, Н. Г. (1999). *Принципы экономкс*. Санкт – Петербург.

Tačiau ekonominis pelnas masina kitas įmones pereiti į finansiškai naudingą rinką, tada individualios įmonės paklausos kreivė tampa elastingesne ir pasislenka į kairę. Tai reiškia, kad

vienos įmonės rinkos dalis ir ekonominis pelnas mažėja. Šis procesas tęsiasi tol, kol ekonominis pelnas išnyksta ir lieka tik normalus pelnas (3 pav.). Paklausos kreivė pasislenka į kairę pusę tiek, jog tampa liestine vidutinių kaštų kreivei taške C.



3 pav. Pusiausvyra monopolinės konkurencijos rinkoje ilguoju laikotarpiu

Šaltinis: МЭНКЬЮ, Н. Г. (1999). *Принципы экономкс.* Санкт – Петербург .

Jeigu naujų įmonių perėjimas į rinką tęsiasi, produkcijos apimtis kiekvienoje įmonėje dar mažėja. Daugelis įmonių patiria nuostolius, nebegauna net normalaus pelno ir palieka rinką. Likusių įmonių produkcijos apimtis vėl gali didėti ir paklausos kreivė pasisuka į dešinę tiek, kad jos vėl ima gauti normalų pelną.

Dvi vertos dėmesio pastabos apie monopoliškai konkurencinę pusiausvyrą (Varian, 1999). Visų pirma jį yra neefektyvi pagal Pareto net ir esant nuliniam pelnui. Pelnas nesusijęs su efektyvumu - jei kaina ribinius kaštus viršija, galima teigti, kad reiktų gaminti daugiau dėl efektyvumo.

Antra – firmos paprastai gamins kairiau vidutinius kaštus minimizuojančios gamybos apimties. Tai kartais paaiškinama pasakant, jog monopolinėje konkurencijoje yra „pajėgumo perteklius.“ Jei firmų būtų mažiau, tai kiekviena jų galėtų veikti esant efektyvesniam gamybos mastui, ir vartotojams būtų geriau. Tačiau, esant mažiau firmų, sumažėtų ir gaminių įvairovė, o tai turbūt pablogintų vartotojų padėtį. Į klausimą, kuris poveikis vyrauja, atsakyti sunku.

Įmonių elgsena monopolinės konkurencijos rinkoje panaši kaip ir tobulos konkurencijos rinkoje. Tačiau monopolinės konkurencijos atveju įmonė pasiekia pusiausvyrą ilguoju laikotarpiu gaudama normalų pelną ne ATC kreivės minimumo taške. Vidutiniai bendrieji kaštai yra didesni negu minimalūs, o tai reiškia, kad nepanaudojamas įmonių gamybinis pajėgumas ir palaikomas jų perteklius. Gamybinių pajėgumų perteklius yra monopolinei rinkai būdingos krintančios paklausos kreivės padarinys.

Monopolinės konkurencijos rinkai būdinga prekių įvairovė, kurią užtikrina konkuruojančios įmonės, gamindamos tos pačios paskirties, bet diferencijuotus produktus. Ši įvairovė pasiekama didesnėmis sąnaudomis negu homogeninių prekių gausa.

Monopolinė konkurencija nėra palankesnė efektyvumui negu tobulos konkurencijos ir monopolinė rinkos. Kadangi kaina didesnė už ribinius kaštus, o paklausos kreivė yra krintanti, galima didinti alokacinį efektyvumą didinant gamybos apimtį ir mažinant prekių kainas.

Vidutinių bendrųjų kaštų kreivės ir paklausos kreivės sąlyčio taškas yra ne žemiausioje pirmosios dalyje, o tai rodo, kad yra ir technologinio efektyvumo nuostolių.

Didžiulė prekių įvairovė išsivysčiusios rinkos ekonomikos šalyse liudija, kad dabartinėje verslo organizavimo praktikoje monopolinė konkurencija nėra atsitiktinis reiškinys. Ši konkurencijos forma, nepaisant jos trūkumų, turi dideles perspektyvas, nes specifinis jos bruožas – produkto diferenciacija – yra žmonių kūrybiškumo bei poreikių įvairovės išraiška.

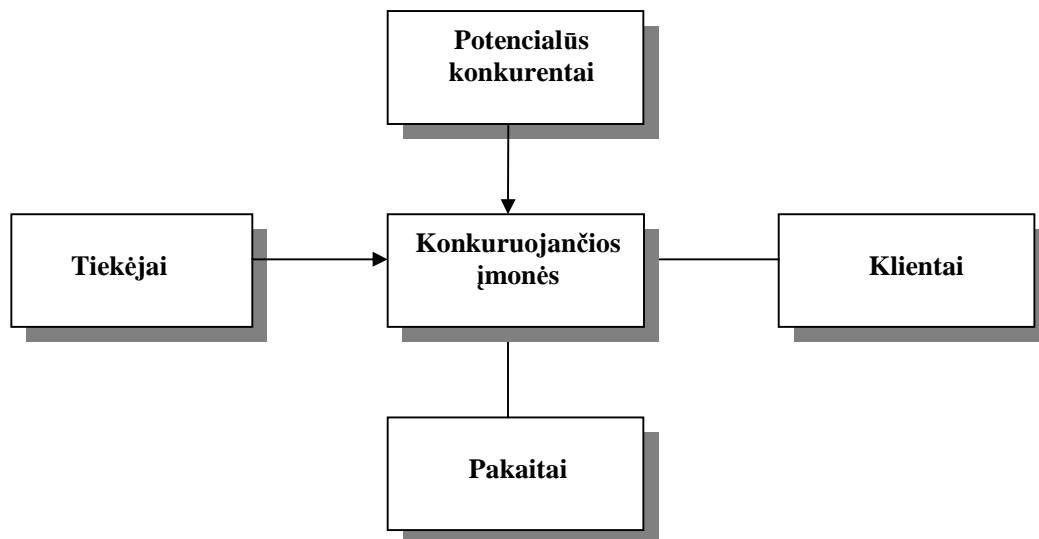
1.2. Konkurencinės aplinkos analizė

Mokslinėje literatūroje konkurencinės aplinkos analizei skiriama labai daug dėmesio. Pateikiamos įvairios jų tyrimo metodikos, tačiau dauguma remiasi tuo pačiu metodologiniu požiūriu. Tai E.M.Porter pasiūlytas penkių konkurencinių jėgų modelis. (Porter, 1993). Jau daugiau kaip 15 metų jis yra metodologinis pagrindas nagrinėjant konkurencinę aplinką, nustatant organizacijos konkurencinį pranašumą.

Modelis identifikuoja 5 bazines jėgas, įtakojančias organizacijos veiklą:

1. Naujų konkurentų atsiradimas (potencialūs konkurentai);
2. Prekių pakaitų, pagamintų kita technologija, atsiradimas rinkoje;
3. Klientų derėjimosi galia;
4. Tiekėjų derėjimosi galia;
5. Konkurencija tarp įmonių, jau įsitvirtinusių rinkoje.

Konkuravimo strategijos kyla iš konkurencijos taisyklių, veikiančių šakoje ir nusakančių jos patrauklumą, suvokimo. Konkuravimo strategijos tikslas yra tų taisyklių pakeitimas kompanijos labui. Konkurencijos taisyklės gali būti apibrėžtos kaip konkurencijos jėgos, pavaizduotos 4 pav.



4 pav. Penkių konkurencijos jėgų modelis

Šaltinis: Vasiliauskas, A. (2002). *Strateginis valdymas*. Vilnius: Enciklopedija.

Naujų įmonių pasirodymas šakoje veikia gamybinių pajėgumų augimą. Tai gali sukelti kainų kritimą ar išlaidų padidėjimą ir pelno normos kritimą.

Skiriamos tokios pagrindinės kliūtys, trukdančios naujiems konkurentams įeiti į rinką (Карлов, 1991):

- Gamybos masto ekonomija, reikalaujanti pradėti veiklą dideliais mastais, kurie pareikalautų didelių investicijų, arba sulaukti triuškinamų veikslių iš jau egzistuojančių įmonių pusės;
- Produkcijos diferenciacija, reiškianti, kad šakoje veikiančios įmonės turi žinomus prekių ženklus ir siekia vartotojų lojalumo tam tikrai prekei. Nauji konkurentai yra priversti išleisti nemažai pinigų, kad pakeistų pirkėjų nusistatymą jau egzistuojančių įmonių atžvilgiu;
- Kapitalo poreikis, kuris apsunkina veiklos pradžią tais atvejais, kada stojant į konkurencinę kovą būtinos tam tikros priemonės. Kapitalas gali būti reikalingas ne tik gamybai, bet ir vartotojų kreditų išplėtimui, aktyvų padidinimui ir pradinių išlaidų padengimui;
- Konversijos išlaidos. Šios išlaidos apima personalo perkvalifikavimą, naujų gamybinių įrengimų įsigijimą, techninio aptarnavimo būtinybę, naują produkcijos dizainą;
- Paskirstymo kanalų trūkumas, kuris gali kliudyti naujiems konkurentams įsitvirtinti rinkoje. Nauji rinkos dalyviai yra priversti mažinti kainas, subsidijuoti reklamą, imti kitų stimulų, kad įtikinti didmenininkus priimti jų produkciją. O tai aišku sumažina jų pelningumą.

Šakoje taip pat vyksta konkurencija tarp jau egzistuojančių įmonių. Funkcionuojančios įmonės konkuruoja tarpusavyje, siekdamos užimti geresnę padėtį rinkoje, naudodamos įprastinius metodus. Šie metodai apima tokius taktinius būdus, kaip produkcijos pardavimas žemesnėmis kainomis, reklaminės kampanijos, papildomų paslaugų ir garantijų suteikimas vartotojams.

Visos įmonės tam tikroje šakoje plačiąja prasme konkuruoja su kitomis šakomis, kurios tiekia produkciją, patenkinančią tam tikrą poreikį. Pakaitai gali sumažinti organizacijos gaminamos produkcijos (teikiamų paslaugų) paklausą rinkoje, sumažinti kainas. Taigi prekių pakaitų pasirodymas riboja pelno padidینimo galimybes tam tikroje šakoje. Svarbu tirti klientų galimybes dėl pakaitų naudojimo savo veikloje. Kad aptikti pakaitus būtina apsižvalgyti aplink ieškant kitų produktų, kurie gali atlikti analogiškas funkcijas.

Klientų derėjimosi galios analizė leidžia numatyti pagrindines kryptis, kaip reikia keisti strateginius santykius su klientais. Klientai konkuruoja šakoje stengdamiesi sumažinti kainas, įsigyti kokybiškesnes prekes ar paslaugas ir suvesdami konkurentus vienas su kitu, ir visa tai vyksta realizuojamo šakos pelno sąskaita. Kiekvienos ypatingai svarbios vartotojų grupės galia šakoje priklauso nuo faktorių, kurie charakterizuoja rinkos situaciją.

Tiekėjų derėjimosi galios analizė leidžia numatyti pagrindines kryptis, kaip turi būti keičiami strateginiai santykiai su tiekėjais. Tiekėjai gali daryti spaudimą, grasindami pakelti prekių ar paslaugų kainą arba pabloginti jų kokybę. Laikoma, kad tiekėjas turi didesnę derėjimosi galią, jeigu (Juščius, 1997):

- Nėra kitų alternatyvių tiekėjų arba alternatyvių tiekėjų skaičius yra nedidelis;
- Tiekėjo kainos suformuoja organizacijos bendrųjų kaštų didelę dalį;
- Jai nereikia konkuruoti su produkcijos pakaitais;
- Nagrinėjama šaka nėra viena iš svarbesnių užsakovų;
- Jos produkcija diferencijuota .

Siekiant sėkmingai konkuruoti rinkoje, reikia išsamiai išanalizuoti visas minėtas konkurencijos jėgas ir kiek įmanoma izoliuoti įmonę nuo jų įtakos.

1.3. Finansinis veiklos vertinimas

Konkurencinės rinkos ekonomikos sąlygos reikalauja nuolatinio įmonės veiklos tobulinimo, o pagrindinė priemonė tobulėjimui – veiklos matavimas ir vertinimas. Pagrindiniai veiklos vertinimo aspektai yra finansinis ir nefinansinis įmonės veiklos vertinimas. J.M.Samuels, R.E.Brayshaw, J.M.Ceaner įmonės veiklą apibūdinti siūlo ekonominio potencialo požiūriu. Atitinkamai, pagal ekonominį potencialą įmonės finansinė analizė atliekama dviem kryptimis. Pirmuoju atveju

vertinamas ekonominis potencialas ir jame vykstantys pokyčiai, antruoju – ekonominio potencialo panaudojimas, t.y. finansinės ūkinės veiklos rezultatyvumas.

Finansinė analizė yra viena iš aktyviausių įmonės valdymo sistemos funkcijų. Ji padeda įmonės vadovams priimti optimalius valdymo sprendimus, racionalius jų variantus. Finansinė analizė atliekama remiantis apskaitos informacija, ji padeda laiku atskleisti įvairių veiklos sričių ir įmonės padalinių darbo trūkumus, numatyti jų šalinimo ir veiklos efektyvumo didinimo priemones. Analizuojant atskleidžiami vidiniai rezervai ir galimybės geriau dirbti, racionaliau naudoti materialinius, darbo ir finansinius išteklius. Rinkos ekonomikos sąlygomis vienas iš pagrindinių finansinės analizės uždavinių – teikti informaciją, padedančią numatyti veiklos plėtojimo tendencijas ir perspektyvas, atskleisti veiksnius, kurie stabdo veiklos efektyvumą. Tačiau finansinė analizė gali egzistuoti ir kaip savarankiškas mokslas, apibendrinantis vykstančius veiklos procesus ir jų dėsningumus (Buškevičiūtė, Mačerinskienė, 2002). Būtent šiuo aspektu finansinę analizę aptaria dauguma nagrinėtų Vakarų šalių autorių: R.A.Brealey ir S.C.Mayers (2000), R.W.Melicher ir E.A.Norton (2003), D.K.Van. Horn ir D.M.Vahovich (2001).

Įvairūs autoriai pateikia skirtingus finansinės analizės apibrėžimus:

Finansinė analizė yra viena iš aktyviausių įmonės valdymo sistemos funkcijų. Ji padeda įmonės vadovams priimti optimalius valdymo sprendimus, racionalius jų variantus (Mackevičius, 1998).

Finansinė analizė padeda įvertinti įmonės finansų padėtį ir finansinę galią. Finansų analizės rezultatai dažnai yra finansų valdymo sprendimų priėmimo pagrindas (Kvedaraitė, 1997).

Finansinė analizė - įmonės veiklos rizikos mažinimo veiksnys, leidžiantis laiku pastebėti įmonės ūkinį nepajėgumą ir bankroto tikimybę, nustatantis labiausiai pažeidžiamas vietas įmonės ekonomikoje (Garškaitė, 1999).

Finansų analizė – tai procesas, kurio tikslas įvertinti dabartinę ir buvusią finansinę būklę bei įmonės veiklos rezultatus (Бернстайн, 2002).

Visos įmonės, kurios galvoja apie savo ateitį, ieško galimybių išsilaikyti konkurencinėje kovoje, privalo suvokti finansinės analizės svarbą ir naudoti ją kaip sistemą.

1.3.1. Finansinės analizės rūšys

Įmonės veiklos ir finansinių rodiklių analizės metodų ir būdų yra labai daug ir įvairių. Užsienio šalių autoriai J. Kiger, S. Loeb ir M. Gordon (1990), išskiria tris analizės rūšis:

- Dviejų ar daugiau metų finansinės ataskaitos duomenų palyginimas vadinamas **horizontaliaja analize**. Ši analizė parodo finansinių rodiklių dinamiką. R Meigs ir W.Meigs (1992) išskiria kelis šios analizės trūkumus, t.y. tokia analizė neišryškina

priežasčių, dėl kurių įvyko rodiklių pakitimai. Horizontaliosios analizės atmaina yra Trendo analizė: analizuojami kelerių metų finansinių ataskaitų duomenys, bei apskaičiuojami rodiklių pasikeitimai per keletą laikotarpių ir tokiu būdu atskleidžiamos ūkio subjektų finansinių rezultatų kitimo tendencijos, dėsniumai.

- **Vertikaliąją analizę** atliekama tada, kai kiekvienas finansinės ataskaitos rodiklis lyginamas su bendroju baziniu tos ataskaitos rodikliu, o gautas dydis išreiškiamas procentais. Ši analizė dar kitaip vadinama struktūrine analize. E.Buškevičiūtė ir I.Mačerinskienė teigia, kad atliekant keletą metų finansinių rodiklių struktūrinę analizę, galima nustatyti rodiklių pakitimo priežastis. Bendras bazinis rodiklis gali būti įmonės balanso aktyvų, pasyvų, pelno, kaštų, pardavimo suma. Atliekant keletą metų finansinių rodiklių struktūrinę analizę, galima nustatyti rodiklių pakitimo priežastis. Skirtingai nuo horizontaliosios analizės, atliekant vertikaliąją analizę galima kalbėti apie finansinių straipsnių prioritetų išskyrimą, nes jie nagrinėjami ne atskirai, bet kaip sistema
- **Santykinių analizę** paplitusi atliekant palyginimus tarp įmonių ir tam tikro laikotarpio analizę. Šie koeficientai išreiškia finansinių ataskaitų bei kitos informacijos duomenų tarpusavio ryšius. Atliekant santykinę analizę informacija neskaidoma, o greičiau apibendrinama. Ši analizė suteikia naudingų žinių apie tendencijas pagal laikotarpius ir leidžia charakterizuoti įmones palyginant jų vidutinius rodiklius.

Atliekant vertikaliąją ir horizontaliąją analizes galime pamatyti straipsnių pokyčius, pastebėjus didelius pokyčius, aiškintis jų priežastis. Ši analizė yra naudinga ir reikalinga, ją reikia atlikti prieš pradėdant analizuoti santykinius rodiklius.

1.3.2. Santykinių rodiklių grupės ir jų naudojimas

Finansinių ataskaitų analizei plačiai taikomi santykiniai rodikliai. Jų pagalba galima pastebėti giluminius ir užslėptus įmonės veikloje vykstančius procesus ir pasikeitimus. Naudinga lyginti ne tik atskirų rodiklių kitimo dinamiką, bet ir sugretinti juos su kitų įmonių ar šakos rodikliais.

Įvairių rodiklių išskyrimas į grupes palengvina jų nagrinėjimą. tačiau, kaip rodo praktika, vieni ir tie patys rodikliai įvairių autorių parodomi įvairiose rodiklių grupėse. Be to, vartojamos įvairios sąvokos tam rodikliui apibūdinti. Dėl to sunkiau suvokti finansinės būklės rodiklių esmę ir jų apskaičiavimo metodiką. Lietuvių autorių darbuose vienas ir tas pats rodiklis įvairiai verčiamas iš anglų ar vokiečių kalbos į lietuvių kalbą, dėl to įvairiai interpretuojamas. Be to, reikia atsižvelgti į

tai, kad užsienio autoriai pateikia rodiklių apskaičiavimo metodiką remdamiesi savo šalies finansinėmis atskaitomis.

Vakarų šalių ekonominėje literatūroje sutinkama daug santykinų rodiklių, kuriuos skaičiuojant panaudoti įvairūs finansinių ataskaitų absoliutūs dydžiai. G.White, A.Sondi ir D.Fried pažymi, kad atliekant analizę rekomenduojama ir naudojama iki 100 santykinų rodiklių.

V. Rutkauskas ir P. Stankevičius (2004) išskiria šias rodiklių grupes - pelningumo, likvidumo, ilgalaikio mokumo (finansų struktūros rodikliai), veiklos efektyvumo (turto panaudojimo efektyvumo rodikliai) rodikliai.

Pagal D. Poškaite (1994) tai būtų – pelningumo, mokumo (likvidumo), išskolinimo, veiklos aktyvumo, akcijų ir kapitalo rinkos.

G. Kancerevyčius (2004) mini šiuos rodiklius – pelningumo, mokumo (likvidumo), rinkos vertės, veiklos efektyvumo (turto valdymo) ir kapitalo struktūros ir finansinio srauto (skolų valdymo).

D. Ruchovienė (1998) teigia, kad dauguma autorių juos klasifikuoja į šias grupes – mokumo (likvidumo) rodikliai, išskolinimo, pelningumo (rentabilumo) rodikliai, vertybinių popierių ir kapitalo rinkos vertės rodikliai, veiklos efektyvumo (turto valdymo) rodikliai.

Iš esmės čia naudojami tie patys rodikliai, tačiau jie priskiriami skirtingoms grupėms. Visi minėti autoriai pripažįsta pelningumo rodiklių grupę, taip pat išskiria ir likvidumo rodiklius, tačiau vieni juos įvardija likvidumo, kiti – mokumo, trumpalaikio ir ilgalaikio mokumo.

K. Hedderwick (1997) pateikia Europos Finansų Analitikų Federacijos (EFAF) sukurtą modelį, siūlomą naudoti vertinant įmonės pasiektus rezultatus ir perspektyvas. Šis modelis, kaip teigia autorius, patrauklus tuo, kad apima pagrindines įmonės veiklos rentabilumo, efektyvumo, augimo ir finansinio stabilumo įvertinimo sritis bei santykinai pritaikomas analizuojant įmonių finansines ataskaitas. Rekomenduojami įvertinti koeficientai: rentabilumo rodikliai, efektyvumo rodikliai, augimo potencialo rodikliai, finansavimo rodikliai.

Santykinų finansinių rodiklių grupavimui didelės reikšmės teikti nereikėtų, svarbu suprasti šių rodiklių prasmę, apskaičiavimo metodiką bei taikymo ypatumus. Siekiant įvertinti įmonės finansinę būklę, išskirtos šios finansinių rodiklių grupės:

- Pelningumo rodikliai,
- Likvidumo rodikliai,
- Įmonės finansų struktūros rodikliai
- Turto apyvartumo rodikliai.

Šių rodiklių apskaičiavimo formulės pateiktos 1 priede.

Pelningumo rodikliai. Pagrindinis įmonės tikslas - pelnas, kuris reikalingas jos plėtojimui, nuolatiniam finansavimui, finansiniam verslo pajėgumui palaikyti. Pelnas suprantamas, kaip teigiamas įmonės tam tikro laikotarpio ūkinės veiklos rezultatas. Absoliutus pelno rodiklis ne visada atspindi įmonės veiklos efektyvumą.

Pelningumo rodikliai parodo bendrą likvidumo, turto valdymo ir skolų poveikį įmonės veiklos rezultatams. Pelningumo rodiklių dydžiai svarbūs ir reikšmingi tiek įmonių vadovams, tiek išoriniams informacijos vartotojams bei kreditoriams. Jie nusako įmonės patikimumą ir padeda jai siekti stabilumo rinkoje. Šių rodiklių dydžių mažėjimas yra signalas įmonei susirūpinti ir ieškoti galimybių padėčiai pagerinti.

Bendrasis pelningumas. Nustato, kiek pelno tenka kiekvienam grynujų pardavimų litui. Jis parodo, pardavimų ribinį naudingumą, t.y. kaip efektyviai įmonė dirbtų, jei neturėtų administracinių valdymo išlaidų. Bendrojo pelningumo rodikliu vadovai turėtų naudotis siekiant nustatyti ryšius tarp kainų politikos priimtų sprendimų, veiklos sąnaudų ir pardavimų apimties įvertinimui. Kuo aukštesnis bendrasis pelningumas, tuo įmonės veikla yra efektyvesnė.

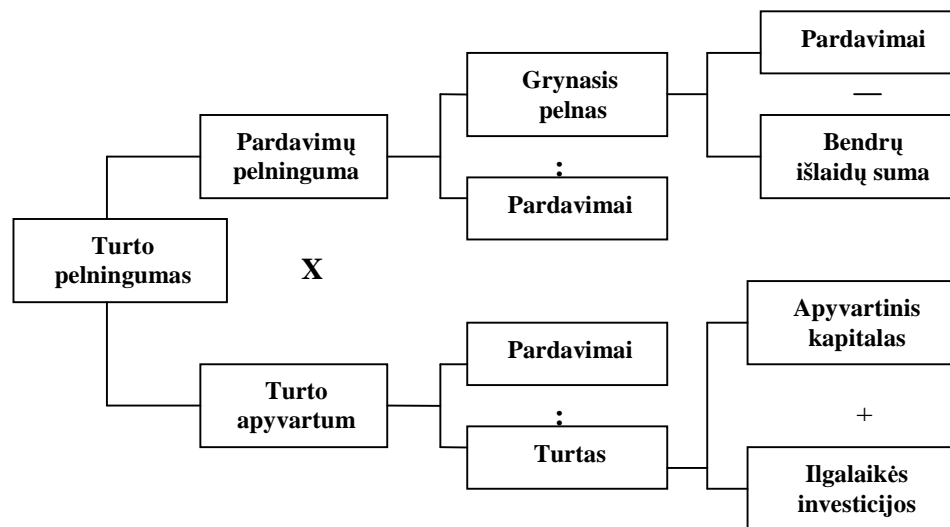
Grynasis pardavimų pelningumas. Parodo visos įmonės veiklos (komercinės, investicinės, finansinės) galutinį pelningumą, nustato, kiek grynojo pelno tenka kiekvienam grynujų pardavimų pajamų vienetui. Rodiklio mažėjimas reikalauja naujovių, išpėja, kad prekių konkurencingumas smunka. Labiau pageidautinas aukštas grynasis pelningumas tačiau kartais žemas rodiklis yra sąmoningos įmonės strategijos pasekmė. Pavyzdžiui, žemą pelningumą gali sąlygoti žemų kainų strategija. Analitikų teigimu, konkrečios įmonės grynasis pelningumo rodiklis reikšmingas tik tuomet, kai jį galima palyginti su analogiškos įmonės, veikiančios tame pačiame sektoriuje, pelningumo rodikliu. Jei grynojo pelningumo rodiklis palyginamas su to paties sektoriaus vidurkiu ir analizuojamos įmonės rodiklis aukštesnis, vadinasi, įmonė dirba geriau nei konkurentai.

Veiklos pelningumas. Vaizduoja įmonės sugebėjimą kontroliuoti veiklos sąnaudų formavimąsi. Tiriamas kartu su pardavimų augimu ir bendrojo pelno kitimu.

Nuosavo kapitalo pelningumas. Nustato, kiek pelno tenka kiekvienam savininkų investuotam į verslą piniginiam vienetui. Aukštesnį nuosavo kapitalo rodiklį turtinti įmonė efektyviau panaudoja akcininkų kapitalą. Todėl šį rodiklį dažnai naudoja akcininkai, tikslu sužinoti ar verta investuoti į vieną ar kitą įmonę, ar lėšos atsipirks. 2002 metais agentūros „Standart & Poors“ atlikto tyrimo duomenimis daugumos, t.y. 500 įvairių pasaulio įmonių, nuosavo kapitalo rodiklis buvo tarp 10 % ir 15 % (Čiurlaidienė, 2004).

Turto pelningumas. Atspindi, kiek grynojo pelno tenka kiekvienam viso turto piniginiam vienetui. Jis apibūdina sugebėjimą pelningiau naudoti visą turtą, parodo, kokia viso turto dalis

susigražinama pelno pavidalą. Siekiant detaliau iširti pelningumą, naudojamas Bernstein L. modelis. Turto pelningumo analizė pagal Bernstein L. pavaizduota 5 paveiksle.



5 pav. Turto pelningumo piramidinė analizė

Šaltinis: Mackevičius, J., Poškaitė, D. (1998). Finansinė analizė. V.: Katalikų pasaulis.

Likvidumo rodikliai. Likvidumas – tai įmonės gebėjimas laiku įvykdyti savo įsipareigojimus. Kad galėtų atsiskaityti su tiekėjais, kreditoriais ir už kitus įsipareigojimus, įmonė turi turėti ne tik pinigų, bet ir likvidų turtą, kurį galėtų greitai paversti pinigais, arba kitaip tariant mokėjimo priemonių, kurias galėtų panaudoti atsiskaitymams už įsipareigojimus.

Grynasis apyvartinis kapitalas. Parodo įmonės trumpalaikio turto absoliutų likvidumą - trumpalaikį mokumą, t.y. kokia suma mokėjimo priemonės didesnės už trumpalaikius įsipareigojimus. Kuo daugiau apyvartiniai aktyvai viršija trumpalaikius įsipareigojimus, tuo didesnis grynasis apyvartinis kapitalas. Tai skirtumas tarp trumpalaikio turto ir trumpalaikių įsipareigojimų. Nuo apyvartinio kapitalo priklauso įmonės galimybės plėsti gamybą, vykdyti savo įsipareigojimus, būti konkurencingai. Jei apyvartinis kapitalas kasmet didėja, tai firmos finansinė padėtis pastovi.

Einamojo likvidumo koeficientas. Parodo, kiek kartų įmonės trumpalaikis turtas viršija trumpalaikius įsipareigojimus, t.y. koku laipsniu trumpalaikių kreditorių teisės yra padengtos turtu, kurį lengva paversti pinigais. Įmonės finansinei pusiausvyrai palaikyti rinkoje, yra geriau kai trumpalaikis turtas yra dvigubai didesnis už trumpalaikius įsipareigojimus. Daugelyje šalių manoma, kad patenkinamas šio rodiklio lygis yra nuo 1,2 iki 2. Kaip nurodo H. Dauderis (1994), padengimo koeficientas įmonėje gali būti trejopas: geras, per didelis arba per žemas. Žemas šio rodiklio lygis reiškia, kad įmonėje blogai organizuotas materialinis techninis aprūpinimas, yra problemų parduodant produkciją ar kitų veiklos sutrikimų, dėl ko įmonė nepajėgi

laiku apmokėti savo skolų. Per didelė šio koeficiento reikšmė parodo, kad trumpalaikio turto įmonėje yra per daug ir, kad jis nepakankamai gerai panaudojamas.

Kritinio likvidumo koeficientas. Parodo įmonės išsipareigojimų apmokėjimo greitį, tiksliau tariant jų padengimą mobiliuoju turtu. Tai santykinis rodiklis, kuriuo tiksliau negu bendrojo trumpalaikio mokumo rodikliu įvertinamas trumpalaikis mokumas, nes jį skaičiuojant įtraukiamos tik realios, mobiliiausios mokėjimo priemonės - pinigai ir trumpalaikiai vertybiniai popieriai. Šis rodiklis neturėtų būti mažesnis negu 1.

Manevringumo koeficientas. Jis rodo, kokią nuosavo kapitalo dalį sudaro apyvartinis kapitalas. Įmonė, santykinai didindama apyvartinį kapitalą, gali pagerinti savo galimybes laiku įvykdyti trumpalaikius išsipareigojimus. Šis rodiklis taip pat padeda nustatyti, koku mastu firma yra finansiškai nepriklausoma.

Finansų struktūros (įsiskolinimo) rodikliai. Šios grupės rodikliai parodo įmonės nuosavų ir skolintų lėšų santykį t.y. įmonės sugebėjimą atsiskaityti už ilgalaikius išsipareigojimus pagal numatytus terminus. Analizuojant įsiskolinimo rodiklius, vienas iš pagrindinių uždavinių yra nustatyti įmonės sugebėjimą gražinti skolas, taip pat parodyti iš kur ir kokias lėšas įmonė gauna skoloms gražinti. Palyginus visus skolos rodiklius, galima įvertinti įmonės ne tik esamą veiką, jos perspektyvas, bet ir valdymo kokybę. Kuo didesnė turto dalis padengta skolintu kapitalu, tuo labiau įmonė įsiskolinus. Kuo didesnė skolos, palyginti su nuosavu kapitalu, dalis, tuo rizikingesnėmis sąlygomis įmonė funkcionuoja.

Skolos rodiklis. Šis rodiklis rodo viso įmonės turimo turto dalį, kuri įsigyta iš svetimų lėšų šaltinių, t.y. skolinto kapitalo. Akcininkai suinteresuoti, kad įmonės nedisponuotų skolintu turtu, todėl rodiklio reikšmė neturėtų didėti. Kuo rodiklis mažesnis tuo geresnė įmonės finansinė būklė.

Skolos – nuosavybės rodiklis. Šio rodiklio esmė – atskleisti, kiek vienam nuosavybės litui tenka skolintų lėšų. Kuo daugiau nuosavas kapitalas viršija visus įmonės išsipareigojimus, t.y. kuo didesnė įmonės finansinė autonomija, tuo mažesnė finansinė rizika bei bankroto tikimybė.

Nuosavybės koeficientas. Parodo, kokia turto dalis suformuota iš nuosavų lėšų. Kuo rodiklio reikšmė didesnė, tuo įmonė finansiškai pajėgesnė.

Apyvartumo rodikliai. Apyvartumas – tai įmonės pajamų ir atitinkamos turto dalies santykis. Šis koeficientas parodo ar efektyviai įmonė naudoja savo turtą (Rutkauskas, 2001). Apyvartumo rodikliai finansų literatūroje dar vadinami aktyvumo rodikliais, nes jie parodo, kaip aktyviai įmonė naudoja savo turtą.

Turto apyvartumas. Nustato, kokia pardavimų apimtis tenka kiekvienam turto piniginiam vienetui. Apibūdina sugebėjimą panaudoti visą turtą pardavimų pajamoms uždirbti. Kuo aukštesnė šio rodiklio reikšmė, tuo geriau įmonė panaudoja turimą turtą. Tačiau, anot finansų analitikų, turto apyvartumo mažėjimas esant tokiam pačiam pardavimų lygiui, bet didėjant turtui, ypač ilgalaikiam, dar nereiškia, jog tai neigiamas reiškinys, nes ilgalaikio turto didėjimas rodo investicijas, kurios atsiperka ateityje. Jei ilgalaikis turtas nedidėja, tai galima daryti išvadą, kad įmonė dirba su tais pačiais įrengimais ar kitu turtu, jo neatnaujindama. Tokiu atveju turto apyvartumas didės, tačiau įmonės perspektyvos nebūtinai vertinamos teigiamai.

Ilgalaikio turto apyvartumas. Nustato, kokia pardavimų apimtis tenka kiekvienam ilgalaikių aktyvų piniginiam vienetui. Apibūdina sugebėjimą panaudoti ilgalaikį turtą.

Trumpalaikio turto apyvartumas. Parodo, kokia pardavimų apimtis tenka kiekvienam trumpalaikio turto piniginiam vienetui, kurį sudaro atsargos ir nebaigtos vykdyti sutartys, per vienerius metus gautinos sumos, investicijos ir terminuoti indėliai bei grynai pinigai sąskaitoje ir kasoje. Trumpalaikio turto apyvartumas apibūdina įmonės sugebėjimą naudoti trumpalaikį turtą.

Debitorinio įsiskolinimo apyvartumas dienomis. Šis rodiklis parodo debetinio įsiskolinimo apyvartumą dienomis, informuoja apie įmonės mokėjimų politiką vartotojų atžvilgiu. Rinkos ekonomikos šalyse neišieškoto įsiskolinimo ribos yra 1-2 mėnesiai. Parodo, per kiek dienų pirkėjai perveda lėšas įmonei (Mackevičius, 1998).

Kreditorinio įsiskolinimo apyvartumas dienomis. Parodo įmonės atsiskaitymo su tiekėjais efektyvumą. Jo analizę apjungus su debitorinio įsiskolinimo apyvartumo dienomis rodiklio analize išskiriamos tam tikros tendencijos bei vieno ir kito rodiklio kitimo priežastys.

1.4. Įmonių bankroto prognozavimo metodika

Įmonių bankroto grėsmės įvertinimas yra būdas kiekybiniais parametrais įvertinti įmonių būklę, nustatyti negatyvias įmonių būklės tendencijas ir jų bankroto tikimybę. Pagal būklės įvertinimo rodiklius galima ieškoti būdų sumažinti ar net pašalinti bankroto grėsmę.

Įmonių bankroto užuomazgų ir jo grėsmę galima pastebėti analizuojant finansinių ataskaitų duomenis. Bankroto prognozavimas remiantis finansinių ataskaitų straipsnių pokyčiais yra pats paprasčiausias ir lengviausias analizės būdas. Pirmiausia reikia susipažinti su finansinių ataskaitų svarbiausiais straipsniais ir jų pokyčiais. Rusijos autorius A. Kovaliov teigia, kad finansinėje atskaitomybėje yra keli straipsniai, tiesiogiai rodantys blogą įmonės finansinę padėtį. Jie skirstomi į dvi grupes:

1. Rodantys itin nepatenkinamą įmonės veiklą ataskaitiniu laikotarpiu ir prastą finansinę būklę;
2. Rodantys tam tikrus įmonės veiklos trūkumus (Kovaliov, 1995).

Pirmai grupei priskiriami laiku neapmokėti kreditai ir paskolos, rodo, kad balanso sudarymo momentu įmonė nesugebėjo atsiskaityti už jai suteiktus kreditus. Šiuo atveju būtina išnagrinėti įmonės praėjusių metų balansus. Jei sumos pagal šiuos straipsnius buvo ir anksčiau, tai rodo nuolat nepatenkinamą įmonės veiklą. Jei ankstesniuose balansuose sumų pagal šiuos straipsnius nebuvo, reikia išsiaiškinti atsiradusių finansinių sunkumų priežastis ir įvertinti įmanomus jų padarinius.

Antrai grupei priskiriami straipsniai ir straipsnių dalys, kuriuos analizuojant reikia iššifruoti. Nepatenkinama antros grupės straipsnių būklė gali būti ne tik nuostolingos, bet ir pelningos įmonės balanse.

Įmonių bankroto analizę, remiantis finansinių ataskaitų duomenimis, tikslinga atlikti nuosekliai. Reikia nagrinėti svarbiausius balanso, pelno (nuostolių) ir pinigų srautų ataskaitų straipsnius. Dideli svarbiausių straipsnių pokyčiai turi esminę įtaką įmonės veiklos stabilumui. Finansinių atskaitų konkrečių straipsnių pokyčių įtaką įmonės finansiniam stabilumui rodo lentelės duomenys (2 priedas).

Finansinių ataskaitų straipsnių ir jų pokyčių nagrinėjimas leidžia atskleisti įmonės veiklos trūkumus ir numatyti kitas analizės kryptis. Tačiau toks finansinių ataskaitų vertinimas nepadeda nustatyti ir apskaičiuoti veiksnius, lemiančius bankroto tikimybę. Todėl išsamesnei įmonių bankroto prognozavimo analizei būtina iš finansinių ataskaitų apskaičiuoti santykinius rodiklius.

Užsienio šalių mokslininkai jau seniai mėgino rasti rodiklį, apibūdinantį įmonių būklę ir įvertinantį bankroto tikimybę. Dar 1996 m. W. Beaveris apibendrino savo penkerių metų tyrinėjimo rezultatus ir nustatė, kaip skiriasi 70 pelningai dirbančių ir 70 bankrutavusių įmonių finansiniai rodikliai (Beaver, 1966). Jis aiškino, kiek gali pavieniai finansiniai rodikliai ir tam tikri jų pokyčiai įspėti įmonę apie artėjantį bankrotą. Tyrimo išvada – šiuo požiūriu geriausias rodiklis yra pinigų srautų ir visų įsipareigojimų santykis. Bet praktika parodė, kad įmonių bankroto grėsmės įvertinimas pagal vieną tokį rodiklį nėra patikimas.

Įmonių bankroto numatymo problemą nuodugniai nagrinėjo amerikiečių ekonomistas E.I.Altmanas. Naudodamas diskriminantinės analizės metodus, jis nustatė įmonių bankroto tikimybės dėsningumus atsižvelgiant į du rodiklius:

X_1 - einamojo likvidumo rodiklis, išreikštas trumpalaikio turto ir trumpalaikių įsipareigojimų santykiu;

X_2 - finansinės priklausomybės rodiklis, išreikštas visų įsipareigojimų ir viso turto santykiu.

Akivaizdu, kad esant kitoms vienodoms sąlygoms bankroto tikimybė bus tuo mažesnė, kuo didesnė einamojo likvidumo rodiklio reikšmė ir mažesnė finansinės priklausomybės rodiklio

reikšmė. Ir atvirkščiai, įmonė susidurs su rimtomis problemomis, kai bus maža einamojo likvidumo rodiklio reikšmė ir didelė finansinės priklausomybės rodiklio reikšmė.

Apdorojęs statistikos duomenis, jis gavo tokią diskriminantinės funkcijos analitinę išraišką:

$$Z = - 0,3877 - 1,0736 X_1 + 0,0579 X_2$$

Altmano gauta vidutinė įmonių, kurioms negresia bankrotas, Z reikšmė buvo -0,583, o vidutinė įmonių, kurioms gresia bankrotas, Z reikšmė buvo 0,648. Todėl būtų galima manyti, kad jeigu $Z < -0,3$, įmonei bankrotas negresia, o jei $Z > 0,3$, įmonei gresiančio bankroto tikimybė pakankamai didelė.

1968 m. E. I. Altman paskelbė daugiafaktorinę bankroto prognozavimo metodiką, kuri naudojama iki šiol. Per 1946-1965 metų laikotarpį jis ištyrė 66 įmones, pusė per minėtą laikotarpį bankrutavo, o kita pusė sėkmingai veikė toliau. Jis išnagrino 22 analitinius koeficientus, kurie vienaip ar kitaip turi įtakos įmonės bankrotui ir atrinkęs 5 reikalingiausius sudarė daugiafunkcinę regresinę lygybę (Šlekienė, 1998):

$$Z = 1,2 X_1 + 1,4 X_2 + 3,3 X_3 + 0,6 X_4 + 1,0 X_5 ;$$

kurioje:

X_1 – grynojo apyvartinio kapitalo efektyvumas, išreikštas grynojo apyvartinio kapitalo ir viso turto santykiu;

X_2 – sukaupto kapitalo efektyvumas, išreikštas nepaskirstytojo pelno ir viso turto santykiu;

X_3 – veiklos pelningumas, išreikštas veiklos pelno ir viso turto santykiu;

X_4 – skolos padengimo nuosavu kapitalu rodiklis, išreikštas nuosavo kapitalo ir skolinto kapitalo santykiu;

X_5 – turto apyvartumas, išreikštas pardavimų ir viso turto santykiu.

Šis penkių rodiklių modelis vadinamas Z modeliu. Šlekienė, D.(1998), šį modelį vadina kreditinio pajėgumo indeksu. Šis modelis skirtas įmonių, registruotų vertybinių popierių biržose, bankroto tikimybei nustatyti.

Bankroto tikimybė priklausomai nuo Z reikšmės pasiskirstė taip:

Jei $Z < 1,8$, vadinasi, bankroto tikimybė labai didelė.

Jei $1,8 < Z < 2,7$, bankroto tikimybė didelė.

Jei $2,71 < Z < 2,99$, bankroto tikimybė galima.

Jei $Z > 3$, tai bankroto tikimybė maža.

Taikant E. Altmano modelį, galimos dviejų tipų klaidos:

1. Gauta Z reikšmė prognozuoja, kad įmonė išliks mokia, o realiai ji bankrutuoja;
2. Gauta Z reikšmė prognozuoja įmonės bankrotą, o realiai ji išlieka mokia, nebankrutuoja (Garškaitė, 1998).

E. Altman nuomone, naudojant daugiafaktorinį prognozavimo modelį, bankroto tikimybę galima paskaičiuoti 95 % tikslumu. Paklaida, kad numaćius bankrotą įmonė išgyvens yra 3 %, o žlugs – 6 %.

Tačiau šio modelio naudojimas yra ribotas įmonėms, kurių akcijos nėra kotiruojamos vertybinių popierių biržoje. Skaičiuojant skolos padengimo nuosavu kapitalu rodiklį X_4 , reikia žinoti nuosavo kapitalo rinkos kainą. Todėl 1983 m. Altmanas parengė modelio variantą skirtą įmonėms, kurių akcijos nekotiruojamos biržoje:

$$Z = 0,717 X_1 + 0,847 X_2 + 3,107 X_3 + 0,42 X_4 + 0,995 X_5;$$

kur :

X_1 - grynojo apyvartinio kapitalo efektyvumas, išreikštas grynojo apyvartinio kapitalo ir viso turto santykiu;

X_2 - sukaupto kapitalo efektyvumas, išreikštas nepaskirstytojo pelno (t.y. grynasis pelnas atėmus dividendus) ir viso turto santykiu;

X_3 - bendrasis pelningumas, išreikštas bendrojo pelno ir viso turto santykiu;

X_4 - skolos padengimo nuosavu kapitalu rodiklis, išreikštas nuosavo kapitalo ir skolinto kapitalo santykiu;

X_5 - turto apyvartumas, išreikštas pardavimų ir viso turto santykiu.

Šiuo atveju kritinė Z reikšmė yra 1,23 ir 2,90. Vertės tarp šių skaičių yra „pilkoji zona“, kuri rodo galimą bankrotą ateityje (Valackienė, 2005), o jei apskaičiuota reikšmė didesnė už 2,9, bankroto tikimybė labai maža.

E. Altman modelis, skirtas įmonių, registruotų vertybinių popierių biržoje, bankroto tikimybei nustatyti, tapo mokslinių tyrimų objektu. Daug mokslininkų tyrė jo realumą ir padarė išvadą, kad kol kas nėra geresnio modelio, kad jį reikia tobulinti, koreguoti atitinkamų jo sudedamųjų dalių reikšmes. Kai kurie autoriai šį Z modelį vertino kritiškai ir siūlė liautis jį naudoti įmonių bankrotui prognozuoti (Mackevičius, 2005).

Įmonės bankroto tikimybei apskaičiuoti galima taikyti ir kitus, mažiau populiarius modelius. R. Taffler ir H. Tisshaw taip pat pasiūlė kreditingumo indekso apskaičiavimo formulę, įvertinant 4 svarbius įmonėms rodiklius:

$$Z = 0,53 X_1 + 0,13 X_2 + 0,18 X_3 + 0,16 X_4 ;$$

čia:

X_1 – pelno prieš apmokestinimą ir trumpalaikių įsipareigojimų santykis;

X_2 – trumpalaikio turto ir visų įsipareigojimų santykis;

X_3 - trumpalaikių įsipareigojimų ir viso turto santykis;

X_4 – gryniesi pinigai minus trumpalaikiai įsipareigojimai santykiu su išlaidų ir amortizacijos skirtumu.

Vertinant įmonių būklę pagal šį modelį, nustatyti tokie dėsningumai: jei Z reikšmė viršija 0,3, įmonės ilgalaikės perspektyvos neblogos, o jei Z reikšmė mažiau kaip 0,2, yra bankroto grėsmė.

Žymus kanadiečių ekonomistas G. Springate, Altman pasekėjas, 1978 m. sukūrė savo bankroto tikimybės nustatymo modelį. Jo modelis taip pat apskaičiuotas remiantis multiplikacine – diskriminantine analize, atrenkant 4 iš 19 reikšmingiausių finansinių rodiklių, leidžiančių atskirti bankrutuojančias įmones nuo nebankrutuojančių.

$$Z = 1,03 A + 3,07 B + 0,66 C + 0,4 D;$$

Kur:

A – apyvartinio kapitalo ir viso turto santykis;

B – pelno prieš apmokestinimą ir viso turto santykis;

C – pelno prieš apmokestinimą ir trumpalaikių įsipareigojimų santykis;

D – pardavimo pajamų ir viso turto santykis.

Jei koeficiento Z reikšmė mažesnė nei 0,86 - bankroto grėsmė didelė

Užsienio šalių ir Lietuvos praktika rodo, kad kiekvieno aptarto modelio patikimumas ir veiksmingumas priklauso nuo įmonės sugebėjimo rinkti ir kaupti informaciją apie savo veiklą, objektyviai ir laiku šią informaciją analizuoti ir panaudoti.

Remiantis konceptualiaja dalimi, analitinėje – tiriamoje dalyje atliekamas UAB „Liumenas“ veikos vertinimas bei numatomos išlikimo rinkoje galimybės.

2. RETROSPEKTYVINIS UAB „LIUMENAS“ VEIKLOS TYRIMAS

2.1. UAB „Liumenas“ veiklos charakteristika

UAB „Liumenas“ įkurta 1959 metais kaip elektros montavimo valdyba, 1992 m. privatizuota ir reorganizuota į UAB „Liumenas“. Bendrovės organas yra visuotinis akcininkų susirinkimas, valdymo organai yra bendrovės valdyba ir administracijos vadovas. Įmonės valdybą sudaro 5 nariai, valdyba renkama 4 metams.

Pagrindinė veiklos kryptis – elektros montavimo darbai.

Gamybos (paslaugų) charakteristika:

- Elektros perdavimo, iki 35 kV įtampos, linijų tiesimas;
- Transformatorių iki 110 kV montavimas;
- Vidaus ir išorės elektros tinklų instaliacijos;
- Ryšio tinklų instaliacija;
- Elektros instaliacijos remontas;
- Paleidimo derinimo darbai;
- Projektavimo darbai;
- Techninė konsultacija;
- Kiti darbai.

UAB „Liumenas“ yra viena iš didžiausių tokio profilio įmonių Šiaulių mieste ir regione. Per visus metus bendrovė augo, kūrė savo materialinę techninę bazę, subūrė gerų specialistų komandą. Dabar ši įmonė jau gali pasiūlyti savo klientams aukštos kokybės paslaugas, nuo projekto parengimo iki galutinio jo įgyvendinimo. UAB „Liumenas“ sėkmingai atestavosi 110 kV linijų tiesimui, projektavimo darbams iki 35 kV objektų. Įdiegė ir atestavo bendrovės vadybos sistemą pagal ISO 9001 – 2000-ųjų metų standartą.

UAB „Liumenas“ yra savarankiška įmonė, kurios kapitalas padalytas į akcijas ir į kurią investuotas privatus kapitalas. UAB „Liumenas“ įstatinis kapitalas yra 1419522 Lt, kurį sudaro 709776 paprastosios akcijos, kurių nominali vertė 2 Lt. Šiuo metu įmonės akcijas valdo 48 fiziniai asmenys, iš jų 68,1 % akcijų priklauso bendrovės darbuotojams.

Didžiausi UAB „Liumenas“ įvykdyti ir vykdomi projektai: Šiaulių oro uosto pakilimo takų apšvietimas su magistraliniais 10 kV tinklais, „Iki“ prekybos centrų elektrinė dalis Šiauliuose, Kretingoje, Telšiuose, valstybinės mokesčių inspekcijos administracinis pastatas Šiauliuose, Sodros administracinis pastatas Šiauliuose, Kauno HE rekonstrukcija, 110/10 kV įtampos transformatorinės pastotės AB „VST“ tinkluose, gyvenamieji namai ir kiti objektai.

Geriausiai UAB „Liumenas“ veiklą atspindintys rodikliai pateikti 3 lentelėje.

Pagrindiniai UAB „Liumenas“ veiklą atspindintys rodikliai ir jų pokyčiai

Eil. Nr.	Rodiklis	2002 m.	2003 m.	Prieaugio tempas, %	2004 m.	Prieaugio tempas, %	2005 m.	Prieaugio tempas, %
1.	Turtas iš viso, Lt	6860737	983166	+43,30	6298992	-35,93	11393580	+80,88
2.	Trumpalaikis turtas, Lt	3563616	5649557	+58,53	1888688	-66,57	7202484	+281,35
3.	Ilgalaikis turtas, Lt	3292569	4170530	+26,66	4402193	+5,55	4181041	-5,02
4.	Savininkų nuosavybė, Lt	4422179	4859844	+9,90	4143420	-12,68	4784702	+12,76
5.	Įsipareigojimai, Lt	2438558	4971819	+103,88	2055572	-58,66	6608878	+221,51
6.	Pardavimų pajamos, Lt	10037565	11251168	+12,09	7146680	-36,48	10604896	+48,39
7.	Savikaina, Lt	7558273	9072336	+20,03	6663358	-26,55	8912394	+33,75
8.	Grynasis pelnas, Lt	1333400	599384	-55,05	-499031	-183,26	638514	+227,95
9.	Darbuotojų skaičius	65	73	+12,31	66	-9,59	63	-4,55

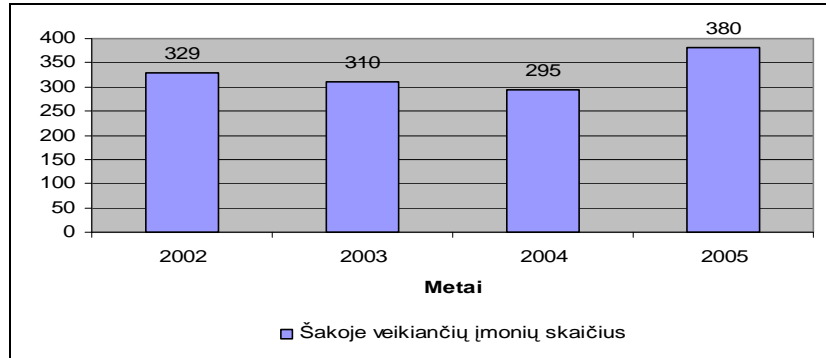
Šaltinis: sudaryta autorės

Svarbiausi UAB „Liumenas“ tikslai:

- gauti kuo didesnę pelną;
- išlaikyti aukštą darbų kokybę;
- dominuoti Šiaurės Lietuvos rinkoje;
- įdiegti ISO-14000 kokybės sertifikatą ir darbų saugos valdymo sistemą OHSAS 18000;
- kelti darbuotojų kvalifikaciją;
- įsigyti kuo daugiau naujų technologijų.

2.1.1 Įmonės konkurencinės aplinkos įvertinimas

UAB „Liumenas“ galima priskirti monopolinės konkurencijos rinkai. Vienas iš pagrindinių šios rinkos bruožų – tai didelis firmų skaičius šakoje. UAB „Liumenas“ priklauso statybos įmonių grupei. Čia yra išsikariamasi tik tos įmonės, kuriose dirba 50 ir daugiau darbuotojų. Šioje šakoje įmonių skaičius per analizuojamą 2002 – 2005 metų laikotarpį kito (6 pav.). 2002 metais veikė 329 įmonės, 2003 metais įmonių skaičius sumažėjo 6 %, o 2004 metais veikė tik 295 įmonės t.y. 34 įmonėmis mažiau lyginant su 2002 metais. 2005 metais iš viso šakoje buvo 380 įmonių. Per visą analizuojamą laikotarpį įmonių skaičius išaugo 51 t.y. 16 %.



6 pav. Šakoje veikiančių įmonių skaičius 2002 – 2005 m.

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis Statistikos departamento prie LRV duomenimis.

Dar vienas ir labai svarbus monopolinės konkurencijos bruožas – paslaugų diferencijuotumas. Šį bruožą taip pat galima priskirti UAB „Liūmenas“. Įmonės atliekami darbai skiriasi nuo konkurentų kokybės atžvilgiu, t.y. naudojamos skirtingos kokybės medžiagos. Naujos technologijos, kurių pagalba greičiau ir mažesnėmis sąnaudomis atliekami darbai, gera reputacija, pasiekta gerai ir laiku atliekant užsakovų pavestus darbus, aukšta darbų kokybė, patirtis, kuri įgyta šioje srityje dirbant nuo 1959 metų, pastovūs ryšiai su tiekėjais leidžia laiku gauti reikiamas medžiagas, galimi mokėjimų atidėjimai, gamybinis pajėgumas, lanksti kainų sistema platus darbų profilis t.y. projektavimas, montavimas, derinimas, bandymai, eksploatacija elektros srityje, didelė gamybinė bazė – visa tai ir leidžia įmonei pasiūlyti kiek kitokias nei konkurentų paslaugas.

Esant dideliame įmonių skaičiui šakoje, kiekviena įmonė stengiasi išlikti rinkoje bei gauti normalųjį pelną ilgu laikotarpiu, nes ekonominį pelną monopolinės konkurencijos firma gali gauti tik trumpuoju laikotarpiu. Norint išsilaikyti rinkoje, reikia analizuoti konkurentus, atlikti finansinę analizę.

Konkurencinės aplinkos analizei tikslinga naudoti M.E.Porter pasiūlytą penkių konkurencinių jėgų modelį – ištirti potencialių konkurentų, produkcijos pakaitų, tiesioginių konkurentų, pirkėjų ir tiekėjų derėjimosi galios grėsmę įmonės veiklai.

Potencialių konkurentų grėsmė UAB „Liūmenas“ palyginti nedidelė. Šiai dienai analogiška veikla užsiimančių įmonių, besibraunančių į rinką daugėja nežymiai, tačiau vyksta nuožmi kova dėl vietos rinkoje tarp seniau gyvuojančių įmonių. Dabar visi konkurentai kovoja dėl išlikimo bei lyderio pozicijų. Naujų įmonių įsikūrimo ir įsitvirtinimo šioje rinkoje tikimybė labai maža, bet įmonių, kurios gali pakeisti profilį ir pradėti konkuruoti, tikimybė yra ir grėsmė gana reali. Taip įvyko su viena dabar Šiaulių regione konkuruojančia firma, kuri anksčiau užsiėmė tik ryšių objektais, tranšėjų kasimu. Išplėtę gamybinę bazę bei gavę atitinkamus atestatus jie sudaro UAB „Liūmenas“ konkurenciją viešųjų pirkimų konkursuose.

Prekių pakaitų grėsmė. Įmonės veiklai pakaito nėra, bet pačioje veikloje naudojamoms medžiagoms pakaitų grėsmė reali. Dažnai pakaitų grėsmės išvengti pavyksta, kai užsakovai gana tiksliai pateikia medžiagų parametrus bei specifikacijas, gaminio kilmės šalį ar nurodo gamintoją. Užsakovai priversti tai daryti, nes nenori savo bazėje turėti skirtingų gamintojų įrangos, kurią tarpusavyje suderinti būtų sunku ar visai neįmanoma, o ir vėliau aptarnaujantis personalas turėtų būti aukštesnės kvalifikacijos. Jeigu užsakovo nėra tiksliai nustatyti reikalavimai, tada įmonės bando naudoti pakaitus, kurie mažina teikiamų paslaugų kainą rinkoje, su kuria sėkmingai gali konkuruoti.

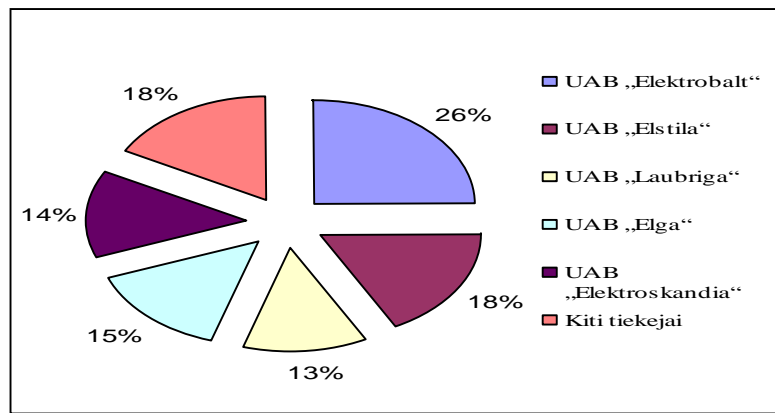
Tiesioginių konkurentų grėsmė. Ši grėsmė įmonei didelė dėl nemažo konkurentų skaičiaus, aukšto pastovių išlaidų lygio. Konkurencijos skatinamos bendrovės siekia išsiskirti todėl diegia kokybės valdymo sistemas atitinkančias ISO 9000 ir ISO 14000, darbų saugos valdymo sistemą OHSAS 18000, nuolat kelia kvalifikaciją, įsigyja naują įrangą. UAB „Liumenas“ šiais metais planuoja sertifikuotis pagal ISO 14000.

Pagrindiniai įmonės konkurentai šiaurės Lietuvoje AB „Empower – Šiaulių energetikos statyba“, AB „Virgula“, „A. Žilinskio ir ko UAB“, UAB „Šiaulių ryšių objektų statyba“.

UAB „Liumenas“ siekia įsitvirtinti ne tik Šiaulių regiono rinkoje, įmonė ieško darbų kituose Lietuvos rajonuose. Dalyvaudama konkursuose įmonė laimėjo stambius darbo objektus, tokius kaip Radviliškio TP 110/10kV; Plungės TP 110/10kV; „Akropolio“ magistraliniai 10 kV tinklai Klaipėdoje. Šiomet jau sudarytos sutartys dirbti Šeduvos TP, Tytuvėnų TP, Salantų TP.

Tiekėjų derėjimosi galia yra pakankama. Kartais vykdant kai kuriuos darbus neišvengiamai prireikia medžiagų (pvz. modulinė transformatorinė), kurias gamina siauras ratas įmonių. Todėl dėl alternatyvos nebuvimo ir produkcijos kainos, kurios vertė viso objekto kainoje sudaro didelę dalį, tiekėjas turi nemenką derėjimosi galią. Įmonės pagrindinei veiklai atlikti reikalingų medžiagų gali pasiūlyti nemažai tiekėjų. Tiekėjai pastebėję didėjančius įmonės užsakymus, norėdami išlaikyti įmonę kaip lojalų klientą, sumažino parduodamų prekių kainą. Vykdant didelius užsakymus UAB „Liumenas“ pateikia keletui tiekėjų pasiūlymus. Užsakymą įvykdo su tuo tiekėju, kuris pasiūlo geriausią kainą, taiko ilgesnį mokėjimo atidėjimą, prekes pristato nurodytu laiku. Mokėjimo atidėjimas bendrovei labai svarbus, nes už atliekamus darbus ir naudojamą medžiagą užsakovas apmoka arba visiškai įvykdžius projektą, arba pateikiant įvykdytų darbų aktą kas mėnesį, o mokėjimui sutartyje numato atidėjimą iki 30 dienų. Galima išskirti tokius pagrindinius UAB „Liumenas“ tiekėjus: UAB „Elektroskandia“, UAB „Elektrobalt“, UAB „Elstila“, UAB „Laubriga“, UAB „Elga“. Tai įmonės, iš kurių dažniausiai perkamos medžiagos su visomis sudarytos tiekimo sutartys.

Pagrindinių UAB „Liumenas“ tiekėjų pasiskirstymas pavaizduotas 7 paveiksle.



7 pav. UAB „Liumenas“ pagrindiniai tiekėjai 2005 metais

Šaltinis: sudaryta autorės.

Iš 7 pav. matyti, kad pagrindinis tiekėjų penketas, labai mažai atsilieka vienas nuo kito. Daugiausiai medžiagų UAB „Liumenas“ tiekia UAB „Elektrobalt“ ir UAB „Elstila“. Išanalizavus ankstesnių metų duomenis, paaiškėjo, kad pagrindinis tiekėjų penketukas buvo toks pat, kas rodo, kad įmonė stabiliai bendradarbiauja su tiekėjais.

Pirkėjų derėjimosi galia gali kelti grėsmę. Ši rinkos šaka yra prisotinta, ir analogiškas paslaugas teikiančių įmonių yra pakankamai, vien Šiauliuose tokių įmonių yra 3 (UAB „Liumenas“, AB „Empower – Šiaulių energetikos statyba“, UAB „Šiaulių ryšių objektų statyba“), o konkursuose skelbiamuose Šiaulių regione dalyvauja ne mažiau kaip 6 dalyviai iš visos Lietuvos, tuo naudodamasis užsakovas reikalauja žemesnių kainų, aukštos atliekamų darbų kokybės.

Labai svarbus komponentas įmonės veiklai yra klientas. Čia ir išryškėja įmonės silpnoji pusė, beveik 70 % atliekamų darbų užsakovas yra AB „VST“. UAB „Liumenas“ dalyvauja AB „VST“ rengiamuose konkursuose. Anksčiau per viešuosius konkursus paskelbta kaina būdavo paskutinė ir jos nekeisdavo, o dabar atrenkami kandidatai pagal tam tikrus kriterijus ir dėl objekto įvykdymo kainos užsakovas derisi su rangovinėmis organizacijomis.

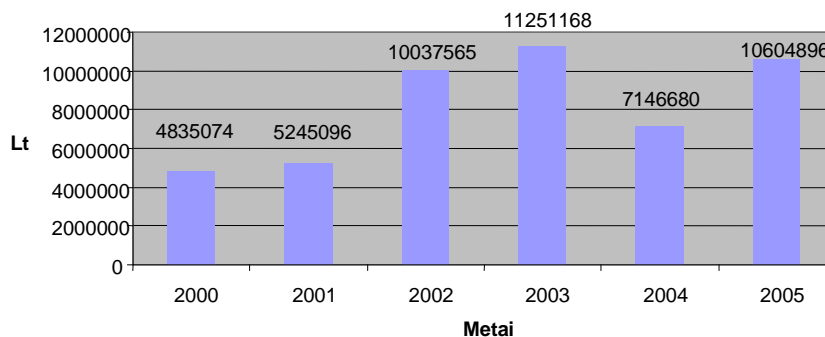
Tarp fizinių asmenų, klientų įmonė turi tik vykdant projektavimo darbus, tai labai mažas procentas visoje bendrovės apyvartoje.

2.1.2. Pardavimų analizė

Pardavimai – tai konkretūs rodikliai, realiai atspindintys parduotos produkcijos kiekius ir sumas.

Siekiant tikslesnio raidos ir dinamikos įvertinimo naudojami šešerių (2000 – 2005) metų duomenys. 7 paveiksle pavaizduoti pardavimų augimo pokyčiai: 2001 m. – 8,48 proc., 2002 m. – 91,37 proc., 2003 m. – 12,09 proc., 2004 m. – (-36,48) proc., 2005 m. – 48,39 proc. Lyginant 2000

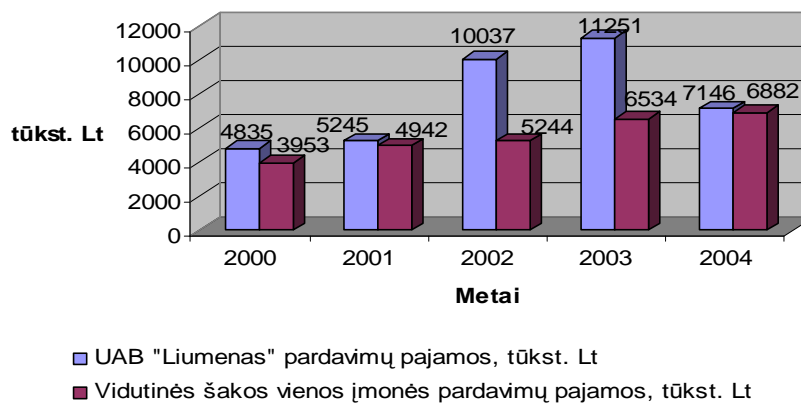
– 2005 metus pardavimai išaugo 2,19 karto. Tokį didelį pardavimų augimą sąlygojo pagerėjusi įmonės materialinė bazė bei aukšta darbuotojų kvalifikacija. Nors 2004 metais įmonės pardavimai lyginant su 2003 metais sumažėjo pusantro karto, tačiau 2005 metais įmonė sugebėjo atsitiesti ir susigrąžinti prarastus pardavimus. Tokią prastą 2004 metų būklę įtakojo tai, kad pagrindinis įmonės užsakovas „Vakarų skirstomieji tinklai“, į kurią įmonė buvo suorientavusi savo pagrindinius pajėgumus, buvo privatizuotas „VP Market“. Naujieji šeimininkai pirmaisiais privatizavimo metais labai mažai investavo į elektros tinklą, kas ir sąlygojo sumažėjusius 2004 metų pardavimus.



8 pav. UAB „Liumenas“ pardavimai 2000-2005 m., Lt

Šaltinis: sudaryta autorės.

Norint atlikti išsamesnę analizę UAB „Liumenas“ pardavimų pajamas galima palyginti su šakos, kuriai priklauso įmonė vidutinėmis pardavimų pajamomis. Palyginimui, bus imami Statistikos departamento teikiami duomenys. Kadangi UAB „Liumenas“ priklauso statybos veikla užsiimančių įmonių grupei, tai su vidutiniais šios šakos rodikliais ir bus lyginama.



9 pav. UAB „Liumenas“ ir vidutinių šakos pardavimo pajamų dinamika 2000-2004 m.

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis UAB „Liumenas“ ir Statistikos departamento prie LRV duomenimis.

Iš 9 paveikslo matyti, kad UAB „Liumenas“ pardavimai visą laiką viršijo vidutinės šakos pardavimų pajamas. Vidutinės šakos pardavimų pajamos visą laiką augo, tačiau prieaugio tempas svyravo: 2001 metais pardavimai padidėjo 25,27 %, 2002 m. – 6,11 %, 2003 m. – 24,60 %, 2004 m. – 5,33 %. UAB „Liumenas“ pardavimai svyravo. 2003 metais pardavimų pajamos buvo didžiausios, o didžiausias atotrūkis tarp šakos ir UAB „Liumenas“ pardavimo pajamų buvo 2002 metais – beveik 2 kartus.

Remiantis atliktais skaičiavimais (4 lentelė) galima daryti išvadą, kad pardavimų suma UAB „Liumenas“ svyravo. Raidos intensyvumo rodikliai rodo, kad pardavimų augimo ir prieaugio tempai didėjo nuo 2000 m. iki 2002 m., o nuo 2003 metų šie raidos intensyvumo rodikliai sulėtėjo ir tik 2005 metais vėl pradėjo didėti.

4 lentelė

Pardavimų apimties dinamikos ir raidos intensyvumo charakteristikos

Rodiklis	Formulė	2000 m.	2001 m.	2002 m.	2003 m.	2004 m.	2005 m.
Pardavimai tūkst. Lt	Y	4835,074	5245,096	10037,565	11251,168	7146,680	10604,896
Absoliutinis prieaugis tūkst.Lt	$\Delta y_i = Y_i - Y_{i-k}$	-	+410,022	+4792,469	+1213,603	-4101,488	+3458,216
Absoliutinis vidutinis prieaugis	$\overline{\Delta y} = \frac{y_n - y_1}{n - 1}$	1153,964					
Augimo tempas % (grandininis)	$T_i = \frac{Y_i}{Y_{i-1}} \times 100$	-	108,48	191,37	112,09	63,52	148,39
Vidutinis augimo tempas	$\overline{T}_n = \sqrt[n-1]{\frac{y_n}{y_1}}$	1,17					
Prieaugio tempas %	$T_{prieaugis} = \frac{Y_i - Y_{i-1}}{Y_{i-1}} \times 100$	-	8,48	91,37	12,09	-36,48	48,39
Vidutinis prieaugio tempas	$\overline{T}_1 = \overline{T}_n - 1$	0,17					
Absoliutinė prieaugio 1% reikšmė	$ \% = \frac{Y_{i-1}}{100}$	-	48,35	52,45	100,38	112,51	71,47

Šaltinis : sudaryta autorės remiantis Martišius, S.A., Kėdaitis, V. (2002). *Išvadas į dinamikos eilučių analizę.*

Norint įvertinti, kaip pardavimai įtakoja grynąjį pelną, reikia paskaičiuoti koreliacijos koeficientą. 5 lentelėje pavaizduota 2002 – 2005 metų pardavimų apimtis ir grynasis pelnas, pagal kuriuos skaičiuoti koreliacijos koeficientas ir regresijos koeficientas (3 priedas).

5 lentelė

UAB „Liumenas“ pardavimų apimties ir grynojo pelno dinamika 2002 – 2005 m.

Metai	2002 m.	2003 m.	2004 m.	2005 m.
Pardavimai, Lt	10037565	11251168	7146680	10604896
Grynasis pelnas, Lt	1333400	599384	-499031	638514

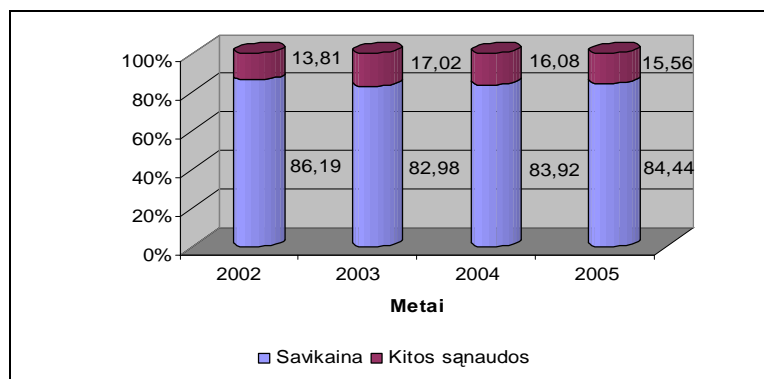
Šaltinis : sudaryta autorės.

Nustatytas koreliacijos koeficientas lygus 0,755. Pastarasis parodo glaudų ryšį tarp finansinio bendrovės rezultato ir pardavimo pajamų, ir kad pajamoms sumažėjus pelnas taip pat mažėja. Šią priklausomybę kiekybiškai išmatuoja regresijos koeficientas, lygus 0,316, parodantis, kad sumažėjus 1 litu pardavimų pajamoms, grynas pelnas sumažės 0,316 lito.

2.1.3. Veiklos išlaidų analizė

Įmonės veiklos galutinis rezultatas, t.y. grynas pelnas įtakojamas ne tik pardavimų bet ir išlaidų. Todėl svarbu ištirti išlaidų sudėtį, jų pokytį, siekiant atskleisti jų mažinimo galimybes. Tam tikslui pasiekti naudojama išlaidų dinamikos ir struktūros pokyčių analizė. Naudojantis įmonės pateiktais duomenimis, sudaryta lentelė, kuri pateikta 4 priede.

Per nagrinėjamą 2002 – 2005 metų laikotarpį bendra išlaidų suma išaugo 1784956 Lt., t.y. apie 1,2 karto. Didžiąją dalį visų išlaidų sudaro savikaina, kurios lyginamasis svoris išlaidų struktūroje sudaro vidutiniškai 84,38 proc. (10 pav.). Į savikainą įskaičiuojami: parduotų prekių, žaliavų savikaina, suteiktų paslaugų savikaina, darbininkų atlyginimai ir socialinis draudimas bei ilgalaikio turto nusidėvėjimo sąnaudos. Didžiausią svorį savikainos straipsnyje sudaro prekių ir žaliavų savikaina: 2002 metais – 74,53 %, 2003 m. – 80,24 %, 2004 m. – 78,04 %, o 2005 m. – 80,63 %.



10 pav. UAB „Liumenas“ išlaidų struktūra 2002 – 2005 m.

Šaltinis: sudaryta autorės.

Išlaidų augimą įtakėjo beveik visų sąnaudų didėjimas, išskyrus banko paslaugų sąnaudas, kurios per 2002 – 2005 m. sumažėjo 39,75 proc. Tokį mažėjimą sąlygojo, tai kad įmonėje buvo atsisakyta algų mokėjimas grynais pinigais, o algos pervedamos į korteles. Todėl sumažėjo pinigų išgryninimo išlaidos. Taip pat sumažėjo mokesčiai, kurie sumažėjo net 78,21 proc. t.y. 244974 Lt. Mokesčių mažėjimą labiausiai įtakėjo sumažėjusi kelių mokesčio suma, kuri per analizuojamą laikotarpį sumažėjo 66,12 %, taip pat sumažėjo ir pelno mokestis, nes įmonė uždirbo mažiau pelno, o 2004 m. net patyrė nuostolį. Finansinės bei investicinės veiklos sąnaudos sumažėjo 16,73 proc.

Per ketverius metus sparčiai išaugo komandiruočių sąnaudos net 650,05 proc. tokios tendencijos siejamos su kasmet vis didėjančia atliekamų darbų apimtimi kituose Lietuvos miestuose. Net 90,99 proc. t.y. 114844 Lt padidėjo remonto ir eksploatacijos sąnaudos. Šiai sąnaudų grupei yra priskiriamos ne tik transporto priemonių, pastatų remontas ir eksploatacija, bet ir kuro sąnaudos. Todėl šioje sąnaudų grupėje kuro sąnaudos augo sparčiausiai, tai įtakojo ir atliekami darbai kituose miestuose, taip pat ir pakilusi kuro kaina. Per analizuojamą 2002 – 2005 metų laikotarpį išaugo 47,96 % darbuotojų atlyginimas, kurio lyginamasis svoris 2005 m. išlaidų struktūroje sudaro 7,11 %, ir jis visą laiką didėjo. Galima padaryti išvadą, kad įmonėje darbo užmokestis visą laiką didėjo.

Išlaidų lygio rodikliai parodo, ar taupiai įmonė naudoja turimus išteklius. 6 lentelėje pavaizduota UAB „Liumenas“ išlaidų lygio absoliučios reikšmės ir pasikeitimai, palyginti su praėjusiais metais.

6 lentelė

UAB „Liumenas“ išlaidų lygio rodikliai

Rodiklis	Rodiklio apskaičiavimo formulė	Laikotarpis				Pokytis proc. punktais			
		2002 m.	2003 m.	2004 m.	2005 m.	2002-2003 m.	2003-2004 m.	2004-2005 m.	2002-2005 m.
Parduotų prekių savikaina 1 pardavimų litui	<u>Savikaina</u> Pardavimai	0,75	0,80	0,93	0,84	+0,05	+0,13	-0,09	+0,09
Administracinių išlaidų lygis %	<u>Veiklos sąnaudos *100 %</u> Pardavimai	9,27	13,72	17,36	15,01	+4,45	+3,64	-2,35	+5,74

Šaltinis : sudaryta autorės.

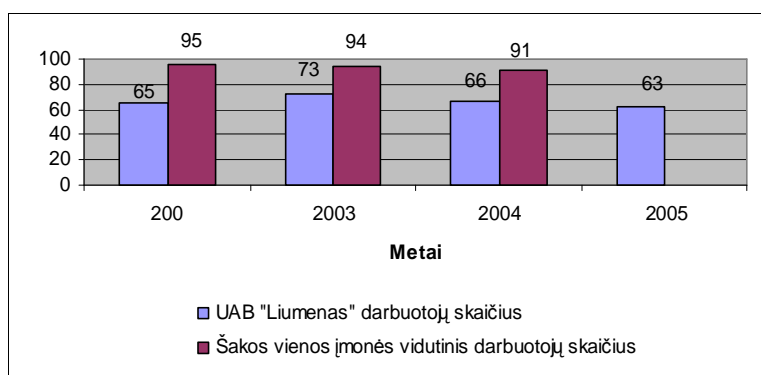
Kaip matyti iš 6 lentelės, UAB „Liumenas“ parduotų prekių savikaina vienam pardavimų litui 2004 metais buvo pasiekusi kritinę ribą – 0,93, nes rinkos šalių įmonių veiklos praktika rodo, kad efektyviausia rodiklio reikšmė yra apie 0,5, o kritinė riba prasideda nuo 0,9. Parduotų prekių savikaina 1 pardavimų litui per analizuojamą laikotarpį svyravo tarp 0,75 ir 0,93. Optimaliausia rodiklio reikšmė buvo 2002 metais – 0,75 Lt. 2004 metais pasiektas didžiausias augimas, kai palyginus su 2003 metais, parduotų prekių savikaina 1 pardavimų litui išaugo 0,13 punkto iki 0,93 Lt., o 2005 m. palyginus su 2004 m. sumažėjo 0,09 punkto. Nors ir įmonės savikaina išaugo 33,75 %, tačiau pardavimai padidėjo 48,39 %, kas ir sąlygojo sumažėjusį rodiklį, kuris parodo, kad UAB „Liumenas“ pradėjo taupiau naudoti išteklius.

Administracinių išlaidų lygis parodo kokia administracinių išlaidų dalis yra naudojama pardavimų procese. Finansų analitikų nuomone, administracinės išlaidos neturėtų sudaryti daugiau kaip 10 – 15 % pardavimų apimties. UAB „Liumenas“ administracinių išlaidų lygis 2004 metais pasiekė aukščiausią ribą ir buvo 17,36 %, tai sąlygojo pardavimų sumažėjimas per 2004 metus 36,48 %, kai tuo tarpu veiklos sąnaudos sumažėjo tik 19,64 %. Mažiausias administracinių išlaidų lygis buvo analizuojamo laikotarpio pradžioje – 2002 metais – 9,27 %. Vadinasi, administracinės

išlaidos sudarydavo 0,09 pardavimo lito. Per visą analizuojamą laikotarpį rodiklis padidėjo 5,74 proc. punkto. Tokį padidėjimą sąlygojo veiklos sąnaudų padidėjimas per analizuojamą laikotarpį 70,97 %, o veiklos sąnaudų padidėjimą įtakėjo padidėjusios remonto ir eksploatacijos sąnaudos, taip pat padidėję darbuotojų atlyginimai.

2.1.4. Darbuotojų skaičiaus, sudėties ir struktūros analizė

Įmonės veiklos rezultatai įtakojami ne vien materialaus turto, didelį poveikį daro ir žmogiškasis kapitalas. Darbuotojai – svarbus ir vertingas įmonės turtas. Jie atlieka ūkines operacijas, įvairias valdymo funkcijas ir tuo garantuoja įmonės veiklos pelningumą, jos prestižą. Norint susidaryti išsamų vaizdą apie įmonės būklę, būtina analizuoti darbo išteklius, jų kitimą.



11 pav. UAB „Liumenas“ ir vidutinė šakos darbuotojų skaičiaus dinamika 2002 – 2005 m.

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis UAB „Liumenas“ ir Statistikos departamento prie LRV duomenimis.

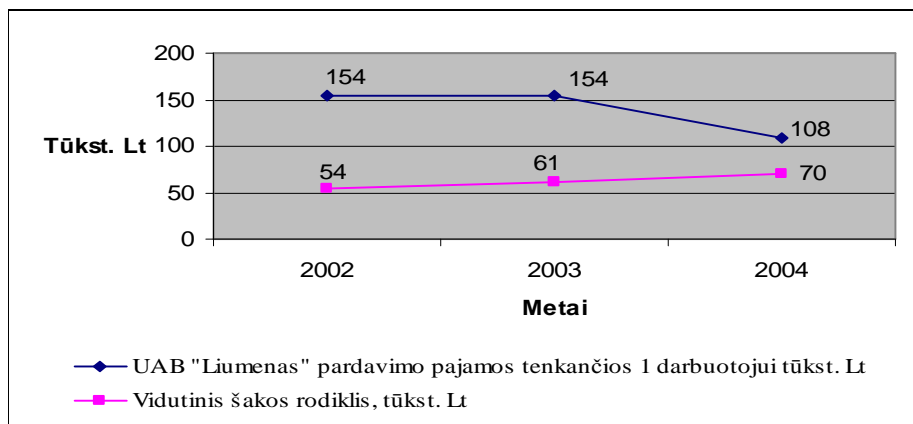
UAB „Liumenas“ darbuotojų skaičius didžiausias buvo 2003 metais (11 pav.). Šiais metais pardavimų pajamos taip pat buvo didžiausios. Pradėjus mažėti pajamoms, mažėjo ir darbuotojų skaičius. 2004 metais iš darbo išėjo 7 darbininkai. Šie metai UAB „Liumenas“ buvo patys sunkiausi, sumažėjo pardavimų pajamos 36,48 %, o savikaina sumažėjo tik 26,55 %, todėl įmonė nesugebėjo uždirbti pelno - buvo 499031 Lt. nuostolis. Tai labai stipriai atsiliepė darbuotojų atlyginimams ir įmonė nebuvo pajėgi konkuruoti su užsienio rinkomis, t.y. ji negalėjo mokėti tokių atlyginimų, kurie skatintų darbuotojus neišvykti iš Lietuvos. Nors 2005 metais darbų apimtys ir pradėjo didėti, tačiau darbuotojų skaičius ir toliau mažėjo. 2005 m. lyginant su 2002 m. darbuotojų skaičius sumažėjo 2.

Lyginant UAB „Liumenas“ darbuotojų skaičių su vidutiniais šakos vienos įmonės rodikliais, matyti, kad įmonėje dirba mažiau darbuotojų. 2002 metais įmonėje dirbo 30 darbuotojų mažiau, 2003 m. jau 21 mažiau, o 2004 m. skirtumas vėl ėmė didėti ir buvo 25 darbuotojais mažiau.

Kadangi 2005 metų duomenų Statistikos departamentas dar nepateikęs tai šių metų palyginti negalima.

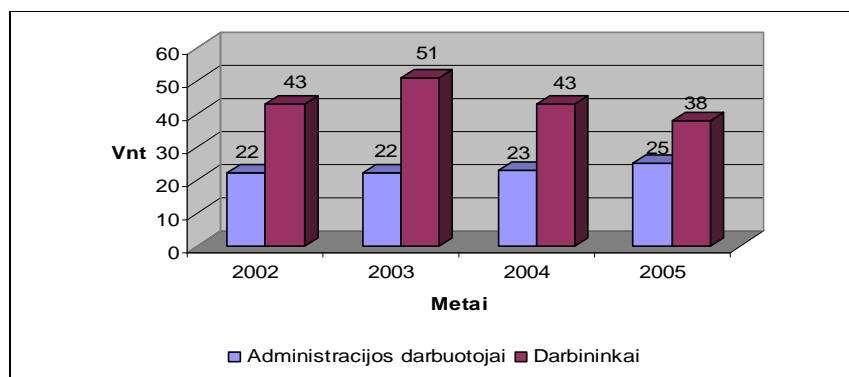
Norint įvertinti darbuotojų naudingumą įmonėje, naudojamas rodiklis – pardavimų apimtis tenkanti vienam darbuotojui (2002 m. – 154424 Lt, 2003 m. – 154126 Lt, 2004 m. – 108283 Lt, 2005 m. – 168332 Lt). Daugiausia pajamų vienas darbuotojas uždirbo 2005 metais, o mažiausiai – 2004 m. bet, kaip minėta, tai sąlygojo sumažėjusios pardavimų pajamos. 2002 metus lyginant su 2005 metais matyti, kad rodiklis padidėjo 9 % , kai tuo tarpu darbuotojų skaičius sumažėjo 3,08 %, o pardavimų apimtis padidėjo – 5,65 %.

Palyginus UAB „Liumenas“ pardavimų pajamas tenkančias vienam darbuotojui su statybos šakos vidutiniais duomenimis (12 pav.) matyti, kad UAB „Liumenas“ vienam darbuotojui pajamų tenka 2002 m. beveik tris kartus daugiau, 2003 m. – 2,5 karto, o jau 2004 m. – 1,5 karto. Taigi galima padaryti išvadą, kad UAB „Liumenas“ darbuotojų dirba mažiau, bet jie dirba našiau, nei kitų statybos įmonių darbuotojai.



12 pav. UAB „Liumenas“ ir vidutinių šakos pardavimo pajamų tenkančių 1 darbuotojui dinamika
Šaltinis: sudaryta autorės remiantis UAB „Liumenas“ ir Statistikos departamento prie LRV duomenimis.

Analizuojant darbuotojų struktūrą įmonėje (13 pav.), matyti, kad administracijos darbuotojų skaičius didėjo, o tuo tarpu darbininkų skaičius mažėjo. 2005 metais administracijos darbuotojų skaičius buvo didžiausias. Kadangi projektavimo darbų apimtys išaugo beveik dvigubai lyginant su 2004 m., todėl buvo praplėstas projektavimo skyrius – priimti 2 projektuotojai, šiuo metu UAB „Liumenas“ yra 5 projektuotojai. Tais pačiais metais atsisakyta 3 valytojų, o valymo darbus atlieka tas paslaugas teikianti įmonė. Buvo paskaičiuota, kad valymo išlaidos t.y. darbo užmokestis, perkamos valymo priemonės, kai įmonėje dirba valytojos, sudaro apie 2300 Lt per mėnesį, o valymo darbus atliekančiai įmonei mokama apie 1900 Lt per mėnesį. Taigi, sutaupoma apie 400 Lt per mėnesį, o per metus - 4800 Lt.



13 pav. UAB „Liumenas“ darbuotojų struktūros pokytis 2002-2005 m.

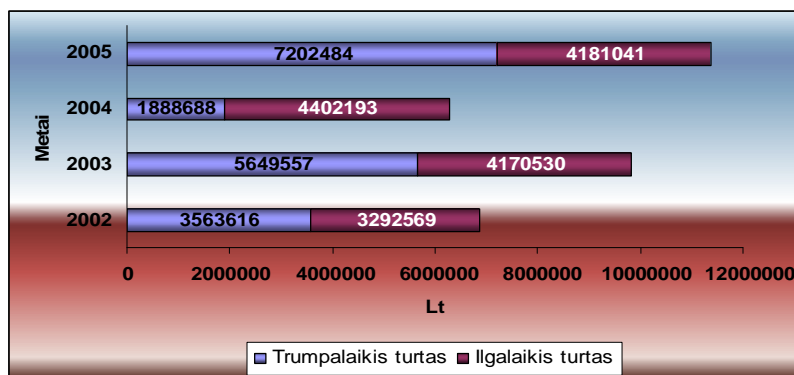
Šaltinis : sudaryta autorės.

UAB „Liumenas“ rūpinasi savo darbuotojais, sudaro jiems patrauklias darbo sąlygas, užtikrina socialines garantijas. Perspektyvūs įmonės darbuotojai yra apdrausti gyvybės draudimu. Kiekvienais metais įmonėje rengiami darbuotojų apmokymai, specialistus siunčia į seminarus, parodas. Įmonėje dirba aukštos kvalifikacijos specialistai.

2.2. UAB „Liumenas“ veiklos finansinis vertinimas

2.2.1. Finansinių ataskaitų dinamikos bei struktūros įvertinimas

Atlikus UAB „Liumenas“ 2002 – 2005 metų balanso rodiklių struktūros ir dinamikos analizę (5, 6 priedai) matyti, kad bendra turto suma, kaip ir savininkų nuosavybė bei įsipareigojimai, per nagrinėjamą laikotarpį padidėjo 66,07 % (4,5 mln.Lt). Pagrindinių turto straipsnių dinamika per 2002 – 2005 metus atvaizduota 14 paveiksle.



14 pav. UAB „Liumenas“ pagrindinių turto straipsnių dinamika

Šaltinis : sudaryta autorės.

Turto dalies padidėjimui per 2002 – 2005 metų laikotarpį didžiausią įtaką turėjo dvigubai (2,02 karto) išaugusi trumpalaikio turto vertė, ilgalaikio turto vertė išaugo 26,98 %. Turto sudėtyje didžiausią dalį sudarė ilgalaikis turtas 2004 metais. Nors ilgalaikio turto balansinė vertė išaugo 888472 Lt, tačiau jo lyginamasis svoris bendroje turto sumoje sumažėjo nuo 47,99 % - 2002 metais iki 36,70 % - 2005 metais. Ilgalaikį įmonės turtą sudarė materialus bei nematerialus turtas. Įmonės nematerialus turtas - tai kompiuterinės programos, kurių vertė visais analizuojamais metais mažėjo ir 2005 metais sudarė tik 0,07 % viso turto vertės.

Taigi, beveik visą ilgalaikio turto dalį (vidutiniškai apie 93 % kasmet) sudarė materialus turtas, kuris per 2002 – 2005 metų laikotarpį išaugo 33,56 % (1014149 Lt).

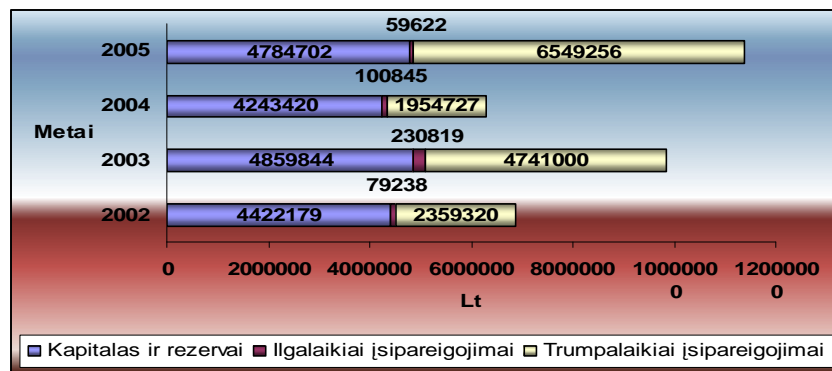
Materialiame turte didžiausią dalį sudarė pastatai ir statiniai, kurie per nagrinėjamą laikotarpį padidėjo 20,04 %. Tačiau daugiausia išaugo nebaigta statyba, kuri per 2002 – 2005 metus padidėjo 729768 Lt t.y. 145,30 % . Nebaigtos statybos sąskaitoje yra likutis iš 2004 metų administracijos ir gamybinių pastatų renovacijos darbų. Per 2005 metus toliau darbai nebuvo vykdomi, nes jie užbaigti 2004 metais. Visi pastatai naudojami, tačiau šios sumos nepridėtos prie pastatų vertės. Taip pat 2004 metais į balansą buvo įtraukta eilutė mašinos ir įrengimai, kuri padidėjo 141663 Lt. Už šią sumą buvo įsigyta automatinė automobilių plovykla, kadangi bendrovė turi nemažą automobilių skaičių, kuri reikia prižiūrėti.

Trumpalaikio turto padidėjimą 3,6 mln. Lt nulėmė atsargų, pirkėjų įsiskolinimo ir grynų pinigų padidėjimas per nagrinėjamą laikotarpį. Trumpalaikio turto sudėtyje daugiausia savo apimtimi t.y. 1,6 mln. Lt išaugo įmonės turimi pinigai sąskaitoje ir kasoje.

Kaip matyti iš 5 priedo duomenų , įmonėje nemažai lėšų išsaldoma atsargose. Bendrovėje prekių atsargos apskaitomos atsižvelgiant į atsargų judėjimą, pasirenkant nuolat apskaitomą atsargų būdą FIFO metodą. Atsargos yra reikalingos tam, kad vyktų gamyba. Į savikainą nurašomos tada, kai darbai yra atlikti objekte ir darbų vadovų aktuota, kiek kokių medžiagų sunaudota.

Pirkėjų įsiskolinimas per visą analizuojamą 2002 – 2005 metų laikotarpį kito labai netolygiai ir sudarė nemažą viso turto dalį. Mažiausia pirkėjų skola buvo 2004 m. ir sudarė 539474 Lt, tačiau 2005 metais ji išaugo iki 4379650 Lt t.y. padidėjo 711,84 %, o per visą analizuojamą laikotarpį skola padidėjo 82,51 %. Šį padidėjimą sąlygojo tai, kad įmonė daug objektų dar buvo nepridavusi ataskaitiniais metais, o klientai atsiskaito tik tada kai darbai būna baigti, todėl ši suma stipriai sumažėja sekančiais metais.

Pagrindinių nuosavybės straipsnių dinamika per 2002 – 2005 metus pavaizduota 15 paveiksle. Bendram savininkų nuosavybės ir įsipareigojimų padidėjimui daugiausia įtakos turėjo trumpalaikių įsipareigojimų padidėjimas 4189936 Lt (apie 3 kartus).



15 pav. UAB „Liumenas“ pagrindinių nuosavybės straipsnių dinamika

Šaltinis : sudaryta autorės.

Įmonės įstatinis kapitalas per analizuojamą laikotarpį padidėjo trigubai, 2002 metais jis buvo 473184 Lt, o jau 2003 metais sudarė 1419552 Lt, įstatinis kapitalas buvo padidintas iš nuosavų lėšų. UAB „Liumenas“ įstatinį kapitalą sudaro 709776 paprastosios akcijos, kurių nominali vertė 2 Lt.

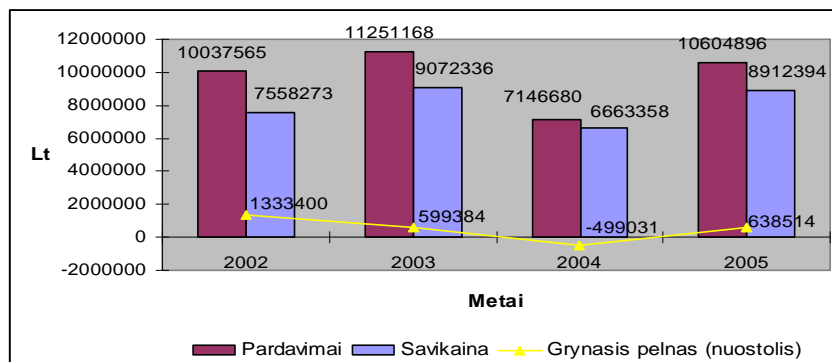
UAB „Liumenas“ ilgalaikiai įsipareigojimai per analizuojamus keturis metus sumažėjo 24,76 %, šiuos įsipareigojimus sudaro transporto priemonių lizingas. Tačiau trumpalaikiai įsipareigojimai išaugo 177,59 %. Tokį padidėjimą sąlygojo išaugusios skolos kreditinėms institucijoms, kurias sudarė transporto priemonių lizingas, taip pat buvo suteikta kredito linija AB Šiaulių banke. Skolos tiekėjams sudarė net 5,6 mln. Lt ir per visą analizuojamą laikotarpį padidėjo 303,83 % . Tokį didelį padidėjimą sąlygojo tai, kad darbai buvo vykdomi, bet už juos dar nebuvo atsiskaityta, todėl UAB „Liumenas“ buvo priversta pirkti medžiagas skolon.

Pelno (nuostolio) ataskaitos horizontalioji ir vertikalioji analizė (7, 8 priedai) parodė, kad įmonės veikla 2002 – 2005 metais buvo nestabili. 16 paveiksle pavaizduota kaip kito pardavimai, savikaina ir grynasis pelnas. 2002 metais įmonė turėjo didžiausią pelną jis siekė net 1,3 mln. Lt. 2004 metais įmonė turėjo nuostolį 499031 Lt. Tokį nuostolį sąlygojo sumažėjusi pardavimų suma 36,48 %, savikaina sumažėjo 26,55 %, o bendrasis pelnas net 77,82 %. Nuostoliui turėjo įtakos tai, kad didelė darbų apimtis buvo Kauno mieste, kur automatiškai išaugo išlaidos. Be to paklota labai daug kabelinių tinklų, sumontuota transformatorinių pastočių, kurių savikaina labai didelė. Tačiau 2005 metais UAB „Liumenas“ jau uždirbo 638514 Lt grynąjį pelną, pardavimai išaugo 48,39 %, o savikaina 33,75 %. Tokį neblogą rezultatą, galima sakyti, sąlygojo keli veiksniai, tai sėkminga kainų politika dalyvaujant konkursuose, geras bendrovės techninis lygis ir kadruų politika aukštos kvalifikacijos specialistų atžvilgiu.

Per visą analizuojamą 2002 – 2005 metų veiklą pardavimai padidėjo 5,65 %, o savikaina net 17.92 %. Taip stipriai padidėjusi savikaina sąlygojo bendrojo pelno sumažėjimą 786790 Lt. Veiklos sąnaudos išaugo 70,97 %. Daugiausiai per visą analizuojamą laikotarpį išaugo finansinės ir

investicinės veiklos pajamos jos padidėjo net 288282 Lt. Šios pajamos buvo uždirbtos pardavus AB „Šiaulių bankas“ akcijas.

Nors įmonė sugebėjo atsitiesti ir 2005 metais gauti pelno, tačiau ji nepasiekė 2002 metų lygio ir per 2002 – 2005 metų laikotarpį pelnas sumažėjo 52,11 %.



16 pav. Pardavimų, savikainos ir grynojo pelno dinamika 2002 – 2005 m.

Šaltinis : sudaryta autorė.

2.2.2. Santykinų finansinių rodiklių analizė

Finansinių ataskaitų analizei plačiai taikomi santykiniai rodikliai. Jų pagalba galima pastebėti giluminius ir užslėptus įmonės veikloje vykstančius procesus ir pasikeitimus. Naudinga lyginti ne tik atskirų rodiklių kitimo dinamiką, bet ir sugretinti juos su kitų įmonių ar šakos rodikliais.

Pelningumo rodiklių analizė. Pagrindinis kiekvienos įmonės tikslas ir pagrindinė tęstinumo sąlyga - uždirbti kuo didesnę pelną.

UAB „Liumenas“ pelno (nuostolio) ataskaitos 2002 – 2005 m. parodo, kad 2004 metais įmonė patyrė nuostolį. Tačiau finansų analitiko požiūriu, tai dar nereiškia, kad įmonei gresia bankrotas. Todėl vertinant UAB „Liumenas“ veiklą, reikia analizuoti santykinius rodiklius. Analizei naudoti tokie pagrindiniai rodikliai: grynasis pardavimų pelningumas, bendrasis pardavimų pelningumas, veiklos pelningumas, turto pelningumas ir nuosavo kapitalo pelningumas. Jų skaičiavimo rezultatai pateikti 7 lentelėje.

Grynojo pardavimų pelningumo rodiklis parodo, koks procentas metinių pardavimų pajamų, atskaičiavus gamybinės veiklos išlaidas, palūkanas skolintojams ir pelno mokestį valstybei, lieka įmonei. Šis rodiklis svarbus tuo, kad jis yra galutinis įmonės veiklos rezultatų kriterijus ir paprastai įmonei yra svarbiausias. Kuo didesnė šio rodiklio reikšmė, tuo įmonė pelningesnė. Analizuojant UAB „Liumenas“ grynąjį pelningumą, matome, kad įmonė ne visa laika dirbo pelningai, grynojo pelningumo rodiklis analizuojamu laikotarpiu sumažėjo 7,26 proc. punktais. Jeigu 2002 metais jis sudarė 13,28 %, t.y. vienam pardavimų litui teko 0,13 Lt grynojo pelno, tai 2003 metais šis dydis

sumažėjo iki 5,33 %, o jau 2004 metais grynasis pelningumas buvo neigiamas. 2005 metais situacija šiek tiek pagerėjo, nes grynasis pelningumas padidėjo 13 proc. punkto ir buvo - 6,02 %. Vadinasi, 1 pardavimų litui grynojo pelno teko 0,06 Lt. Taigi įmonė sugebėjo atsitiesti ir uždirbti pelno, nors per visą 2002 – 2005 metų laikotarpį grynasis pelningumas sumažėjo 7,26 procentiniais punktais. Tokį sumažėjimą sąlygojo išaugusi savikaina, augant kainų lygiui didėjo ir įmonės patiriamos sąnaudos. Taip pat per 2002 – 2005 metų laikotarpį daug lėšų buvo investuota į pastatų renovaciją, pagerintos darbininkų darbo sąlygos, t.y. įrengta skalbykla, darbo rūbams skalbti, įrengtas darbininkų persirengimo kambarys su dušais, atnaujinti darbo įrankiai, visa tai sąlygojo išaugusias veiklos sąnaudas, kurios mažina grynąjį pelną, o taip pat ir pelningumą.

7 lentelė

UAB „Liumenas“ pelningumo rodiklių dinamika 2002-2005 metais

	Laikotarpis				Pokytis proc. punktais			
	2002 m.	2003 m.	2004 m.	2005 m.	2002-2003 m.	2003-2004 m.	2004-2005 m.	2002-2005 m.
Grynasis pardavimų pelningumas, %	13,28	5,33	-6,98	6,02	-7,95	-12,31	+13,00	-7,26
Bendrasis pardavimų pelningumas, %	24,70	19,37	6,76	15,96	-5,33	-12,61	+9,20	-8,74
Veiklos pelningumas, %	15,43	5,64	-10,60	0,95	-9,79	-16,24	+11,55	-14,48
Turto pelningumas, %	19,44	6,10	-7,92	5,60	-13,34	-14,02	+13,52	-13,84
Nuosavo kapitalo pelningumas, %	30,15	12,33	-11,76	13,34	-17,82	-24,09	+25,10	-16,81

Šaltinis : sudaryta autorės

Greta grynojo pardavimų pelningumo tikslinga analizuoti ir kitus pelningumo rodiklius. Vienas iš jų – bendrasis pardavimų pelningumas. Jis parodo, ar yra pakankamas skirtumas tarp pardavimų bendros apimties t.y. jų kiekio, kainų ir savikainos, ir ar ne per brangiai kainuoja produkcijos gamyba ir paslaugos. Iš skaičiavimo rezultatų matome, kad bendrasis pardavimų pelningumas UAB „Liumenas“ kito netolygiai. 2002 m. siekė 24,7 %, tačiau 2004 m. nukrito iki 6,76 %, o tai reiškia, kad 2004 m. pelnas kiekvienam pardavimų litui sumažėjo 0,13 lito. 2005 m. šis rodiklis pakilo iki 15,96 %, t.y. padidėjo 9,2 proc. punkto. Taigi per 2002 – 2005 metus bendrojo pelningumo rodiklis sumažėjo 8,74 proc. punkto – nuo 24,70 % iki 15,96 %. Bendrojo pelningumo mažėjimą sąlygojo žaliavų ir medžiagų savikainos padidėjimas 27,58 %, visoje savikainos sumoje.

Norint detaliau išanalizuoti kas įtakojo bendrojo pardavimų pelningumo pokytį, galima naudoti grandinių pakeitimų metodą.

8 lentelėje pavaizduota bendrąjį pelną įtakančių veiksnių apibendrinta analizė 2002 – 2005 metais:

UAB „Liumenas“ bendrojo pelno pokyčius įtakoję veiksniai 2002-2005 metais

Keitimų Nr.	Pardavimai, Lt	Savikaina, Lt	Bendrasis pelnas, Lt	Veiksnių pasikeitimo įtaka, Lt	Bendrasis pelningumas, %	Veiksnių pasikeitimo įtaka, % punktai
2002-2003 m.						
Bazinis rodiklis	10037565	7558273	2479292	-	24,70	-
I keitimas	11251168	7558273	3692895	1213603	32,82	8,12
II keitimas	11251168	9072336	2178832	-1514063	19,37	-13,45
				-300460		-5,33
2003-2004 m.						
Bazinis rodiklis	11251168	9072336	2178832	-	19,37	-
I keitimas	7146680	9072336	-1925656	-4104488	-26,94	-46,31
II keitimas	7146680	6663358	483322	2408978	6,76	33,7
				-1695510		-12,61
2004-2005 m.						
Bazinis rodiklis	7146680	6663358	483322	-	6,76	-
I keitimas	10604896	6663358	3941538	3458216	37,17	30,41
II keitimas	10604896	8912394	1692502	-2249036	15,96	-21,21
				1209180		9,2

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis Mackevičius, J., Poškaitė, D.(1998). *Finansinė analizė*.

Pagal šią analizę galima padaryti tokias išvadas:

- 2002 – 2003 metais bendrojo pelno sumažėjimą 300460 Lt arba bendrojo pelningumo sumažėjimą 5,33 punkto įtakėjo: dėl 1213603 Lt išaugusios pardavimų apimties bendras pelningumas padidėjo 8,12 punkto, o dėl 1514063 Lt savikainos padidėjimo bendras pelningumas 2003 metais sumažėjo 13,45 punkto.
- 2003 – 2004 metais bendrojo pelno sumažėjimą 1695510 Lt arba bendrojo pelningumo sumažėjimą 12,61 punkto įtakėjo: dėl 4104488 Lt sumažėjusios pardavimų apimties bendras pelningumas sumažėjo 46,31 punkto, o dėl 2408978 Lt savikainos sumažėjimo bendras pelningumas 2004 metais padidėjo 33,7 punkto.
- 2004 – 2005 metais bendrojo pelno padidėjimą 1209180 Lt arba bendrojo pelningumo padidėjimą 9,2 punkto įtakėjo: dėl 3458216 Lt išaugusios pardavimų apimties bendras pelningumas padidėjo 30,41 punkto, o dėl 2249036 Lt savikainos padidėjimo bendras pelningumas 2005 metais sumažėjo 21,21 punkto.

Palyginus nagrinėjamų metų pardavimų pelningumą dinamikoje matome, kad bendrovės grynas pelningumas per ketverius metus sumažėjo 7,26 punkto, o bendrasis pelningumas šiek tiek daugiau – 8,74 punkto. Todėl reikėtų sumažinti išaugusią parduodamų prekių ir paslaugų savikainą, kuri per 2002 – 2005 metus padidėjo 17,92 %. Grynąjį pelningumą mažino išaugusios veiklos sąnaudos, kurios per analizuojamą laikotarpį padidėjo 70,97 %.

Veiklos pelningumas parodo įmonės sugebėjimą kontroliuoti veiklos sąnaudų formavimą. UAB „Liumenas“ veiklos pelningumo rodiklis taip pat ypatingai pablogėjo 2004 metais, buvo neigiamas - 10,60 %. Tais metais veiklos sąnaudos nors ir sumažėjo 19,64 %, tačiau ne taip žymiai kaip pardavimai 36,48 %, kas ir įtakojo mažesniį veiklos pelningumą. 2005 metais veiklos pelningumo rodiklis buvo tik 0,95 % nors ir per metus jis padidėjo 11,55 proc. punkto, tačiau tokį žemą rodiklį įtakojo veiklos sąnaudų padidėjimas 28,23 %. Per visą analizuojamą 2002 – 2005 metų laikotarpį veiklos pelningumas sumažėjo 14,48 proc. punkto. Per šį laikotarpį labai išaugo veiklos sąnaudos, jos padidėjo net 70,97 %, kai pardavimai padidėjo tik 5,65 %. Tačiau, kaip buvo minėta anksčiau, tokį padidėjimą sąlygojo materialinės bazės atnaujinimas. Įmonė vykdo tokią politiką, kuria siekia uždirbtą pelną investuoti į šiuolaikiškos ir modernios gamybinės bazės įengimą.

Turto pelningumo rodiklis rodo, ar efektyviai valdomas turtas. Iš šio rodiklio galima spręsti, kiek grynojo pelno tenka vienam turto litui. 2002 metais šis rodiklis sudarė 19,44 %, vadinasi, vienam turto litui teko 0,19 Lt grynojo pelno. Kitus dvejus metus šis rodiklis mažėjo, o 2004 metais jis buvo neigiamas (-7,92 %). 2005 metais situacija pagerėjo, turto pelningumas padidėjo 13,52 proc. punkto ir siekė 5,60 %, tačiau nesugebėjo pasiekti 2002 metų lygio. Per visą analizuojamą 2002 – 2005 metų laikotarpį turto pelningumas sumažėjo 13,84 proc. punkto, t.y. vienam turto litui teko 0,19 Lt grynojo pelno 2002 metais, o jau 2005 metais tik 0,06 lito.

Norint atlikti gilesnę turto pelningumo analizę galima naudoti L. Bernsteino modelį. Pagal L. Bernsteino modelį, analizės metu nustatoma dviejų veiksnių t.y. pardavimų pelningumo ir turto apyvartumo įtaka viso turto pelningumui. Šie veiksniai daro tiesioginę įtaką turto pelningumo kitimui, nes, didėjant pardavimų pelningumui didėja turto pelningumas, o greičėjant turto apyvartumui, gerėja įmonės finansinė būklė ir didėja turto pelningumas. Daugikliams kintant priešinga kryptimi, poveikis yra atvirkštinis.

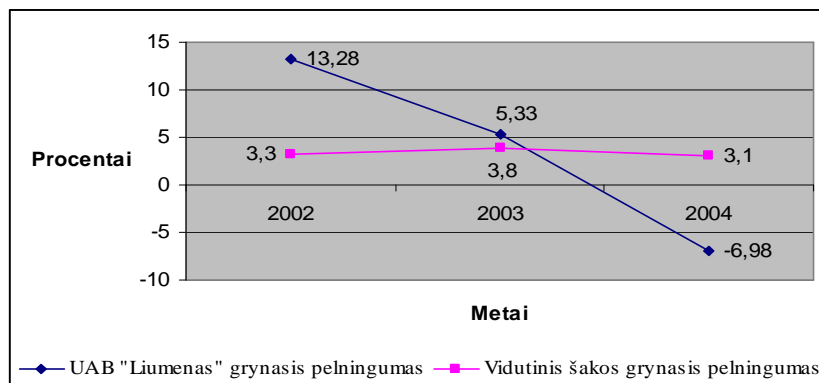
Iš atliktų skaičiavimų (9 priedas) galima teigti, kad analizuojamam 2002 – 2005 metų laikotarpiu turto pelningumo sumažėjimą 0,13 proc. punkto neigiamai įtakojo 0,13 proc. punkto sumažėjęs grynas pelningumas, o turto apyvartumas per analizuojamą laikotarpį sumažėjo 0,53 proc. punkto. Taigi, didesnę įtaką turto pelningumo sumažėjimui padarė turto apyvartumas. Kadangi UAB „Liumenas“ turtas per analizuojamą laikotarpį padidėjo 66,07 %, t.y. nuo 6860737 Lt iki 11393580 Lt, o pardavimai išliko beveik nepakitę: 2002 m. – 10037565 Lt; 2005 m. – 10604896 Lt,

t.y. pardavimai padidėjo tik 5,65 %, taigi turto padidėjimas sąlygojo sumažėjusį apyvartumą. Padidėję pirkėjų išskolinimai prailgino turto apyvartumą. Didėjant pardavimams, didėja ir pirkėjų skolos. Tačiau įvertinus įmonės specifiką, ir tai, kad pagrindinis UAB „Liumenas“ klientas AB „VST“, tai neturėtų kelti labai didelio susirūpinimo, nes pirkėjai su įmone atsiskaito tik tada kai darbai būna užbaigti ir objektas pridotas.

Nuosavo kapitalo pelningumas labiau domina investuotojus, nes atskleidžia investicijų pelningumą, bei galimybę uždirbti dividendus. Rodiklis rodo, kiek grynojo pelno tenka vienam savininkų nuosavybės litui. 2002 metais jo dydis sudarė 30,15 %, vadinasi, vienam nuosavo kapitalo litui teko 0,30 Lt grynojo pelno. 2003 metais nuosavybės gražos rodiklis nukrito iki 12,33 %. Šiam sumažėjimui įtakos turėjo sumažėjęs daugiau nei dvigubai grynasis pelnas, kai tuo tarpu savininkų nuosavybė padidėjo 9,9 %. 2004 metais nuosavybės gražos rodiklis jau buvo neigiamas, nes grynasis pelnas 2004 metais buvo neigiamas. Taigi per visą analizuojamą laikotarpį rodiklis sumažėjo daugiau nei per pusę.

Veiksnių įvertinimas pagal L. Bernsteino modelį leido nustatyti, kad didžiausią įtaką nuosavo kapitalo pelningumui 2002 – 2005 metais darė nuosavybės koeficientas (10 priedas). Per analizuojamą laikotarpį nuosavo kapitalo pelningumas sumažėjo 0,17 proc. punkto, o tam įtakos turėjo grynojo pelningumo sumažėjimas 0,07 proc. punkto, turto apyvartumo sumažėjimas 0,53 proc. punkto, o nuosavybės koeficientas padidėjo 0,83 proc. punkto. Nuosavybės koeficiento padidėjimui įtakos turėjo išaugusi turto suma 66,07 %, o nuosavas kapitalas per analizuojamą 2002 – 2005 metų laikotarpį padidėjo 8,2 %.

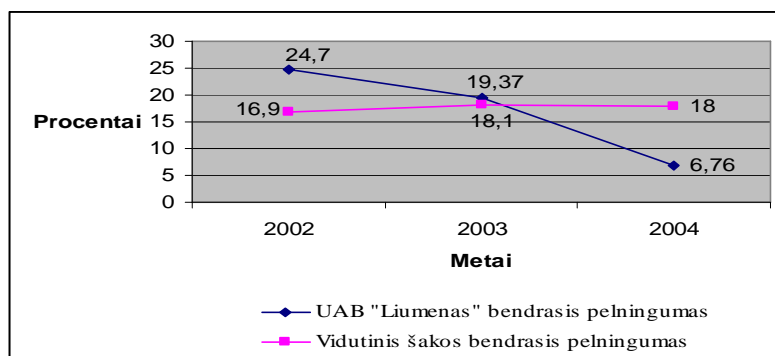
UAB „Liumenas“ rodiklių lyginamajai analizei su statybos šakos, kuriai priklauso įmonė, vidutiniais rodikliais parinkti keturi bendriausi pelningumo rodikliai, tai grynasis ir bendrasis pelningumai, turto pelningumas ir nuosavo kapitalo pelningumas.



17 pav. Vidutinio šakos ir įmonės grynojo pelningumo dinamika 2002 – 2004 m.

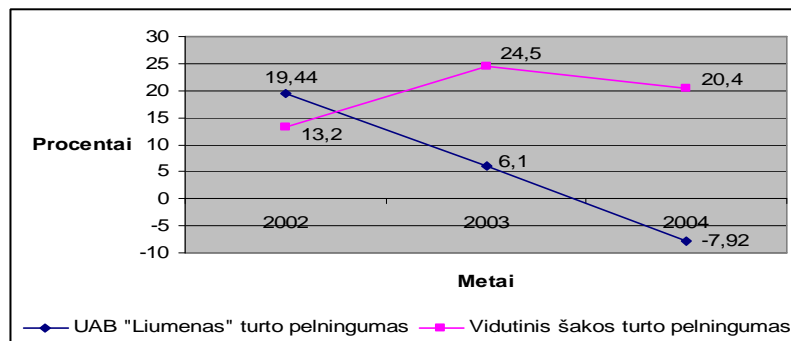
Šaltinis: sudaryta autorės remiantis UAB „Liumenas“ ir Statistikos departamento prie LRV duomenimis.

UAB „Liumenas“ grynasis pelningumas 2002 ir 2003 metais viršijo grynąjį šakos vidutinį pelningumą (17 pav.). Tai parodo, kad šiais metais įmonė dirbo pelningiau ir jos veiklos sąnaudos tais metais buvo mažesnės. 2002 metais UAB „Liumenas“ grynasis pelningumas viršijo šakos vidutinį pelningumą 9,98 proc. punkto, tai reiškia, kad vienam pardavimų litui teko 0,10 Lt daugiau grynojo pelno. 2004 metais, kadangi įmonė turėjo nuostolį tai ir grynasis pelningumas yra neigiamas, nors ir šakos vidutinis pelningumas tais metais buvo labai mažas tik 3,1 %. 2005 metais, UAB „Liumenas“ grynasis pelningumas buvo 6,02 %, kadangi šių metų duomenų Statistikos departamentas dar nepateikęs tai palyginti negalima, tačiau įvertinus tai, kad šakos vidutinis grynasis pelningumas kito labai nežymiai, tai 2005 metais įmonės grynasis pelningumas turėtų viršyti šakos vidutinį pelningumą.



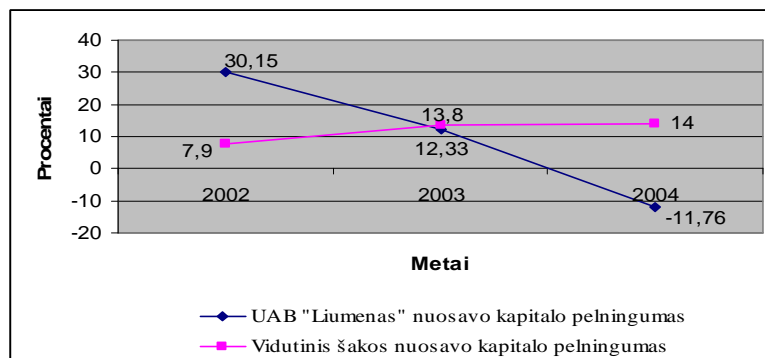
18 pav. Vidutinio šakos ir įmonės bendrojo pelningumo rodiklių dinamika 2002 – 2004 m
Šaltinis: sudaryta autorės remiantis UAB „Liumenas“ ir Statistikos departamento prie LRV duomenimis.

Vidutinis šakos bendrasis pelningumas neviršija 20 % ribos, ir tai rodo, kad ši šaka nėra labai pelninga. 2002 metais UAB „Liumenas“ nors ir buvo peržengusi 20 % ribą, tačiau kitais metais šis rodiklis sumažėjo iki 19,37 %, o 2004 metais jis tebuvo tik 6,76 % t.y. per visą analizuojamą laikotarpį sumažėjo 17,94 proc. punkto. Vidutinis šakos bendrasis pelningumas pakankamai stabilus, o tuo tarpu įmonėje jis labai kito. UAB „Liumenas“ dvejus metus viršijo vidutinį šakos bendrąjį pelningumą, t.y. ji įgyvendino naudingesnę kainodaros politiką arba išlaidų produkcijai pagaminti taupymo politiką. Tačiau 2004 metais įmonės padėtis lyginant su šakos įmonėmis stipriai pablogėjo, kas parodo, kad įmonėje buvo sumažėję pardavimai ir įmonė uždirbo mažiau bendrojo pelno.



19 pav. UAB „Liumenas“ ir vidutinių šakos turto pelningumo rodiklių dinamika 2002-2004 m.
Šaltinis: sudaryta autorės remiantis UAB „Liumenas“ ir Statistikos departamento prie LRV duomenimis.

Iš 19 pav. matyti, kad vidutiniai šakos rodikliai geresni nei įmonės, nors ir jie turi tendenciją mažėti, tačiau UAB „Liumenas“ turto pelningumas visą analizuojamą laikotarpį mažėjo. 2002 metais įmonės turto pelningumas siekė 19,44 %, ir buvo didesnis nei vidutinis šakos 6,24 proc. punkto. 2003 metais UAB „Liumenas“ pelningumas sumažėjo iki 6,1 %, kai vidutinis šakos rodiklis padidėjo iki 24,5 %, o jau 2005 metais įmonės pelningumas buvo neigiamas ir per visą analizuojamą laikotarpį sumažėjo 27,36 proc. punkto.



20 pav. Vidutinio šakos ir įmonės nuosavo kapitalo pelningumo rodiklių dinamika 2002 – 2004 m.
Šaltinis sudaryta autorės remiantis UAB „Liumenas“ ir Statistikos departamento prie LRV duomenimis.

Nuosavo kapitalo pelningumas taip pat kaip ir turto pelningumas, įmonėje visą laiką mažėjo. 2002 metais UAB „Liumenas“ nuosavo kapitalo pelningumas sudarė 22,25 % daugiau negu vidutiniškai t.y. įmonės akcininkai pelningiau investavo savo kapitalą negu šakos akcininkai. Tačiau 2003 metais padėtis pasikeitė, o jau 2004 metais nuosavo kapitalo pelningumas įmonėje buvo neigiamas, nes įmonė tais metais patyrė nuostolį. Vidutinis šakos rodiklis per visą analizuojamą laikotarpį didėjo, nuo 7,9 % iki 14 % t.y. padidėjo 6,1 proc. punkto.

Likvidumo rodikliai. Apskaičiuoti įmonės likvidumo koeficientai ir jų pokytis procentiniais punktais pateikti 9 lentelėje ir pavaizduoti 21 paveiksle.

Likvidumas, pasak autorių, rodo įmonės finansinę būklę ir skiriasi nuo pelningumo, kuris apibūdina įmonės veiklos efektyvumą. Teigiama, kad įmonė yra likvidi tik tada, kai jos trumpalaikis turtas viršija trumpalaikius įsipareigojimus. Tai reiškia, kad tam tikro laikotarpio pabaigoje įmonė turi turėti grynąjį apyvartinį kapitalą. Nuo apyvartinio kapitalo priklauso įmonės galimybės plėsti gamybą bei vykdyti turimus finansinius įsipareigojimus. Matome, kad šis rodiklis buvo teigiamas 2002, 2003 metais, o jau 2004 metais jis buvo neigiamas, kas parodo, kad trumpalaikių įsipareigojimų buvo daugiau 66039 Lt nei trumpalaikio turto. Tokį blogą rezultatą sąlygojo sumažėjęs trumpalaikis turtas per 2004 metus - 66,57 %. Kadangi tais metais ženkliai sumažėjo pardavimų pajamos, tai įmonės trumpalaikio turto dalyje labiausiai sumažėjo pirkėjų įsiskolinimas – 86,44 %, taip pat sumažėjo grynai pinigai sąskaitoje ir kasoje – 93,45 %. Tačiau 2005 metais padėtis pradėjo gerėti ir apyvartinis kapitalas buvo 653228 Lt. Analizuojant dinamiką, matome, kad kaip ir kitų likvidumo rodiklių, grynasis apyvartinis kapitalas labiausiai padidėjo per 2005 metus. Tokį apyvartinio kapitalo augimą nulėmė bendras trumpalaikio turto padidėjimas 281,35 %, o trumpalaikiai įsipareigojimai padidėjo 235,05 %. Per visą analizuojamą 2002-2005 metų laikotarpį rodiklis sumažėjo 551068 Lt.

9 lentelė

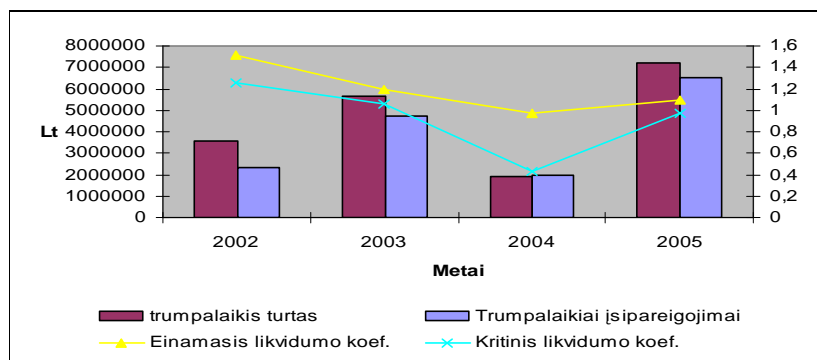
UAB „Liumenas“ likvidumo rodiklių dinamika 2002-2005 metais

	Laikotarpis				Pokytis proc. punktais			
	2002 m.	2003 m.	2004 m.	2005 m.	2002-2003 m.	2003-2004 m.	2004-2005 m.	2002-2005 m.
Einamojo likvidumo koeficientas	1,51	1,19	0,97	1,10	-0,32	-0,22	+0,13	-0,41
Kritinio likvidumo koeficientas	1,25	1,06	0,43	0,97	-0,19	-0,63	+0,54	-0,28
Grynasis apyvartinis kapitalas	1204296	908556	-66039	653228	-295740	-974595	+719267	-551068
Manevringumo koeficientas	0,27	0,19	-0,02	0,14	-0,08	-0,21	+0,16	-0,13

Saltinis : sudaryta autorės.

Einamojo likvidumo koeficientas parodo, kiek kartų trumpalaikis turtas didesnis už trumpalaikius įsipareigojimus. Analizuojamoji įmonė turi rimtų likvidumo problemų, nes pasaulinėje praktikoje pageidaujama, kad šio rodiklio ribos svyruotų tarp 1,2 ir 2. Matome, kad geriausia padėtis buvo 2002 m. – tuomet vienam trumpalaikių įsiskolinimų litui teko 1,51 Lt trumpalaikio turto. Tiesa, 2003 šis rodiklis sumažėjo iki 1,19, o jau 2004 m. trumpalaikiai įsipareigojimai viršijo trumpalaikį turtą. 2005 m. einamojo likvidumo koeficientas padidėjo 0,13 proc. punkto, šį padidėjimą įtakojo padidėjęs trumpalaikis turtas 5,3 mln. Lt., o trumpalaikiai įsipareigojimai padidėjo 4,5 mln. Lt. Įmonei labai sunkiai sekėsi atsiskaityti su kreditoriais, nors ir

pirkėjų skolos buvo labai didelės. Analizuojant bendrojo likvidumo pokytį viso 2002-2005 metų laikotarpio bėgyje, matome, kad jis sumažėjo 0,41 proc. punktą (nuo 1,51 iki 1,10). Įmonei būtina siekti likvidumo atkūrimo. Norint pasiekti šį tikslą, reikia mažinti skolas tiekėjams, būtina, kad šio koeficiento reikšmė siektų bent jau 1,2.



21 pav. UAB „Liumenas“ einamojo ir kritinio likvidumo rodiklių dinamika 2002-2005 m.

Šaltinis : sudaryta autorės.

Kritinio likvidumo koeficientas parodo įmonės trumpalaikių įsipareigojimų padengimą greitai likviduojamu trumpalaikiu turtu. Jis yra griežtesnis už einamojo likvidumo koeficientą, nes atsargas laiko vienu iš mažiausių likvidumą turinčiu turtu. Šis rodiklis neturėtų būti mažesnis negu 1. Ypač sudėtinga situacija buvo 2004 metais, kuomet įmonė vieno trumpalaikių įsiskolinimų lito padengimui likvidaus trumpalaikio turto turėjo tik už 43 centus. Tokį blogą rodiklį sąlygojo išaugusi atsargų apimtis, šiais metais atsargos sudarė 55,67 % trumpalaikio turto ir per metus jos padidėjo net 66,86 %, kai tuo tarpu trumpalaikis turtas sumažėjo 66,57 %. 2005 m. šis rodiklis padidėjo iki 0,97 tačiau jis dar nepasiekė „saugios ribos“. 2005 metais buvo imtasi priemonių, kad sumažinti atsargų kiekius. Buvo sugriežtintos medžiagų užsakymo sąlygos. Darbų vadovai turi pildyti užsakymo blankus, kurie pateikiami tiekimo skyriui, o šie atidžiai peržiūrėję kas yra sandėliuose ir įsitikinusi, kad reikalingų medžiagų nėra, tik tada užsako reikalingų medžiagų. Per metus atsargos sumažėjo 21,24 %. Geriausias kritinio likvidumo koeficientas buvo 2002 metais, kai 1 litui trumpalaikių įsipareigojimų teko 1,25 Lt. Per 2002 – 2005 metus kritinis likvidumo koeficientas sumažėjo 0,28, kas parodo, kad įmonės mokumas per šį laikotarpį pablogėjo. Padidėjo trumpalaikiai įsipareigojimai 2,8 karto, o trumpalaikis turtas padidėjo 2 kartus, o atsargos per šį laikotarpį taip pat padidėjo 1,4 karto.

Manevringumo koeficientas parodo, kokia nuosavų lėšų dalis panaudota mobiliams aktyvams sukurti. 2002 metais šis rodiklis buvo 0,27. Tai reiškia, kad apyvartinis kapitalas sudaro 27 % nuosavo kapitalo. Manevringumo koeficientas 2003 metais sumažėjo 0,08 punkto, o 2004

metais buvo neigiamas, kadangi trumpalaikiai išsipareigojimai viršijo trumpalaikį turtą. Tačiau 2005 metais pastebimas spartus augimas, siekiantis -0,02 – 0,14.

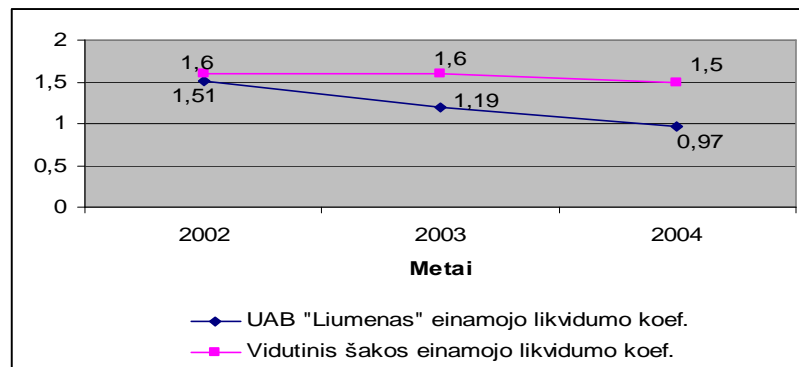
Dėl nepatenkinamos trumpalaikio mokumo situacijos įmonėje tikslinga įvertinti teoriškai pagrindžiamų faktorių rodiklių priklausomybę, sudarant dauginės regresijos lygtį, t.y. nustatomas trumpalaikio turto ir atsargų ryšys su trumpalaikiais išsipareigojimais (11 priedas). Atlikus skaičiavimus gaunamas toks UAB „Liumenas“ analizuojamų trumpalaikio mokumo rodiklių dauginės regresijos lygties pavidalas:

$$y = -310,21 + 920,33 x_1 + x_2$$

Iš šios lygties galima pasakyti, kad trumpalaikiam turtui pasikeitus 1 mln. Lt, o atsargoms nesikeičiant, trumpalaikiai išsipareigojimai padidėja 920,33 tūkst.Lt, o atsargoms pasikeitus 1 mln.Lt, kai trumpalaikis turtas nesikeičia – trumpalaikiai išsipareigojimai padidėja 1 tūkst. Lt.

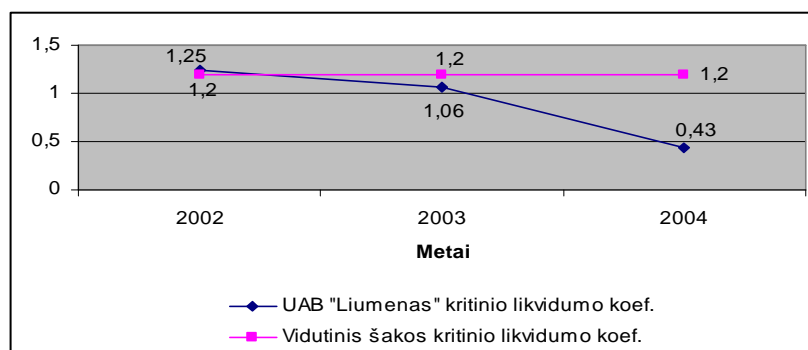
Apskaičiuoti nagrinėjamų veiksnių x_1 ir x_2 elastingumo koeficientai rodo, kad padidinus trumpalaikį turtą 1 % vidutiniai trumpalaikiai išsipareigojimai padidės 1,08 %, o 1 % padidinus atsargas, trumpalaikiai išsipareigojimai vidutiniškai padidės 0,0002 %.

Norint įvertinti įmonės būklę, reikia lyginti įmonės rodiklius su vidutiniais šakos, kuriai priklauso įmonė, rodikliais. Analizei parinkti du pagrindiniai šios šakos rodikliai: einamasis likvidumas ir kritinis likvidumas.



22 pav. UAB „Liumenas“ ir vidutinio šakos einamojo likvidumo koeficiento dinamika 2002-2004m. Šaltinis: sudaryta autorės remiantis UAB „Liumenas“ ir Statistikos departamento prie LRV duomenimis.

Kaip matyti iš 22 pav., vidutiniai šakos einamojo likvidumo koeficientai didesni už įmonės koeficientus, tačiau ir jie nesiekė optimalaus dydžio, kuris lygus 2. Vidutinis šakos einamojo likvidumo koeficientas dvejus metus iš eilės buvo stabilus tik 2004 metais pakito labai nežymiai t.y. tik 0,1 punkto. UAB „Liumenas“ likvidumas visą laiką mažėjo ir 2004 metais jis buvo 0,97. Artimiausia reikšmė vidutiniam šakos koeficientui buvo 2002 metais, o pati blogiausia 2004 metais, ir ji buvo mažesnė 0,53 punkto.



23 pav. UAB „Liumenas“ ir vidutinio šakos kritinio likvidumo rodiklio dinamika 2002-2004 m.

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis UAB „Liumenas“ ir Statistikos departamento prie LRV duomenimis.

Vidutinis šakos kritinio likvidumo koeficientas (23 pav.) jau viršijo optimalų dydį – 1 ir jis visą laikotarpį beveik nekito. UAB „Liumenas“ reikšmė taip pat buvo labai artima vidutiniams šakos rodikliams 2002 metais, tačiau ji kito labai žymiai, 2004 metas situacija stipriai pablogėjo ir atsilikimas buvo labai didelis - net 0,77. Tokį žemą rodiklį sąlygojo išaugusių atsargų kiekis.

Galima daryti išvadą, kad vidutiniai šakos likvidumo rodikliai analizuojamą laikotarpį kito labai nežymiai, UAB „Liumenas“ 2004 metų situacija buvo labai bloga, įmonės trumpalaikiai išiskolinimai viršijo trumpalaikį turą, ir ji nebuvo pajėgi laiku įvykdyti savo įsipareigojimų. Tačiau negalime palyginti 2005 metų UAB „Liumenas“ rodiklių su šakos vidutiniais rodikliais. Šiais metais įmonės padėtis ėmė gerėti ir likvidumo rodikliai padidėjo: einamojo likvidumo koeficientas - 0,13 punkto, o kritinio likvidumo koeficientas - 0,54 punkto. Tokį padidėjimą sąlygojo 2005 metais sumažėjusios atsargos 21,25 %, taip pat padidėjo grynų pinigų sąskaitoje ir kasoje 1795993 Lt, t.y. 2815,70 %. Kadangi įmonės tokia specifika, kad klientai atsiskaito baigus darbus, todėl pirkėjų išiskolinimai labai dideli, tačiau šios skolos nėra beviltiškos. Taigi įmonė su savo tiekėjais taip pat atsiskaito po darbų atlikimo, gerai, kad tiekėjai taiko didelius atidėjimus. 2005 metais įmonė turėjo grynų pinigų sąskaitoje ir kasoje už 1,8 mln. Lt, tai parodo, kad ji gali sumažinti savo skolas, tačiau tai ji padarė tik sekančių ataskaitinių metų pradžioje, nes pinigai į įmonės sąskaitą buvo pervesti paskutinę metų dieną.

Įmonės finansų struktūros (išiskolinimo) rodikliai. 10 lentelėje pateikti santykiniai finansų struktūrą apibūdinantys rodikliai: skolos koeficientas, skolos - nuosavybės koeficientas ir nuosavybės koeficientas, taip pat parodyta šių rodiklių dinamika (teigiamas arba neigiamas pokytis).

Skolos koeficientas parodo viso įmonės turto dalį, kuri įsigyta iš svetimų lėšų, t.y. skolinto kapitalo. Kuo šis rodiklis mažesnis, tuo geresnė įmonės finansinė būklė. 2002 m. šis rodiklis sudarė 0,36, vadinasi, skolintas kapitalas sudarė tik trečdalį įmonės turto. 2003 m. skolintas kapitalas jau

sudarė pusę įmonės turto, o 2004 m. vėl sumažėjo iki trečdaliu, šiais metais skolos koeficientas buvo pats mažiausias. Tokį gerą rodiklį įtakojo tai, kad sumažėjus pardavimams sumažėjo ir įmonės skolos, todėl įvertinus įmonės specifiką, mažas skolos koeficientas dar neparodo pagerėjusios įmonės būklės. Didžiausia šio rodiklio reikšmė buvo 2005 m., kuomet jis sudarė 0,58 ir reiškė, kad daugiau nei pusė turto buvo įsigyta iš skolintų lėšų. Visą 2002-2005 metų laikotarpį skolos koeficientas padidėjo 0,22.

10 lentelė

UAB „Liumenas“ finansų struktūros santykinų rodiklių dinamika 2002-2005 m.

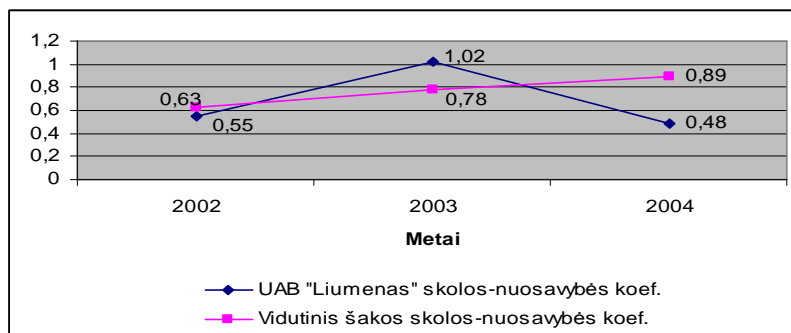
	Laikotarpis				Pokytis proc. punktais			
	2002	2003	2004	2005	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2002-2005
Skolos koeficientas	0,36	0,51	0,33	0,58	+0,15	-0,18	0,25	+0,22
Skolos – nuosavybės koeficientas	0,55	1,02	0,48	1,38	+0,47	-0,54	+0,9	+0,83
Nuosavybės koeficientas	1,55	2,02	1,48	2,38	+0,47	-0,54	+0,9	+0,83

Šaltinis: sudaryta autorės.

Skolos – nuosavybės koeficientas rodo įsipareigojimų ir nuosavo kapitalo pusiausvyrą. Jei šis rodiklis lygus vienetui, skolintas ir nuosavas kapitalai sudaro vienodas dalis. Jei rodiklio reikšmė didesnė už vienetą, vadinasi, skolinto kapitalo vertė yra didesnė už nuosavo kapitalo vertę. Mažesnė už vienetą reikšmė reiškia, kad savininkų nuosavybė yra didesnė už skolintą. Analizuojant įmonės veiklą, aukštas rodiklis gali rodyti didesnę riziką, nes įmonei gali būti sudėtinga padengti savo palūkanų ir skolos gražinimo mokėjimus ir gauti pakankamai lėšų tolesniam finansavimui. Tačiau kuo mažesnis šio rodiklio dydis irgi neturi būti įmonės tikslas, nes versle skolinimasis suteikia didesnes galimybes plėsti veiklą, tobulinti gamybos ar kt. technologijas bei ateityje gauti didesnę pelną. 2002 metais skolintas kapitalas už nuosavą buvo mažesnis perpus. 2003 metais skolintas kapitalas jau viršijo nuosavo kapitalo vertę. 2004 m. vėl sumažėjo, tačiau 2005 metais skolos nuosavybės koeficientas išaugo iki 1,38. Per visą 2002-2005 metų laikotarpį šio rodiklio reikšmė padidėjo 0,83. UAB „Liumenas“ ilgalaikiai įsipareigojimai per visą analizuojamą laikotarpį sumažėjo 24,76 %, kas parodo, kad įmonė laiku atsiskaito su kreditinėmis institucijomis ir mažina turimas ilgalaikes paskolas. Tačiau trumpalaikiai įsipareigojimai išaugo net 177,59 %. Padidėjus įmonės debitorinėms skoloms, ji nebuvo pajėgi sumažinti savo skolų tiekėjams. Tačiau, kai tik į įmonės sąskaitą pervedami pinigai už atliktus darbus, UAB „Liumenas“ mažina ir skolas tiekėjams. Gerai, kad su tiekėjais palaikomi geri santykiai ir jie taiko didelius atidėjimus, net iki 90 dienų. Tačiau jeigu tiekėjai nebataikytų tokių didelių atidėjimų, įmonei iškiltų didelių finansinių sunkumų.

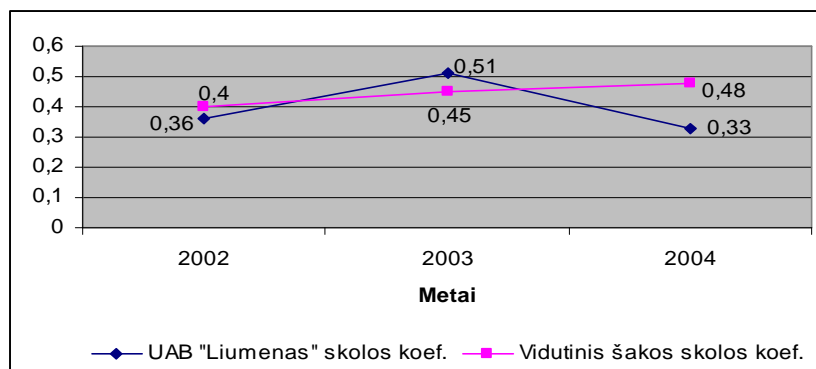
Nuosavybės koeficientas rodo, kiek kartų turtas viršija nuosavo kapitalo vertę, t.y. kokia turto dalis suformuota iš nuosavų lėšų. Kuo šis rodiklis didesnis, tuo įmonė finansiškai pajėgesnė. 2002 metais šis rodiklis sudarė 1,55, vadinasi, bendrasis įmonės turtas pusantro karto viršija nuosavo kapitalo vertę. 2003 metais nuosavybės koeficientas išaugo ir sudarė 2,02. Per 2004 metus šis rodiklis staigiai krito (sumažėjimas sudarė 0,54), tačiau per 2005 metus vėl stabilizavosi ir sudarė 2,38.

UAB „Liumenas“ finansų struktūros rodikliai palyginami su vidutiniais šakos rodikliais (24 pav.).



24 pav. UAB „Liumenas“ ir vidutinių šakos skolos - nuosavybės rodiklių dinamika 2002-2004 m.
Šaltinis: sudaryta autorės remiantis UAB „Liumenas“ ir Statistikos departamento prie LRV duomenimis.

Lyginant UAB „Liumenas“ skolos ir skolos - nuosavybės koeficientus su šakos vidutiniais koeficientais, matyti, kad įmonės rodikliai 2002 ir 2004 metais buvo mažesni, tik 2003 metais viršijo vidutinius šakos koeficientus. Tai rodo, kad įmonės finansinė padėtis ilgalaikio likvidumo atžvilgiu yra geresnė nei nagrinėjamos šakos. Įmonės vienam nuosavybės litui vidutiniškai teko 0,68 Lt skolintų lėšų, kai tuo tarpu statybos šakos vienam nuosavybės litui teko vidutiniškai 0,77 Lt skolintų lėšų.



25 pav. UAB „Liumenas“ ir vidutinių šakos skolos rodiklių dinamika 2002 – 2004 m.
Šaltinis: sudaryta autorės remiantis UAB „Liumenas“ ir Statistikos departamento prie LRV duomenimis.

Turto apyvartumo rodikliai. Apyvartumo rodikliai padeda išsiaiškinti, kaip yra valdomas įmonės nuosavos lėšos.

Trumpalaikio turto apyvartumas parodo, kokia pardavimų apimtis tenka kiekvienam trumpalaikio turto litui. Šis koeficientas parodo, ar įmonei netrūksta savų apyvartinių lėšų. Visą analizuojamą laikotarpį rodiklis svyravo ir mažiausias buvo 2005 metais. 2002 metais trumpalaikio turto apyvartumas siekė 2,82 t.y. vienam trumpalaikio turto litui teko 2,82 lito pajamų, o periodo pabaigoje – 1,47 t.y. vienam trumpalaikio turto litui teko 1,47 lito pajamų. Šie skaičiai rodo trumpalaikio turto apyvartumo sumažėjimą 1,35 punkto. Geriausias rodiklis buvo 2004 metais – 3,78.

Analizuojant trumpalaikio turto apyvartumo kitimą, tikslinga ištirti veiksnius, kurie lėmė jo pagreitėjimą ar sulėtėjimą. Pasitelkiant grandininių keitimų būdą galima apskaičiuoti trumpalaikio turto bei pardavimų pasikeitimo įtaką bendram trumpalaikio turto apyvartumui. 11 lentelėje pavaizduoti rodikliai pagal kuriuos skaičiuojami trumpalaikio turto apyvartumą įtakojantys veiksniai.

11 lentelė

UAB „Liumenas“ trumpalaikio turto efektyvumą lemiantys veiksniai

Rodiklis	2002 m.	2003 m.	Nukrypimas + -	2004 m.	Nukrypimai + -	2005 m.	Nukrypimai + -
Pardavimai, Lt	10037565	11251168	+1213603	7146680	-4104488	10604896	+3458216
Trumpalaikis turtas, Lt	3563616	5649557	+2085941	1888688	-3760869	7202484	+5313796
Trumpalaikio turto apyvartumas	2,82	1,99	-0,83	3,78	+1,79	1,47	-2,31
Trumpalaikio turto apyvartumas, dienomis	130	183	+53	96	-87	248	+152

Šaltinis: autorės sudaryta pagal Mackevičius J., Poškaitė D. (1998). *Finansinė analizė*.

Pagal lentelės duomenis apskaičiuojami trumpalaikio turto apyvartumo veiksnių – pardavimų apimties ir trumpalaikio turto (ΔTA_t ir ΔTA_p) įtaka, kurie pavaizduoti 12 priede. Pagal atliktus skaičiavimus galima padaryti tokias išvadas:

2003 metais trumpalaikio turto apyvartumas sulėtėjo 53 dienomis. Šiam apyvartumo sulėtėjimui įtakos turėjo du veiksniai: pardavimų apimties padidėjimas ir trumpalaikio turto padidėjimas. Dėl trumpalaikio turto padidėjimo 2085941 Lt, trumpalaikio turto apyvartumas sulėtėjo 75 dienas, o dėl pardavimų apimties padidėjimo 1213603 Lt, trumpalaikio turto apyvartumas pagreitėjo 22 dienomis.

2004 metais trumpalaikio turto apyvartumas pagreitėjo 87 dienomis. Dėl trumpalaikio turto sumažėjimo 3760869 Lt, trumpalaikio turto apyvartumas pagreitėjo 122 dienomis, o dėl pardavimų apimties sumažėjimo 4104488 Lt., trumpalaikio turto apyvartumas sulėtėjo 35 dienomis.

2005 metais trumpalaikio turto apyvartumas sulėtėjo 152 dienomis. Dėl trumpalaikio turto padidėjimo 5313796 Lt., trumpalaikio turto apyvartumas sulėtėjo 272 dienomis, o dėl pardavimų apimties padidėjimo 3458216 Lt., trumpalaikio turto apyvartumas pagreitėjo 120 dienų.

Ilgalaikio turto apyvartumas parodo, kiek kiekvienam įmonės ilgalaikio turto litui tenka pajamų. Apskaičiavus ilgalaikio turto apyvartumą UAB „Liumenas“, pastebėti svyravimai. 2002 metais apyvartumas buvo didžiausias 3,05. 2003 metais lyginant su 2002 metais jis sumažėjo 0,36 punkto. 2004 metais jis net nukrito iki 1,62, o jau 2005 metais jis vėl pradėjo didėti ir buvo 2,54, t.y. vienas ilgalaikio turto litui teko 2,54 lito pajamų, tačiau nepasiekė 2002 metų lygio. Pokytis per visą analizuojamą laikotarpį buvo 0,51 punkto, t.y. ilgalaikio turto apyvartumas sumažėjo.

Analizuojant ilgalaikio turto apyvartumo kitimą, tikslinga ištirti veiksnius, kurie lėmė jo pagreitėjimą ar sulėtėjimą, todėl 12 lentelėje pavaizduoti rodikliai, pagal kuriuos apskaičiuoti ilgalaikio turto apyvartumą įtakojantys veiksniai.

12 lentelė

UAB „Liumenas“ ilgalaikio turto efektyvumą lemiantys veiksniai

Rodiklis	2002 m.	2003 m.	Nukrypimas + -	2004 m.	Nukrypimai + -	2005 m.	Nukrypimai + -
Pardavimai, Lt	10037565	11251168	+1213603	7146680	-4104488	10604896	+3458216
Ilgalaikis turtas, Lt	3292569	4170530	+877961	4402193	+231663	4181041	-221152
Ilgalaikio turto apyvartumas	3,05	2,69	-0,36	1,62	-1,07	2,54	+0,92
Ilgalaikio turto apyvartumas, dienomis	120	135	+15	225	+90	144	-81

Šaltinis: autorės sudaryta pagal Mackevičius J., Poškaitė D. (1998). *Finansinė analizė*.

Pagal 12 lentelės duomenis apskaičiuoti ilgalaikio turto apyvartumo veiksnių – pardavimų apimties ir ilgalaikio turto (ΔTA_t ir ΔTA_p) įtaka, kurie pavaizduoti 13 priede. Pagal atliktus skaičiavimus galima padaryti tokias išvadas:

2003 metais ilgalaikio turto apyvartumas sulėtėjo 15 dienų. Šiam apyvartumo sulėtėjimui įtakos turėjo du veiksniai: pardavimų apimties padidėjimas ir ilgalaikio turto padidėjimas. Dėl ilgalaikio turto padidėjimo 877961 Lt, ilgalaikio turto apyvartumas sulėtėjo 32 dienas, o dėl pardavimų apimties padidėjimo 1213603 Lt, trumpalaikio turto apyvartumas pagreitėjo 17 dienų.

2004 metais ilgalaikio turto apyvartumas sulėtėjo 90 dienų. Dėl ilgalaikio turto padidėjimo 231663 Lt, ilgalaikio turto apyvartumas sulėtėjo 7 dienomis, o dėl pardavimų apimties sumažėjimo 4104488 Lt., ilgalaikio turto apyvartumas sulėtėjo 83 dienomis.

2005 metais ilgalaikio turto apyvartumas pagreitėjo 81 diena. Dėl ilgalaikio turto sumažėjimo 221152 Lt., ilgalaikio turto apyvartumas pagreitėjo 11 dienų, o dėl pardavimų apimties padidėjimo 3458216 Lt., ilgalaikio turto apyvartumas pagreitėjo 70 dienų.

Turto apyvartumo koeficientas parodo, kokia pardavimų apimtis tenka kiekvienam turto litui. Jis parodo viso įmonės turto naudojimo efektyvumą. Kuo rodiklis didesnis tuo geriau. Iš 13 lentelės galima pastebėti mažėjimo linkme kintančio turto apyvartumo tendenciją. 2002 metais turto apyvartumo rodiklis buvo didžiausias ir atspindėjo efektyviai naudojamą įmonės turtą. 2003 metais turto apyvartumas sumažėjo 0,32 punkto iki 1,14, t.y. vienam turto litui teko 1,14 lito pajamų. 2004 metais palyginti su 2003 metais turto apyvartumas pakito nežymiai t.y. sumažėjo tik 0,01 punkto iki 1,13. 2005 metais rodiklis neviršijo 1, o per visą analizuojamą laikotarpį turto apyvartumas sumažėjo 0,53 punkto.

Analizuojant turto apyvartumo kitimą, kaip ir trumpalaikio bei ilgalaikio turto, tikslinga ištirti veiksniai, kurie lėmė jo pagreitėjimą ar sulėtėjimą, todėl 13 lentelėje pavaizduoti rodikliai, pagal kuriuos apskaičiuoti turto apyvartumą įtakojantys veiksniai.

13 lentelė

UAB „Liumenas“ turto efektyvumą lemiantys veiksniai

Rodiklis	2002 m.	2003 m.	Nukrypimas + -	2004 m.	Nukrypimai + -	2005 m.	Nukrypimai + -
Pardavimai, Lt	10037565	11251168	+1213603	7146680	-4104488	10604896	+3458216
Turtas, Lt	6860737	9831663	+2970926	6298992	-3532671	11393580	+5094588
Turto apyvartumas	1,46	1,14	-0,32	1,13	-0,01	0,93	-0,2
Turto apyvartumas, dienomis	250	318	+68	321	+3	392	+71

Šaltinis: autorės sudaryta pagal Mackevičius J., Poškaitė D. (1998). *Finansinė analizė*.

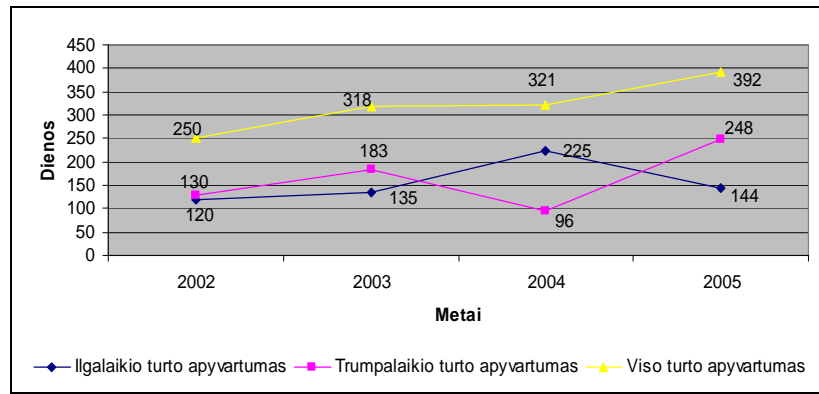
Pagal 13 lentelės duomenis apskaičiuoti viso turto apyvartumo veiksnių – pardavimų apimties ir turto (ΔTA_t ir ΔTA_p) įtaka, kurie pavaizduoti 14 priede. Pagal atliktus skaičiavimus galima padaryti tokias išvadas:

2003 metais turto apyvartumas sulėtėjo 68 dienomis. Šiam apyvartumo sulėtėjimui įtakos turėjo du veiksniai: pardavimų apimties padidėjimas ir turto padidėjimas. Dėl turto padidėjimo 2970926 Lt, turto apyvartumas sulėtėjo 106 dienas, o dėl pardavimų apimties padidėjimo 1213603 Lt, turto apyvartumas pagreitėjo 38 dienomis.

2004 metais turto apyvartumas sulėtėjo 3 dienomis. Dėl turto sumažėjimo 3532671 Lt, turto apyvartumas pagreitėjo 115 dienų, o dėl pardavimų apimties sumažėjimo 4104488 Lt., turto apyvartumas sulėtėjo 118 dienų.

2005 metais turto apyvartumas sulėtėjo 71 diena. Dėl turto padidėjimo 5094588 Lt., turto apyvartumas sulėtėjo 261 dienu, o dėl pardavimų apimties padidėjimo 3458216 Lt., turto apyvartumas pagreitėjo 190 dienų.

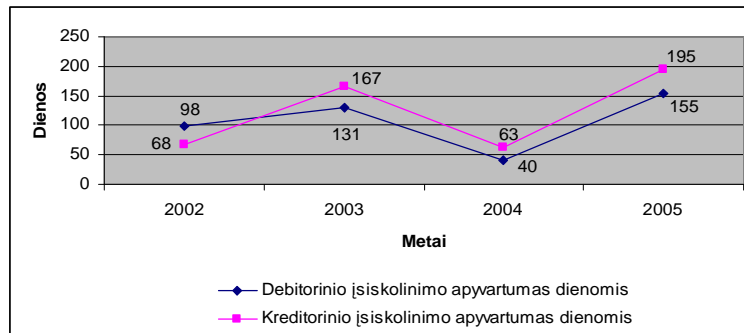
Trumpalaikio turto, ilgalaikio turto ir viso turto apyvartumo dinamika pavaizduota 26 paveiksle.



26 pav. UAB „Liumenas“ turto apyvartumo dienomis rodiklių dinamika 2002 – 2005 m.

Šaltinis: sudaryta autorės.

Lėšų surinkimas yra labai svarbi įmonės veiklos dalis, kadangi būtent čia yra grynujų pinigų šaltinis, naudojamas įmonės veiklos proceso tęstinumui ir intensyvumui palaikyti. Kaip minėta anksčiau, UAB „Liumenas“ susiduria su klientų delsimu apmokėti už atliktus darbus. Todėl vertinat įmonės finansinę būklę labai svarbi tampa laiko trukmė tarp pardavimo laiko ir apmokėjimo momento. Šiuo tikslu apskaičiuojami debitorinio įsiskolinimo ir kreditorinio įsiskolinimo apyvartumo rodikliai.



27 pav. UAB „Liumenas“ debitorinio ir kreditorinio įsiskolinimo apyvartumo dienomis rodiklių dinamika 2002 – 2005 m.

Šaltinis: sudaryta autorės.

Debitorinio įsiskolinimo apyvartumo rodiklis parodo, gautinų sumų surinkimo efektyvumą. Rinkos ekonomikos šalyse skolų apmokėjimo dienomis rodiklio ribos yra 1-2 mėn. 2004 metais

klientai įmonei skolas grąžindavo per 40 dienų, t.y. pats mažiausias rodiklis per visą analizuojamą 2002 – 2005 metų laikotarpį. Tokį rodiklį sąlygojo sumažėjusios pardavimų pajamos, ir trumpesnės atliekamų darbų trukmės. 2005 metais rodiklis buvo didžiausias ir jis siekė 155 dienas. Kadangi tais metais įmonė turėjo daug didelių objektų ir jų atlikimo terminai siekdavo net pusę metų, todėl ir ilgėjo klientų atsiskaitymo laikas.

Kreditorinio įsiskolinimo apyvartumas dienomis parodo įmonės atsiskaitymo su tiekėjais efektyvumą. Jo analizę apjungus su debitorinio įsiskolinimo apyvartumo dienomis rodiklio analize išskiriamos tam tikros tendencijos bei vieno ar kito rodiklio kitimo priežastys, ką ir parodo 27 paveikslas. Greičiausiai atsiskaitoma su tiekėjais buvo 2004 metais, per 63 dienas, o ilgiausiai atsiskaitymas trukdavo 2005 metais. Kadangi UAB „Liumenas“ klientų atsiskaitymas už atliktus darbus užsitęsavo, tai ir įmonė su tiekėjais atsiskaitydavo tik per 195 dienas. Taigi tiek debitorinio įsiskolinimo apyvartumas, tiek ir kreditorinių įsiskolinimų apyvartumas kito ta pačia linkme, tačiau su tiekėjais atsiskaitymo laikas buvo ilgesnis.

Galima pažymėti, kad pelningai dirbančioje įmonėje didėjant pardavimams, didėja ir debitorinio įsiskolinimo rodiklis. Vienu atveju, tai yra normalus reiškinys, nes su UAB „Liumenas“ atsiskaitoma tik už pilnai atliktus darbus. Tačiau kitu atveju, dėl tokios politikos įmonėje mažėja apyvartinis kapitalas, blogėja įmonės mokumo rodikliai, didinantys savininkų finansinę riziką, nes bankroto atveju pirmiausia reikėtų atsiskaityti su kreditoriais, įmonės darbuotojais ir tik vėliau su savininkais.

2.3. Kompleksinis UAB „Liumenas“ finansinis veiklos įvertinimas

L.F.Suchovos bei N.A.Černovos pateikiama įmonės veiklos kompleksinio finansinio lyginamojo įvertinimo metodika remiasi įmonės finansinės būklės, pelningumo bei veiklos efektyvumo rodiklių finansinės analizės teorija bei praktika. Kaip nurodo autorės, „šis kompleksinis įvertinimas atsižvelgia į visus įmonės finansinės – ūkinės bei gamybinės veiklos svarbiausius parametrus“. Tikslus ir objektyvus įmonės finansinis veiklos bei būklės konkrečiu laiko metu įvertinimas negali remtis atsitiktiniu rodiklių parinkimu, todėl šiam modeliui sudaryti naudojami gamybinio potencialo, produkcijos pelningumo, gamybinių ir finansinių išteklių panaudojimo efektyvumo bei kiti rodikliai.

Remiantis L.F. Suchovos bei N.A.Černovos modeliu, kompleksiniam finansiniam veiklos įvertinimui naudojami devyni finansiniai rodikliai, kurie lyginami su optimaliomis atitinkamų koeficientų reikšmėmis. Kiekvienų metų kompleksinis finansinis veiklos įvertinimas apskaičiuojamas pagal šią formulę (Сухова, Чернова, 2002):

$$\text{Kompleksinis įvertinimas} = \sqrt{(K_{1\text{faktinis}} - K_{1\text{optimalus}})^2 + \dots + (K_{9\text{faktinis}} - K_{9\text{optimalus}})^2}$$

14 lentelė

Kompleksinio UAB „Liumenas“ finansinės veiklos įvertinimo rodikliai

Eil. Nr.	Rodikliai		Įmonės rodikliai				Optimalūs rodiklių dydžiai
			2002 m.	2003 m.	2004 m.	2005 m.	
1	Kritinis likvidumas	<u>Pinigai</u> Trump. įsipareigojimai	0,10	0,21	0,03	0,28	0,05
2	Einamasis likvidumas	<u>Trump. turtas</u> Trump. įsipareigojimai	1,51	1,19	0,97	1,10	1,5
3	Atsargų padengimas	<u>AK+TFI+TPI+AGS</u> Atsargos	4,78	8,01	1,61	8,23	1,0
4	Finansinės priklausomybės koef.	<u>Turtas</u> Nuosavas kapitalas	1,55	2,02	1,48	2,38	1,66
5	Skubaus padengimo koef.	<u>Trump. turtas – atsargos</u> Trump. įsipareigojimai	1,25	1,06	0,43	0,97	1,0
6	Atsargų padengimas nuosavu apyvartiniu kapitalu	<u>Apyvartinis kapitalas</u> Atsargos	1,98	1,44	-0,06	0,79	0,5
7	Autonomijos koef.	<u>Nuosavas kapitalas</u> Turtas	0,64	0,49	0,67	0,42	0,6
8	Nuosavo kapitalo pelningumas	<u>Grynasis pelnas</u> Nuosavas kapitalas	0,30	0,12	-0,12	0,13	0,15
9	Pardavimų pelningumas	<u>Bendrasis pelnas</u> pardavimai	0,25	0,19	0,07	0,16	0,15
KOMPLEKSINIS ĮVERTINIMAS			4,07	7,09	1,19	7,29	0,00

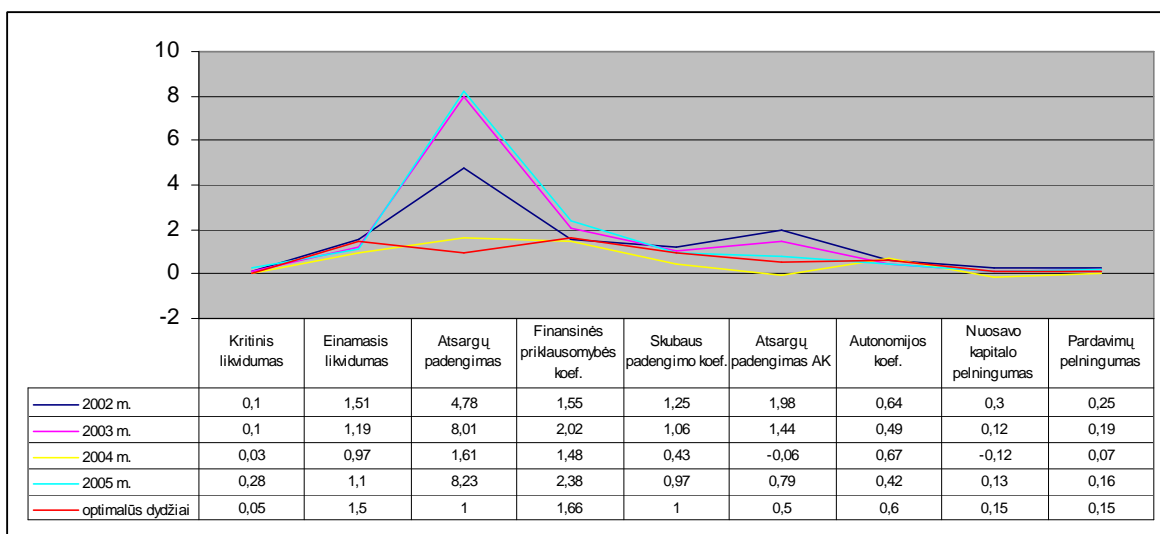
Šaltinis: sudaryta autorės remiantis Сухова, Л. Ф., Чернова, Н.А. (2002).

Практикум по разработке бизнес плана и финансовому анализу предприятия.

AK – apyvartinis kapitalas; TFI – trumpalaikiai finansiniai įsipareigojimai; TPI – trumpalaikiai įsipareigojimai tiekėjams; AGS – avansu gautos sumos.

Įvertinus UAB „Liumenas“ finansinius veiklos rodiklius kompleksiskai matyti, kad nagrinėjamo laikotarpio pradžioje (2002 m.) kompleksinis įvertinimo dydis yra 4,07, o nagrinėjamo laikotarpio pabaigoje – 7,29. Tai rodo, kad įmonės finansinė veikla blogėja, nes kompleksinis rodiklis didėja (kuo arčiau nulio, tuo geriau).

Iš apskaičiavimų, pateiktų 14 lentelėje, galima nustatyti, kokie rodikliai turėjo didžiausios įtakos kiekvienų metų kompleksinio įvertinimo dydžiui. Siekiant didesnio vaizdumo ir visuminio nagrinėjamų rodiklių nuokrypio nuo optimalių dydžių įvertinimo, sudaromas kompleksinio įvertinimo kreivių grafikas (28 pav.), atspindintis optimalius nagrinėjamų rodiklių dydžius bei faktinius kiekvienų metų UAB „Liumenas“ rodiklius.



28 pav. UAB „Liumenas“ kompleksinio įvertinimo rodiklių kreivių grafikas
Šaltinis: sudaryta autorės

Nagrinėjant kompleksinio įvertinimo rodiklių kreives, matyti, kad arčiausiai optimalių dydžių buvo 2004 metų kreivė, o toliausiai nutolusi 2005 metų kreivė. Atsargų padengimo koeficientas yra labiausiai nutolęs nuo optimalios reikšmės, taip pat nutolęs ir finansų priklausomybės koeficientas. Būtent šie rodikliai neigiamai įtakojo įmonės finansinę padėtį analizuojamu laikotarpiu. 2005 metais išaugus įmonės turtui, kurio sumoje daugiausia padidėjo pirkėjų išsiskolinimas įmonei 711,84 %, taip pat labai padidėjo išsipareigojimų sumoje skolos tiekėjams net 391,45 %, kas ir sąlygojo pablogėjusią įmonės būklę.

Lyginant santykinį rodiklių analizę su kompleksine analize, galima teigti, kad apyvartumo ir finansų struktūros santykiniai rodikliai 2005 metais buvo blogiausi, kai tuo tarpu 2004 metais padėtis buvo geriausia. Todėl kompleksinė analizė ir parodė, kad nors ir UAB „Liumenas“ grynasis pelnas 2004 metais buvo neigiamas ir pardavimai mažiausi, tačiau kiti rodikliai buvo arčiausiai optimalios reikšmės. 2004 metais sumažėjus pardavimams, sumažėjo tiek debitorinės tiek ir kreditorinės skolos. 2005 m. įmonės pelningumo ir mokumo rodikliai ėmė gerėti, tačiau kompleksinė analizė parodė, kad išaugęs trumpalaikis turtas ir trumpalaikiai išsipareigojimai pablogino įmonės padėtį, kas ir įtakojo tokią prastą, 2005 metų būklę. Tačiau reikia atsižvelgti į įmonės specifiką, ir į tai, kad didėjant pardavimams didėja ir įmonės skolos. Ir kol tiekėjai taiko didelius atidėjimus, o klientai atsiskaito už atliktus darbus ir įmonėje beviltiškų skolų nėra daug, teigti, kad įmonės finansinė būklė 2005 metais blogiausia, negalima, nors kompleksinė analizė parodė kaip tik tai. Jei įmonės pardavimai didėja, didėja ir pelnas, tai ir jos padėtis rinkoje gerėja.

2.4. UAB „Liumenas“ stabilumo įvertinimas

Rinkos ekonomikos sąlygomis kiekvienas verslas patiria mažesnę ar didesnę riziką. Nė viena bendrovė nėra tikra, kad jos prekės ar paslaugos bus paklausios rinkoje. Todėl vadovai privalo įvertinti riziką bei bankrotą lemiančias priežastis.

Įmonių bankrotui prognozuoti tinka viena iš finansinės analizės krypčių, t.y. finansinių ataskaitų straipsnių pokyčių tyrimas. Dideli svarbiausių straipsnių pokyčiai lemia įmonės finansinį stabilumą. Finansinių ataskaitų konkrečių straipsnių pokyčių įtaką įmonės finansiniam stabilumui rodo 15 lentelės duomenys.

15 lentelė

Finansinių ataskaitų straipsnių pokyčių įtaka UAB „Liumenas“ finansiniam stabilumui

Finansinių ataskaitų formos	Straipsniai ir jų pokytis	Straipsnių pokyčio įtaka įmonės finansiniam stabilumui
BALANSAS	TURTAS	
	Ilgalaikio materialaus turto padidėjimas	Per analizuojamą 2002 -2005 metų laikotarpį išaugo 1,27 karto, tačiau tai nesukelia neigiamų įmonės veiklos pokyčių. Ilgalaikio turto augimas susijęs su didėjančia gamybine baze, ir didėjančiu jo poreikiu, kas yra svarbu norint išsilaikyti konkurencinėje rinkoje, o ne siekiant investuoti lėšas.
	Neproporcingas atsargų kiekio kitimas	Daugiausia atsargų įmonė turėjo 2004 m. kai pardavimų pajamos buvo mažiausios. Tačiau 2005 metais pardavimų pajamoms padidėjus, atsargų kiekis sumažėjo 0,78 karto. Grėsmė įmonei mažėja
	Gautinų sumų padidėjimas	2002 – 2005 metais padidėjo 1,67 karto. Tai rodo, kad įmonės klientai delsia atsiskaityti už jiems atliktus darbus. Įmonė dėl to gali susidurti su mokumo problemomis.
	Grynųjų pinigų padidėjimas	2002 – 2005 metais grynųjų pinigų padidėjimas buvo 7,54 karto. Tai rodo, kad įmonės likvidus turtas didėja ir įmonė gali plėtoti savo veiklą. Nors 2004 metais gryniesiems pinigams buvo sumažėję.
	SAVININKŲ NUOSAVYBĖ IR ĮSIPAREIGOJIMAI	
	Nuosavo kapitalo padidėjimas	Nuosavo kapitalo padidėjimas 1,08 karto, rodo gerą įmonės finansinę būklę bei sugebėjimą pritraukti papildomų investicijų.
	Ilgalaikių įsipareigojimų sumažėjimas	Per 2002 – 2005 metų laikotarpį ilgalaikiai įsipareigojimai sumažėjo 0,75 karto, tai reiškia įmonė sugeba laiku atsiskaityti su skolintojais, ir rodo, kad gerėja įmonės ilgalaikis mokumas
	Trumpalaikių įsipareigojimų padidėjimas	2002 – 2005 metais padidėjimas sudarė 2,78 karto. Staigus šių sumų padidėjimas rodo išsiskolinimų darbuotojams, biudžetui, tiekėjams, kredito institucijoms padidėjimą .
	PELNO (NUOSTOLIO) ATASKAITA	Pardavimų padidėjimas
Sąnaudų padidėjimas		Sąnaudų padidėjimas susijęs su augančia pardavimų apimtimi. Tačiau labai padidėjo veiklos sąnaudos.

Šaltinis: sudaryta autorės.

Atlikus UAB „Liumenas“ finansinių ataskaitų straipsnių pokyčių įmonės finansiniam stabilumui vertinimą, galima teigti, kad grėsmę kelia tik augantis pirkėjų išsiskolinimas, kuris per

analizuojamą laikotarpį padidėjo 1,67 karto ir skolos tiekėjams – 2,78 karto, kurios padidėjo daugiau nei pirkėjų įsiskolinimas. Pagal šią analizę galima padaryti išvadą, jeigu tiekėjai ir toliau taikys didelius atidėjimus, o klientai atsiskaitys už atliktus darbus, UAB „Liumenas“ bankrotas negresia.

Finansinių ataskaitų straipsnių ir jų pokyčių nagrinėjimas identifikuoja įmonės veiklos trūkumus, bet nenustato veiksnių, lemiančių įmonių bankrotą. Todėl išsamesnei įmonių bankroto prognozavimo analizei būtina iš finansinių ataskaitų apskaičiuoti santykinus rodiklius.

Įmonių bankroto numatymo problemą nuodugnai nagrinėjo amerikiečių ekonomistas E.I.Altmanas. Naudodamas diskriminantinės analizės metodus, jis nustatė įmonių bankroto tikimybės dėsningumus atsižvelgiant į du rodiklius. Šis modelis ir bus taikomas analizuojamai įmonei UAB „Liumenas“. Skaičiavimo duomenys pateikti 16 lentelėje.

16 lentelė

UAB „Liumenas“ bankroto tikimybės, apskaičiuotos pagal Altman tiesinės koreliacijos modelį, dinamika

Rodiklis	Rodiklio skaičiavimo formulė	Metai			
		2002	2003	2004	2005
x_1	$\frac{\text{Trumpalaikis turtas}}{\text{Trumpalaikiai įsipareigojimai}}$	1,51	1,19	0,97	1,10
x_2	$\frac{\text{Įsipareigojimai}}{\text{Turtas}}$	0,36	0,51	0,33	0,58
Z	- 0,3877 – 1,0736 X₁ + 0,0579 X₂	-1,99	-1,64	-1,41	-1,54

Šaltinis: sudaryta autorės.

Iš atliktos analizės galima daryti išvadą, kad bankrotas UAB „Liumenas“ negresia, tačiau toks bankroto grėsmės įvertinimas nėra pakankamai patikimas. Jis neparodo kitų svarbių įmonės būklės aspektų, pavyzdžiui, pelningumo, turto apyvartumo ir kt. Todėl galima pritaikyti dar vieną Altmano modelį. Kadangi UAB „Liumenas“ akcijos nėra kotiruojamos vertybinių popierių biržoje tai bus taikomas toks Z modelis (17 lentelė).

17 lentelė

UAB „Liumenas“ kreditingumo indekso apskaičiuoto pagal Altman modelį, dinamika

Rodikliai	Rodiklio skaičiavimo formulė	Metai			
		2002	2003	2004	2005
x_1	$\frac{\text{Apyvartinis kapitalas}}{\text{Turtas}}$	0,18	0,09	-0,01	0,06
x_2	$\frac{\text{Nepaskirstytas pelnas}}{\text{Turtas}}$	0,19	0,06	-0,08	0,06
x_3	$\frac{\text{Bendrasis pelnas}}{\text{Turtas}}$	0,36	0,22	0,08	0,15
x_4	$\frac{\text{Nuosavas kapitalas}}{\text{Skolintas kapitalas}}$	1,81	0,98	2,06	0,72
x_5	$\frac{\text{Pardavimų pajamos}}{\text{Turtas}}$	1,46	1,14	1,13	0,93
Z	0,717X₁+0,847X₂+3,107X₃+0,42X₄+0,995X₅	3,62	2,34	2,16	1,79

Šaltinis : sudaryta autorės.

Atlikus skaičiavimus pagal šį modelį visais analizuojamais metais išskyrus 2002 metus, bankroto tikimybė didelė, o 2005 m. ji net labai didelė. Per analizuojamąjį laikotarpį Z reikšmė sumažėjo beveik dvigubai. Šio kreditingumo indekso sumažėjimą labiausiai įtakojo išaugusi turto reikšmė 1,7 karto, kuriai įtakos turėjo 2002 - 2005 m. padidėjęs pirkėjų įsiskolinimas 82,05 proc.

Įmonės bankroto tikimybei apskaičiuoti galima taikyti ir kitus, mažiau populiarius modelius. UAB „Liumenas“ bankroto tikimybei nustatyti buvo taikomas R. Taffler ir H. Tisshaw modelis. 18 lentelėje pateiktas šio modelio koeficiento apskaičiavimas.

18 lentelė

UAB „Liumenas“ Z koeficiento apskaičiavimas pagal R. Taffler ir H. Tisshaw modelį

Rodikliai	Rodiklio skaičiavimo formulė	Metai			
		2002	2003	2004	2005
X ₁	<u>Pelnas prieš apmokestinimą</u> Trumpalaikiai įsipareigojimai	0,67	0,15	-0,26	0,10
X ₂	<u>Trumpalaikis turtas</u> Visi įsipareigojimai	1,46	1,14	0,92	1,09
X ₃	<u>Trumpalaikiai įsipareigojimai</u> Iš viso aktyvų	0,34	0,48	0,31	0,57
X ₄	<u>Grynieji pinigai-trumpalaikiai įsipareigojimai</u> Išlaidos-amortizacija	-0,25	-0,36	-0,25	-0,46
Z	0,53 X₁ + 0,13 X₂ + 0,18 X₃ + 0,16 X₄	0,57	0,26	0,04	0,22

Šaltinis: sudaryta autorės

Iš 18 lentelės matyti, kad Z koeficientas tik šiek tiek didesnis nei nulis. Kai įmonės veikla buvo nuostolinga, tai 2004 metais Z koeficientas buvo vos 0,04. Taigi tik 2002 metais UAB „Liumenas“ bankrotas negrėsė, o jau vėliau Z koeficiento reikšmė mažėjo ir 2005 metais vėl pradėjo didėti, tačiau bankroto grėsmė išlieka.

Bankroto tikimybei nustatyti galima taikyti 4 rodiklių Springate modelį. Jei koeficiento Z reikšmė mažesnė nei 0,86 - bankroto grėsmė didelė. UAB „Liumenas“ kreditingumo koeficientų apskaičiavimas pateiktas 19 lentelėje.

19 lentelė

UAB „Liumenas“ Z koeficiento pagal Springate modelį apskaičiavimas

		2002 m.	2003 m.	2004 m.	2005 m.
A	<u>Apyvartinis kapitalas</u> Iš viso aktyvų	0,18	0,09	-0,01	0,06
B	<u>Pelnas prieš apmokestinimą</u> Iš viso aktyvų	0,23	0,07	-0,08	0,06
C	<u>Pelnas prieš apmokestinimą</u> Trumpalaikiai įsipareigojimai	0,67	0,15	-0,26	0,10
D	<u>Pardavimų pajamos</u> Iš viso aktyvų	1,46	1,14	1,13	0,93
1,03*A		0,19	0,09	-0,01	0,06
3,07*B		0,71	0,21	-0,25	0,18
0,66*C		0,44	0,10	-0,17	0,07
0,4*D		0,58	0,46	0,45	0,37
Z	1,03A+3,07B+0,66C+0,4D	1,92	0,86	0,02	0,68

Šaltinis: sudaryta autorės.

Iš 19 lentelės duomenų matyti, kad tik 2002 metais UAB „Liumenas“ bankrotas negresia. 2003 metais Z koeficiento reikšmė pasiekė kritinę ribą, o 2004 metais, kai įmonė dirbo nuostolingai kreditingumo indeksas sumažėjo iki 0,02, o tokia koeficiento reikšmė indikuoja bankroto grėsmę. 2005 metais Z koeficientas padidėjo iki 0,68, tačiau jis parodo vis dar įmonei grėsiantį bankrotą.

Taikytiems metodams apibendrinti sudaryta suvestinė 20 lentelė, kurioje pateikiami gauti UAB „Liumenas“ kreditingumo koeficientai pagal įvairius modelius.

20 lentelė

UAB „Liumenas“ kreditingumo koeficientų pagal įvairius modelius suvestinė lentelė

Nr.	Modelis	Koeficientas	Metai			
			2002	2003	2004	2005
1.	Altman	Z (2 rodiklių)	-1,99	-1,64	-1,41	-1,54
2.	Altman	Z (5 rodiklių)	3,62	2,34	2,16	1,79
3.	R. Taffler ir H. Tisshaw	Z	0,57	0,26	0,04	0,22
4.	Springate	Z	1,92	0,86	0,02	0,68

Šaltinis: sudaryta autorės.

UAB „Liumenas“ bankroto tikimybė apskaičiuota taikant 5 metodikas: finansinių ataskaitų straipsnių pokyčių įmonės finansiniam stabilumui vertinimas, Altman modelio dvi modifikacijos, R. Taffler ir H. Tisshaw bei Springate modelius. Altman 2 rodiklių modelio Z koeficientas per analizuojamą 2002 – 2005 metų laikotarpį išliko neigiamas. Remiantis šio modelio modifikacija, galima daryti išvadą, kad bankroto tikimybė įmonėje yra mažesnė nei 50 %. Bendrovė gali bankrutuoti arba nebankrutuoti atsižvelgiant į vadovybės priimamus sprendimus. Kito Altman modelio taikymas leidžia tvirtinti, kad tik 2002 metais įmonei negresia bankrotas, per kitus tris metus Z koeficiento reikšmė mažėjo ir rodė įmonei gresiantį bankrotą. Analizuojant UAB „Liumenas“ kreditingumo indeksą, apskaičiuotą pagal R. Taffler ir H. Tisshaw bei Springate modelius, galima teigti, kad bendrovei tik 2002 metais bankroto tikimybė nedidelė, o 2003 – 2005 metais indikuojama bankroto grėsmė. Apibendrinant lentelės duomenis, galima daryti išvadą, kad kreditingumo indeksų apskaičiuotų pagal įvairius modelius, pokyčiai rodo, kad prielaidų UAB „Liumenas“ bankrotui yra.

Žinoma, besąlygiškai pasikliauti vien gautomis reikšmėmis nepatartina Z modelį tikslingiausia sukurti tam tikrai ūkio šakai, remiantis šios ūkio šakos įmonių duomenimis. UAB „Liumenas“ yra statybinė įmonė ir jos veikla yra specifinė. Pirkėjai atsiskaito tik atlikus visus darbus, o darbai kartais trunka ir visus metus, todėl dažnai pirkėjų atsiskaitymas nusikelia į kitus metus. Nors iš apskaičiuotų koeficientų prielaidų bankrotui yra, tačiau teigti, kad ši įmonė bankrutuos, negalima.

3. UAB „LIUMENAS“ PLĖTROS PERSPEKTYVŲ NUMATYMAS

3.1. UAB „Liumenas“ pardavimų apimtys ir grynojo pelno prognozavimas

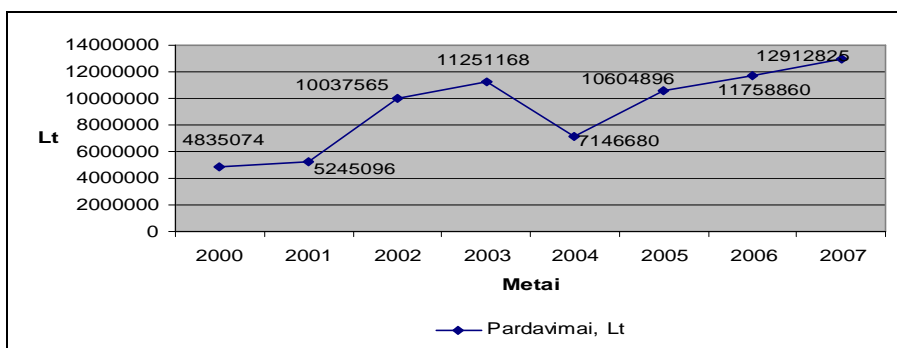
3.1.1. Pardavimų apimtys prognozavimas

Kiekvienai įmonei būtų naudinga sužinoti apie jos laukiančią artimiausią ateitį. Tam yra naudojami įvairūs prognozavimo būdai: dinamikos eilučių ekstrapoliacija, tiesinis trendas, eksponentinis išlyginimas. Gauti rezultatai lyginami tarpusavyje.

Pardavimų apimtys prognozavimas dinamikos eilučių ekstrapoliacijos būdu.

Ekstrapoliacija – pakankamai efektyvus metodas, sudarant pirminius prognozių variantus, tačiau šio metodo patikimumas mažėja, didėjant prognozavimo periodui. To priežastis yra dinamikos dėsnų pasikeitimas didesniu mastu, augant prognozavimo laikotarpiui.

Remiantis atliktais skaičiavimais (15 priedas), gaunama prognozuojama 2006 – 2007 m. pardavimų apimtys kuri pateikta 29 paveiksle.



29 pav. UAB „Liumenas“ pardavimų apimtys prognozė 2006 – 2007 m.

Šaltinis : sudaryta autorės.

Iš 29 paveikslo matyti, jog prognozuojamais metais įmonės pardavimų apimtys auga. 2006 m. prognozuojamas 11758860 Lt arba 10,88 % padidėjimas lyginant su 2005 m. 2007 m. lyginat su 2005 m. prognozuojamas padidėjimas 2307929 Lt arba 21,76 %. Manychiau, kad jei įmonėje arba jos verslo aplinkoje neįvyks žymių struktūrinių pakitimų, tai prognozė turėtų pasitvirtinti, t.y. išaugti pardavimų apimtys.

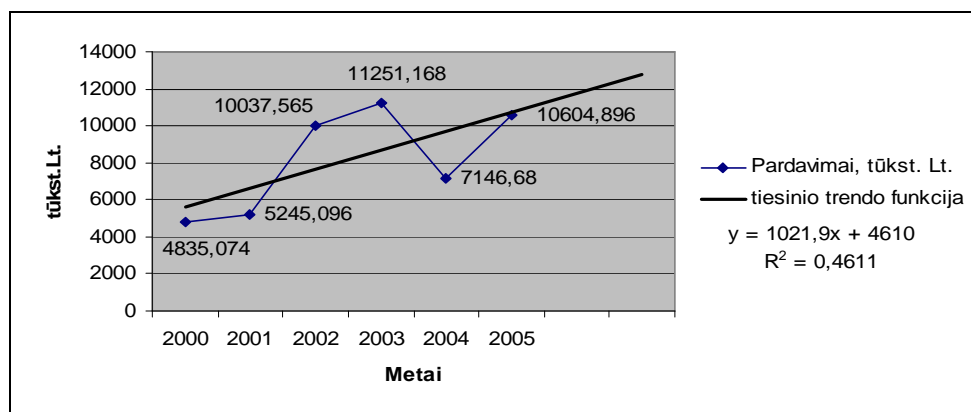
Prognozavimas tiesinio trendo pagalba

Trendo analizės esmė – pagal praeityje buvusias tendencijas surandamos vienos ar kitokios išraiškos Trendo funkcijos, kurių pagalba perkeliama buvusieji dėsniniai artimesnei ar

tolimesnei perspektyvai nustatyti. Pirmiausiai reikia nustatyti reiškinų vystimosi kryptį ir dinamiką, o po to – ekonominių procesų keitimąsi laiko požūriu.

Pagal trendo funkciją, t.y. taikant mažiausių kvadratų metodą atlikta UAB „Liūmenas“ pardavimų apimties prognozė 2006 – 2007 metams. Skaičiavimai pateikti 16 priede.

Iš prognozės matyti, kad UAB „Liūmenas“ prognozuojamos pardavimų pajamos nuolat didėja (30 pav).



30 pav. Pardavimo apimčių prognozė 2006 - 2007 m. pagal tiesinę trendo funkciją

Šaltinis: sudaryta autorės.

Norint atlikti išsamesnę prognozę, apskaičiuojama standartinė regresijos (S_r) ir standartinė prognozės ($S_{\hat{y}_t}$) paklaidos (16 priedas). Apskaičiavus standartinę prognozės paklaidą, nustatoma apatinė ir viršutinė prognozavimo ribos.

21 lentelė

Prognozuojamo laikotarpio pasikliautinų intervalų apskaičiavimas

Metai	Prognozuojamų metų eilės Nr. j	n	\hat{y}_t	Standartinė regresijos paklaida S_r	Standartinė prognozės paklaida $S_{\hat{y}_t}$	Kai tikslumas 95%	
						Apatinė riba	Viršutinė riba
2006	1	7	11763,4945	2310,656	3156,957	5448,5805	18077,4085
2007	2	8	12785,4225	2310,656	3522,375	5740,6725	19830,1725

Šaltinis: sudaryta autorės.

21 lentelės duomenys patvirtina pardavimų augimą 2006 – 2007 m, tačiau apskaičiavus paklaidas, tikėtini nukrypimai nuo prognozuojamų pardavimo rodiklių.

Norint nustatyti ar funkcija išsamiai atspindi nagrinėjamo proceso kitimo tendenciją, reikia apskaičiuoti vidutinę absoliutinę procentinę paklaidą MAPE.

Vidutinių absoliutinių procentinių paklaidų reikšmių interpretacija yra tokia:

- 10 % - didelis tikslumas;
- 10-20 % - geras tikslumas;
- 20-50 % - patenkinamas tikslumas;
- 50 % - blogas tikslumas.

Iš skaičiavimų, kurie pateikti 16 priede matyti, kad vidutinė absoliutinė procentinė paklaida UAB „Liumenas“ yra 21,14 % - tikslumas yra patenkinamas.

Pardavimų prognozavimas antros eilės eksponentinio išlyginimo metodu.

Prognozuojant šiuo metodu, labiau atsižvelgiama į vėlesnio laikotarpio duomenis ir mažiau į ankstesnio. Metodo esmė tokia: prognozė gaunama sudedant paskutinę prognozę ir dalį tos prognozės paklaidos.

Antros eilės eksponentinio išlyginimo metodu atlikta UAB „Liumenas“ pardavimų prognozė 2006 – 2007 metams. Skaičiavimai pateikti 17 priede.

22 lentelė

Pardavimų prognozė antros eilės eksponentinio išlyginimo metodu

Metai	Pardavimai, Lt	a=0,4	Paklaida
2000	4835074	-	-
2001	5245096	4835074	410022
2002	10037565	5666118	4371447
2003	11251168	9128273,84	2122894,16
2004	7146680	11672108,43	4525428,43
2005	10604896	9236948,03	1367947,97
2006	Prognozė	10792419,51	Σ12797739,56
2007	Prognozė	11472404,29	

Šaltinis: sudaryta autorės.

Prognozuojama, kad 2005 metais pardavimų apimtys sudarys 10792420 Lt arba 1,77 % padidėjimas lyginant su 2005 m. 2007 metais lyginant su 2005 m. prognozuojamas padidėjimas 867508 Lt arba 8,18 %.

Trumpai apibūdinus ir grafiškai pavaizdavus prognozavimo rezultatus, gautus, naudojant kelis skaičiavimo būdus, galima palyginti tarpusavyje.

23 lentelė

UAB „Liumenas“ prognozuojamos pardavimų apimtys, Lt

Metai	Dinamikos eilučių ekstrapoliacija	Prieaugio tempas, %	Tiesinis trendas	Prieaugio tempas, %	Antros eilės eksponentinis išlyginimas	Prieaugio tempas, %
2006	11758860	+10,88	11763495	+10,93	10792420	+1,77
2007	12912825	+9,81	12785423	+8,69	11472404	+6,30

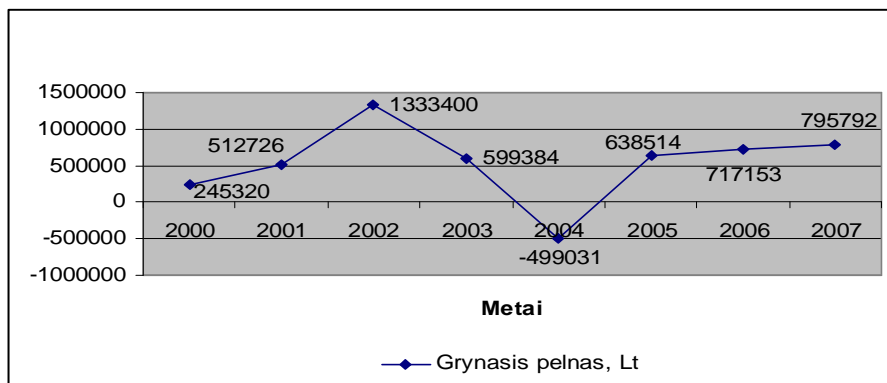
Šaltinis: sudaryta autorės.

Analizuojant 23 lentelės duomenis, didžiausios pardavimų apimtys gautos, prognozuojant 2006 metams – tiesinio trendo būdu, 2007 metams prognozuojant dinamikos eilučių ekstrapoliacijos būdu. Prognozuojant dinamikos eilučių ekstrapoliacijos būdu pardavimų apimtys 2006 metais turėtų išaugti 10,88 % lyginant su 2005 metais, o 2007 metais numatomas 9,81 % didesnės pardavimų apimtys nei 2006 metais. Prognozuojant tiesinio trendo būdu pardavimų apimtys 2006 m. - turėtų išaugti 10,93 % lyginant su 2005 metais, o 2007 metais numatomas 8,69 % didesnės pardavimų apimtys nei 2006 metais. Lėčiausias pardavimų augimas gaunamas 2006 m. – 1,77 % ir 2007 m. – 6,3 % prognozuojant antros eilės eksponentinio išlyginimo metodu. Kuris prognozavimo metodas tiksliausias, sunku įvertinti, tačiau visi prognozavimo metodai rodė pardavimų augimą.

3.1.2. Grynojo pelno prognozavimas

Nustačius, kad pardavimų pajamos didės, būtina sužinoti kaip keisis grynasis pelnas. Grynasis pelnas – tai įmonės vizijų įgyvendinimo pagrindinis finansavimo šaltinis. Grynojo pelno prognozei bus naudojami tokie būdai: dinamikos eilučių ekstrapoliacija, tiesinis trendas, netiesinio trendo funkcijos ir pirmos eilės eksponentinis išlyginimas.

Prognozuojant grynąjį pelną *dinamikos eilučių ekstrapoliacijos būdu* (18 priedas), gaunamas prognozuojamas 2006 – 2007 m. grynasis pelnas, kurio dinamika pavaizduota 31 paveiksle.



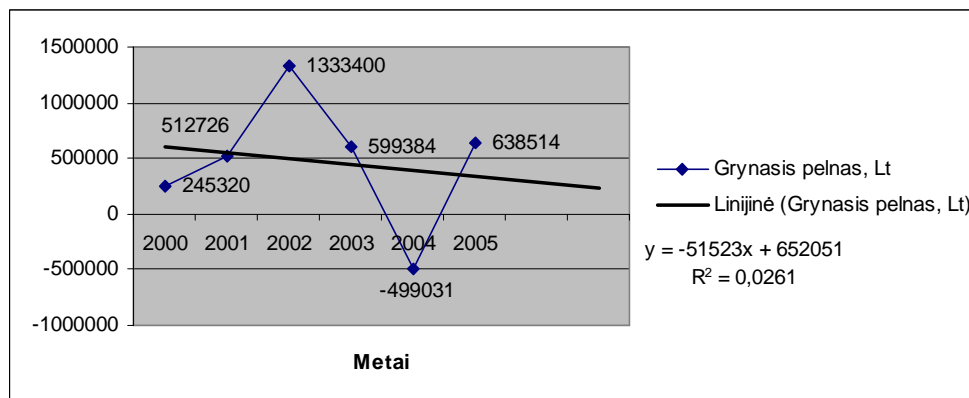
31 pav. UAB „Liumenas“ grynojo pelno prognozė 2006 – 2007 m.

Šaltinis : sudaryta autorės.

Iš paveikslo matyti, jog prognozuojamais metais įmonės grynasis pelnas didėja. 2006 metais prognozuojamas 717153 Lt arba 12,32 % padidėjimas lyginant su 2005 metais. 2007 metus lyginat su 2005 metais, prognozuojamas padidėjimas 157278 Lt arba 24,63 %.

Progozavimas tiesinio trendo pagalba

Pagal trendo funkciją, t.y. taikant mažiausių kvadratų metodą atlikta UAB „Liumenas“ grynojo pelno prognozė 2006 – 2007 metams. Skaičiavimai pateikti 19 priede.



32 pav. Grynojo pelno prognozė 2006 - 2007 m. pagal tiesinę trendo funkciją

Šaltinis: sudaryta autorės.

Iš prognozės matyti, kad UAB „Liumenas“ prognozuojamas grynas pelnas mažėja (32 pav). 2006 metais prognozuojamas grynas pelnas 291387,133 Lt arba 54,36 % mažėjimas lyginant su 2005 metais, o 2007 metais prognozuojamas grynas pelnas 239863,79 Lt, kuris sumažėjo 62,43 % lyginant su 2005 metais.

Norint įvertinti, ar tinkamai pasirinktas prognozavimo metodas, reikia apskaičiuoti vidutinę absoliutinę procentinę paklaidą. MAPE reikšmė gauta 77,67 %, parodo, kad blogas tikslumas ir pasikliauti gautomis reikšmėmis nevertėtų.

Kadangi grynojo pelno raida yra netiesinė, tai prognozė bus atliekama naudojant *pirmojo tipo hiperbolę*.

Prognozuojant grynąjį pelną 2006 ir 2007 metams, gautos tokios prognozės:

2006 m. – 502221,60 Lt t.y. 21,34 % mažesnis grynas pelnas lyginant su 2005 m.;

2007 m. – 504273,35 Lt., grynas pelnas mažesnis lyginant su 2005 m. - 21,03 %.

Tačiau paskaičiavus vidutinę absoliutinę procentinę paklaidą MAPE, kuri lygi 63 %, vėl gautas blogas tikslumas, kas parodo, kad ir šis metodas netinka grynojo pelno prognozei.

Grynojo pelno prognozavimas pirmos eilės eksponentinio išlyginimo metodu.

Užsienio šalių įmonių praktikoje vis plačiau taikomas eksponentinis išlyginimas. Dažniausiai jis naudojamas trumpalaikėms prognozėms gauti.

Pirmos eilės eksponentinio išlyginimo metodu atlikta UAB „Liumenas“ grynojo pelno prognozė 2006 metams. Skaičiavimai pateikti 21 priede.

24 lentelė

Grynojo pelno prognozė eksponentinio išlyginimo būdu

Metai	Grynasis pelnas, Lt	Pirmos eilės eksponentinis išlyginimas			
		a = 0,1	paklaida	a = 0,5	paklaida
2000	245320	-	-	-	-
2001	512726	245320	267106	245320	267406
2002	1333400	272061	1061339	379023	954377
2003	599384	378195	221189	856212	256828
2004	-499031	400314	899345	727798	1226829
2005	638514	310380	328134	114384	524130
2006	prognozė	343193	Σ2777113	376449	Σ3229570

Šaltinis : sudaryta autorės pagal Martišius, S.A., Kėdaitis, V. (2002). *Įvadas į dinamikos eilučių analizę*.

Naudojantis 24 lentelės duomenimis nustatyta, kad taikant skirtingą koeficiento a reikšmę 2006 metų grynojo pelno prognozė labai skiriasi. Kai naudojama $a = 0,1$, tai 2006 metais prognozuojamas grynasis pelnas turėtų būti 343193 Lt t.y. 46 % mažesnis lyginant su 2005 metais, o kai $a = 0,5$, tai grynasis pelnas - 376449 Lt, 41 % mažesnis palyginus su 2005 metų grynuoju pelnu.

Norint įvertinti kokia koeficiento a reikšmė geriau išlygina grynąjį pelną, apskaičiuojamos vidutinės paklaidos. Kai koeficientas $a = 0,1$, tai vidutinė paklaida apytiksliai lygi 555422 (2777113: 5), o kai koeficientas $a = 0,5$, vidutinė paklaida padidėja iki 645914 (3229570: 5). Galima teigti, kad grynojo pelno reikšmės geriau išlyginamos, kai koeficientas $a = 0,1$, todėl prognozei tikslinga būtų naudoti šią koeficiento reikšmę.

Apibendrinant visus grynojo pelno prognozavimo metodus, galima teigti, kad tik prognozuojant dinamikos eilučių ekstrapoliacijos būdu gaunamas grynojo pelno padidėjimas 2006 metais - 12,32 %, o 2007 metais – 24,63 % lyginant su 2005 metais. Prognozuojant tiesinio trendo ir pirmojo tipo hiperbolės būdu gaunamas grynojo pelno mažėjimas. Tačiau paskaičiavus vidutinę absoliutinę procentinę paklaidą gautas blogas tikslumas, kas parodo, kad šie metodai netinka grynojo pelno prognozei. O atlikus prognozę pirmos eilės eksponentinio išlyginimo metodu prognozuojamas grynojo pelno sumažėjimas 2006 metais 46 %, palyginus su 2005 metų duomenimis. Tačiau ir čia gaunamos didelės paklaidos. Taigi esant tokiems grynojo pelno svyravimams sunku numatyti, koks bus grynasis pelnas ateityje. Tačiau apskaičiuotas koreliacijos koeficientas (3 priedas) parodė, kad tarp pardavimų apimties ir grynojo pelno yra glaudus ryšys. Įvertinus tai, kad prognozuojami pardavimai UAB „Liumenas“ didėjo, tai 2006 metais laukiamas grynojo pelno didėjimas.

3.2. Plėtros perspektyvų pagrindimas

Vertinant UAB „Liumenas“ veiklą buvo nustatyta pardavimų augimo tendencija. Šiais 2006 metais UAB „Liumenas“ yra pasirašiusi sutarčių beveik už 11 mln. Lt. Su esamais žmogiškaisiais ištekliais įmonė nepajėgi atlikti daugiau jai šiuo metu siūlomų darbų. Esami objektai išsidėstę po visą Lietuvą t.y. dirbama Klaipėdoje, Kaune, Plungėje, Raseiniuose ir kituose miestuose. Todėl pailgėja atliekamų darbų trukmė, o įmonė yra įsipareigojusi atlikti darbus nustatytam terminui, taigi nebegali tuo pačiu metu pasirašyti sutarčių naujiems objektams. Nors šiai dienai įmonė turi pakankamai darbų, tačiau siekiant uždirbti daugiau pajamų, rekomenduojama sukurti dar vieną darbininkų brigadą.

Norint įgyvendinti šį tikslą, reikia suformuoti papildomą brigadą, kurią sudarys darbų vadovas ir 5 montuotojai. Analizuojant projekto atsipirkimo laiką, būtina žinoti, kiek reikia investuoti ir kokios bus einamosios mėnesio išlaidos. Brigados steigimo išlaidoms skaičiuoti daroma prielaida, kad ji bus tokio pat dydžio ir aprūpinta taip pat, kaip dabar įmonėje sudarytosios.

25 lentelė

Brigados steigimo išlaidos, Lt

Brigados steigimo įranga	Kiekis, vnt.	Suma, Lt
Kompiuterinė įranga	1	3000
Mobilus telefonas	2	2
Kopėčios	1	800
Gręžtuvas MAKITA	2	1200
Gręžtuvas didelis MAKITA	1	1500
Įrankių komplektas	5	650
Darbo rūbai	5	750
Asmeninės apsaugos priemonės (apsauginis skydelis, dielektrinės pirštinės ir t.t)	1	400
Iš viso		8302

Šaltinis: sudaryta autorės.

Atlikti skaičiavimai rodo, kad steigimo išlaidos sudarys 8302 Lt.

2005 metais vienam darbuotojui teko 168332 Lt pardavimo pajamų per metus, t.y. galima teigti, kad vienas įmonės darbuotojas vidutiniškai uždirbo 168332 Lt. Jeigu darant prielaidą, kad dar bus priimti 6 nauji darbuotojai ir jų naudingumas bus nemažesnis, tai jie įmonei papildomai uždirbs 1009992 Lt per metus.

Savikaina įmonėje vidutiniškai sudaro 84 % nuo pajamų, jei įvertinus, kad nauji darbininkai uždirbs įmonei 1009992 Lt pajamų ir priimant prielaidą, kad niekas nesikeis, tai savikaina vidutiniškai sudarytų 848393 Lt. Reikia įvertinti ir veiklos sąnaudas, kurios sudaro vidutiniškai 15% nuo pajamų. Norint paskaičiuoti, kiek 6 nauji darbuotojai uždirbs grynojo pelno, sudaroma lentelė.

Grynasis pelnas iš brigados steigimo projekto, Lt

Straipsniai	Suma, Lt
Pajamos	1009992
Savikaina	848393
Bendrasis pelnas	161599
Veiklos sąnaudos	151499
Pelnas iki apmokestinimo	10100
Pelno mokestis (15 %)	1515
Grynasis pelnas	8585

Šaltinis: sudaryta autorės.

Iš atliktų skaičiavimų matome (26 lentelė), kad grynasis pelnas iš brigados steigimo projekto būtų 8585 Lt per metus. Steigimo išlaidos sudaro 8302 Lt. Taigi, jau pirmais metais, steigimo išlaidos atsipirktų, o kitais metais, jei įmonė ir toliau turėtų pakankamai daug darbo, papildomai priimti 6 darbininkai uždirbtų apie 8500 Lt grynojo pelno. Tai sudarytų vidutiniškai tik 1,4 % 2005 metų grynojo pelno. Taigi galima padaryti išvadą, kad nors ir įmonės pardavimų pajamos didelės, 2005 metais jos viršijo 10 mln. Lt, tačiau įmonėje labai didelė atliekamų darbų savikaina vidutiniškai ji siekia 84 % nuo pardavimų, taip pat įmonėje labai didelės veiklos sąnaudos, net 15 % nuo pardavimų todėl įmonei grynojo pelno iš pagrindinės veiklos lieka labai nedaug. Tačiau reikia įvertinti ir tai, kad įmonė norėdama išsilaikyti rinkoje sumažino atliekamų darbų kainą, taip pat nuolat gerina darbuotojų darbo sąlygas, kelia jų kvalifikaciją, atnaujina darbo įrankius, kas reikalauja papildomų išlaidų.

IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS

Išnagrinėjus Lietuvos ir užsienio autorių literatūrą apie įmonės veiklos vertinimą, padarytos tokios išvados:

Ilgą laiką įmonės veikla buvo vertinama, naudojant tik finansinius rodiklius. Kiek vėliau akcentuotas nefinansinės veiklos vertinimo būtinumas ir nauda. Vertinant įmonės veiklą tik finansiniu aspektu daugiausia dėmesio buvo skirta galutiniams rezultatams – pelnui, pelningumui. Įmonei veikiant rinkos sąlygomis, atsirado būtinybė gauti daugiau informacijos apie klientus, konkurentus. Siekdama sėkmingai konkuruoti rinkoje, įmonė turi išsamiai išanalizuoti konkurencines jėgas: potencialius konkurentus, pakaitus, klientus, tiekėjus ir konkuruojančias įmones, kurios tiesiogiai įtakoja įmonės veiklą ir kiek įmanoma izoliuoti nuo jų įtakos.

Atliekant finansinę analizę ypatingai svarbu pasirinkti tinkamą finansinių rodiklių sistemą, kuri visapusiškai apimtų tiriamą reiškinį, rodikliai turėtų tarpusavio ryšį ir juos būtų galima palyginti. Nagrinėjant finansų analizės specialistų darbuose aptariamus finansinius rodiklius nustatyta, kad nėra vieningos finansinių rodiklių grupavimo sistemos, t.y. tie patys rodikliai įvairių autorių priskiriami skirtingoms rodiklių grupėms. Dėl šių priežasčių sudaromas UAB „Liumenas“ veiklos įvertinimo modelis. Jis apima pelningumo, likvidumo, finansų struktūros bei apyvartumo rodiklių dinaminę, struktūrinę, lyginamąją bei įvairių veiksnių įtakos rodikliams analizę, šių rodiklių palyginimą su vidutiniais šakos rodikliais ir kompleksinio finansinio veiklos įvertinimo modelio pritaikymą.

Atlikus UAB „Liumenas“ veiklos finansinę ir nefinansinę analizę bei prognozę, pateikiamos tokios išvados:

Įmonės konkurencinės aplinkos įvertinimas parodė, kad UAB „Liumenas“ galima priskirti monopolinės konkurencijos rinkos struktūros tipui. Įmonė priklauso statybos įmonių grupei, kurioje 2005 m. veikė 380 įmonių. Įmonės atliekami darbai skiriasi nuo konkurentų kokybės atžvilgiu t.y. naudojamos skirtingos kokybės medžiagos. Dabar ši įmonė gali pasiūlyti savo klientams aukštos kokybės paslaugas nuo projekto parengimo iki galutinio jo įgyvendinimo.

Atlikta įmonės balanso struktūros bei dinamikos analizė parodė, kad įmonės turtas, o kartu ir savininkų išsipareigojimai per nagrinėjamą laikotarpį išaugo 66,07 %. Turto dalies padidėjimui didžiausią įtaką turėjo dvigubai išaugusi trumpalaikio turto vertė t.y. atsargos padidėjo 35,99 %, pirkėjų išskolinimai 66,72 %, o grynai pinigai sąskaitoje ir kasoje net 653,74 %. Bendram savininkų nuosavybės ir išsipareigojimų padidėjimui daugiausia įtakos turėjo įstatinio kapitalo ir trumpalaikių išsipareigojimų padidėjimas beveik trigubai.

Pelno (nuostolio) ataskaitos horizontalioji ir vertikalioji analizė parodė, kad įmonės veikla 2002 – 2005 metais buvo nestabili. 2002 metais įmonė uždirbo daugiausia pelno jis siekė net 1,3 mln. Lt. 2003 metais pelnas sumažėjo 55,05 %, o jau 2004 metais UAB „Liumenas“ patyrė

nuostolį. Nuostoliui daugiausia įtakos turėjo sumažėjusios pardavimų pajamos ir padidėjusi darbų savikaina. Kadangi pagrindinis įmonės klientas AB „VST“, į kurią įmonė buvo suorientavusi visus savo pajėgumus, buvo privatizuotas, ir pirmaisiais privatizavimo metais naujieji šeiminkai labai mažai investavo į elektros tinklą. Kad išlikti rinkoje įmonė sumažino atliekamų darbų kainas. Darbų kurie buvo atliekami tais metais savikaina buvo labai didelė ji sudarė net 93,24 % nuo pardavimo pajamų, o veiklos sąnaudos 17,36 %. Didelė atliekamų darbų apimtis buvo Kauno mieste, kur automatiškai išaugo išlaidos. Be to paklota labai daug kabelinių tinklų, sumontuota transformatorinių pastočių, kurių savikaina labai didelė. 2005 metais UAB „Liumenas“ sugebėjo atsitiesti ir uždirbti 638514 Lt pelno. Tokį neblogą rezultatą sąlygojo keli veiksniai: sėkminga kainų politika dalyvaujant konkursuose, geras bendrovės techninis lygis ir kadru politika aukštos kvalifikacijos specialistų atžvilgiu.

Atlikus pelningumo rodiklių analizę nustatyta, kad pelningumo rodikliai 2002 – 2004 metų laikotarpį mažėjo, o jau 2005 metais vėl pradėjo didėti. Tačiau palyginus su vidutiniais šakos rodikliai nustatyta, kad grynojo ir bendrojo pelningumo rodikliai 2002 ir 2003 metais viršijo vidutinį šakos pelningumą, t.y. UAB „Liumenas“ įgyvendino naudingesnę kainodaros politiką arba išlaidų taupymo politiką. Tačiau 2004 metais šakos pelningumas buvo didesnis nei UAB „Liumenas“, kas parodo, kad įmonėje sumažėjo pardavimų pajamos.

Bendrojo pelningumo kitimą įtakojantiems veiksniams įvertinti, panaudojus grandininių pakeitimų metodą, nustatyta, kad 2002-2003 metais bendrojo pelningumo sumažėjimą 5,33 punkto labiau įtakojo savikainos padidėjimas, dėl kurios pelningumas sumažėjo 13,45 punkto. 2003-2004 metais bendrojo pelningumo sumažėjimą įtakojo sumažėjusi pardavimų apimtis, dėl kurios pelningumas sumažėjo 46,31 punkto. 2004-2005 metais bendrojo pelningumo padidėjimą 9,2 punkto įtakojo išaugusi pardavimų apimtis dėl kurios pelningumas padidėjo 30,41 punkto.

Turto pelningumo ir nuosavo kapitalo pelningumo analizė pagal L. Bernsteino modelį leido nustatyti, kad analizuojamu 2002 - 2005 metų laikotarpiu turto pelningumo sumažėjimą 0,13 proc. punkto neigiamai įtakojo 0,13 proc. punkto sumažėjęs grynas pelningumas, o turto apyvartumas per laikotarpį sumažėjo 0,53 proc. punkto. Taigi, didesnę įtaką turto pelningumui padarė turto apyvartumas. O nuosavo kapitalo pelningumui didesnę įtaką darė nuosavybės koeficientas. Per analizuojamą laikotarpį nuosavo kapitalo pelningumas sumažėjo 0,17 proc. punkto, o tam įtakos turėjo grynojo pelningumo sumažėjimas 0,07 proc. punkto, turto apyvartumo sumažėjimas 0,53 proc. punkto, o nuosavybės koeficientas padidėjo 0,83 proc. punkto. Nuosavybės koeficiento padidėjimui įtakos turėjo išaugusi turto suma 66,07 %, o nuosavas kapitalas per analizuojamą 2002 – 2005 metų laikotarpį padidėjo 8,2 %.

Įvertinus likvidumo rodiklius nustatyta, kad vidutiniai šakos likvidumo rodikliai analizuojamą laikotarpį kito labai nežymiai ir jie visą laiką viršijo UAB „Liumenas“ rodiklius. Įmonėje 2004

metais situacija buvo labai bloga, įmonės trumpalaikiai įsiskolinimai viršijo trumpalaikį turtą, ir ji nebuvo pajėgi laiku įvykdyti savo įsipareigojimų. Tačiau negalima palyginti 2005 metų UAB „Liumenas“ rodiklių su šakos vidutiniais rodikliais. Šiais metais įmonės padėtis ėmė gerėti ir likvidumo rodikliai padidėjo: einamojo likvidumo koeficientas - 0,13 punkto, šį padidėjimą sąlygojo padidėjęs trumpalaikis turtas, o kritinio likvidumo koeficientas - 0,54 punkto, nes buvo sumažinti atsargų kiekiai.

Finansų struktūros rodiklių analizė parodė, kad įmonės rodikliai lyginant su vidutiniais šakos rodikliais 2002 ir 2004 metais buvo mažesni, tik 2003 metais viršijo vidutinius šakos koeficientus. Tai rodo, kad įmonės finansinė padėtis ilgalaikio likvidumo atžvilgiu yra geresnė nei nagrinėjamos šakos. Įmonės vienam nuosavybės litui vidutiniškai teko 0,68 Lt skolintų lėšų, kai tuo tarpu statybos šakos vienam nuosavybės litui teko vidutiniškai 0,77 Lt skolintų lėšų. Tačiau 2005 metais įmonės situacija pablogėjo ir daugiau nei pusė turto buvo įsigyta iš skolintų lėšų, o vienam nuosavybės litui teko 1,38 Lt skolintų lėšų. Tai parodo padidintą įmonės riziką.

Turto apyvartumo rodikliai blogiausi buvo 2005 metais. Debitorinio įsiskolinimo apyvartumas dienomis siekė 155 dienas. Reikia įvertinti tai, kad tais metais įmonė turėjo didelių objektų ir jų atlikimo terminai siekė net pusę metų, todėl ir ilgėjo klientų atsiskaitymo laikas. Kadangi klientų atsiskaitymas už atliktus darbus užsitęsavo, tai ir įmonė su tiekėjais atsiskaitydavo tik per 195 dienas. Taigi tiek ir debitorinio, tiek ir kreditorinio įsiskolinimo apyvartumas kito ta pačia linkme, tačiau su tiekėjais atsiskaitymo laikas buvo ilgesnis.

Atlikus bankroto prognozę 5 būdais nustatyta, kad prielaidų UAB „Liumenas“ bankrotui yra. Tokią įmonės būklę įtakojo padidėję pirkėjų įsiskolinimai, taip pat išaugusios UAB „Liumenas“ skolos tiekėjams. Tačiau įvertinus tai, kad tai yra statybinė įmonė ir jos veikla yra specifinė, t.y. ilgas atliekamų darbų laiko tarpas, o pirkėjai atsiskaito tik kai darbai būna baigti todėl ir išauga pirkėjų skolos, kas įtakoja ir išaugusias skolas tiekėjams. Nors iš apskaičiuotų koeficientų prielaidų bankrotui yra, tačiau tikėtina, kad bankroto išvengti pavyks.

Siekiant plėtoti veiklą, būtina žinoti, kokias pajamas ir grynąjį pelną įmonė gaus. Taikant įvairius prognozavimo metodus, buvo gauti skirtingi rezultatai. Visi metodai numato 2006 – 2007 metų pardavimo pajamų didėjimą. O grynojo pelno prognozė, naudojant ekstrapoliacijos metodą, rodė grynojo pelno didėjimą. Tačiau skaičiuojant tiesinio trendo, pirmo tipo hiperbolės ir pirmos eilės eksponentinio išlyginimo būdais gautas grynojo pelno mažėjimas, tačiau esant tokiems svyravimams, labai didelės paklaidos, taigi pasitikėti gautomis prognozėmis neverta. Tačiau įvertinus pardavimų įtaką grynajam pelnui nustatytas koreliacijos koeficientas, kuris lygus 0,755. Pastarasis parodo glaudų ryšį tarp finansinio bendrovės rezultato ir pardavimo pajamų ir, kad pardavimo pajamoms sumažėjus pelnas taip pat mažėja. Šią priklausomybę kiekybiškai išmatuoja regresijos koeficientas, lygus 0,316, parodantis, kad sumažėjus 1 litu pardavimų pajamoms,

grynasis pelnas sumažėja 0,316 lito. Taigi jei prognostinės pardavimų pajamos didėja, tai tikėtina, kad grynasis pelnas tai pat didės.

Iškelta hipotezė, kad UAB „Liumenas“ gali išsilaikyti konkurencinėje rinkoje ir plėsti savo veiklą, pasitvirtino.

Atlikus retrospektyvinę ir perspektyvinę įmonės veiklos analizę, rekomenduojama:

Nuolat atlikti įmonės veiklos finansinę analizę, pagal pateiktą modelį.

Kadangi įmonė su turimais žmogiškaisiais ištekliais nebepajėgi atlikti jai šiuo metu siūlomų papildomų darbų, rekomenduojama UAB „Liumenas“ įsteigti naują brigadą. Papildomai priimti 6 darbininkai, jau kitais brigados įsteigimo metais, įmonei uždirbtų apie 8500 Lt grynojo pelno.

Galutinis įmonės veiklos rezultatas t.y. grynasis pelnas priklauso ne tik nuo uždirbamų pajamų, bet ir nuo įmonės išlaidų. Įvertinus tai, kad UAB „Liumenas“ pardavimai per visą laikotarpį padidėjo 5,65 %, o savikaina 17,92 %, veiklos sąnaudos net 70,97 %, siūloma ieškoti būdų, kaip sumažinti sąnaudas. Ieškoti tiekėjų, siūlančių tos pačios produkcijos už mažesnę kainą, pasinaudoti tiekėjų tarpusavio konkurencija.

LITERATŪRA

1. Baird, D. G. (1993). *The Elements of Bankruptcy*. New York: The Foundation Press.
2. Beavei, W. (1966). *Financial Ratios as Predictors of Failure*. Journal of Accounting Research
3. Бернштейн, Л. А. (2002). *Анализ финансовой отчетности*. Пер. с англ. Москва: Финансы и статистика.
4. Bivainis, J., Gaškaitė, K. (2000). Įmonių bankroto grėsmės įvertinimas. *Ekonomika*. Nr. 51. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
5. Boguslauskas, V., Jagelavičius, G. (2002). *Įmonės veiklos finansinis vertinimas*. Kaunas: Technologija.
6. Brealey, R.A., Myers, S.C. (2000). *Principles of Corporate Finance, 6th edition*. Boston: Irwin/McGraw-Hill.
7. Buškevičiūtė, E., Mačerinskienė, I. (2002). *Finansų analizė*. Kaunas: Technologija.
8. Сухова, Л. Ф., Чернова, Н.А. (2002). *Практикум по разработке бизнес плана и финансовому анализу предприятия*. Москва: Финансы и статистика.
9. Darškuvienė V. (1997). *Įmonės finansų valdymas*. Kaunas: Technologija
10. Dauderis, H. (1994). *Finansų apskaita 2T*. Kaunas: Pasaulio lietuvių kultūros, mokslo ir švietimo centras.
11. Долен, Э. Дж. (1992). *Рынок Микроэкономическая модель*. Санкт – Петербург.
12. Džikevičius, A. (2005). *Finansiniai koeficientai ir jų analizė* [žiūrėta 2006-03-10]. Prieiga per internetą: <http://finansai.tripod.com>>.
13. Gagilaitė, A. (2003). Reikšmingiausi finansiniai rodikliai ir įmonių vertinimas jais. *Ekonomika ir vadyba – 2003*.
14. Garškaitė, K. (1999). Finansinių rodiklių modelių taikymas įmonės bankroto prognozavimui. *Verslas, vadyba ir studijos – 98*. Vilnius: Technika.
15. Hedderwick, K. (1997). *Finansinė ir ekonominė įmonių analizė*. Vilnius: Žaibas.
16. Juozaitienė L. (2000). *Įmonės finansai. Analizė ir valdymas*. Mokojoji knyga. Šiauliai.
17. Juščius, V. (1997). Konkurencinės strategijos formavimo modelis. *Lietuvos ūkio reformos: respublikinės konferencijos medžiaga*. Klaipėda: Klaipėdos Universiteto leidykla.
18. Юданов, А. Ю. (1996). *Конкуренция: теория и практика*. Учебно методическое пособие. Москва.
19. Kancerevyčius, G. (2004). *Finansai ir investicijos*. Kaunas: Smaltijos leidykla.
20. Карлов, Б. (1991). *Деловая стратегия*. Москва: Экономика.
21. Kiger, J., Loeb, S., Gordon, M. (1990). *Accounting Principles*. New York: Random House Business Division.

22. Ковалев, В. В. (2002). *Финансовый анализ: методы и процедуры*. Москва: Финансы и статистика.
23. Kvedaraitė, V. (1996). *Pelningumo analizė ir prognozavimas*. Vilnius: Lietuvos informacijos institutas.
24. Kvedaraitė, V. (1997). *Įmonės finansų valdymas*. Vilnius: Lietuvos informacijos institutas.
25. Lileikienė, A., Šaparnis, G., Tamošiūnas, T. (1994). *Magistro darbo rengimo metodika*. Šiauliai: VšĮ Šiaulių universiteto leidykla.
26. *Lietuvos statistikos metraštis 2005*. (2005). Vilnius: Statistikos Departamentas prie LRV.
27. Mackevičius, J., Poškaitė, D. (1998). *Finansinė analizė*. Vilnius: Katalikų pasaulis.
28. Mackevičius J. (2005). *Įmonių veiklos analizė*. Vilnius: TEV.
29. Mackevičius, J., Poškaitė, D. (1999). Įmonių bankroto prognozavimo analizės metodikų tyrimas, remiantis finansinių ataskaitų duomenimis. *Ekonomika Nr. 49*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
30. Mackevičius, J., Poškaitė, D. (2000). Apyvartinio kapitalo analizės metodikos. *Ekonomika*: Nr. 52. Vilniaus universiteto Buhalterinės apskaitos katedra.
31. Martišius, S.A., Kėdaitis, V. (2002). *Įvadas į dinamikos eilučių analizę*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
32. Martišius, S.A. (2002). *Koreliacinės – regresinės analizės pradmenys*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
33. Melicher, R. W., Norton, E. A. (2003). *Finance. Introduction to Institutions, Investments and Managament*. 11th edition. John Wiley & Sons. Inc.
34. МЭНКЬЮ, Н. Г. (1999). *Принципы экономкс*. Санкт – Петербург.
35. *Mikroekonomika* (2001). Kaunas, Technologija.
36. Obi. Cyril Pat. (1999). *Verslo finansų pagrindai*. Kaunas: Technologija.
37. Портер, М.Э. (1993). *Международная конкуренция*. Москва: Международные отношения.
38. Poškaitė, D. (1994). *Finansinės būklės analizė rinkos sąlygomis*. Vilnius: Vilniaus universitetas.
39. Ruchovienė, D., (1998). Pirminių finansinės analizės būdų taikymo ypatybės. *Ekonomika ir vadyba*. Klaipėdos universitetas.
40. Rutkauskas, A. V., Damašienė, V. (2002). *Finansų valdymas*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
41. Rutkauskas, V., Stankevičius, P. (2004). *Finansų analizė, valdymas ir prognozavimas*. Vilnius: VPU leidykla.

42. Samuels, I. M., Brayshaw, R. E., Ceaner, J. M. (1995). *Financial Statement Analysis in Europe*. London: Chapman and Hall.
43. Smalenskas, G. (2000) *Įmonės finansų pradžios*. Vilnius: Vilniaus kolegija verslo ir vadybos fakultetas.
44. Smalenskas, G. (2002). *Finansai*. Vilnius: Vilniaus kolegija verslo ir vadybos fakultetas.
45. *Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės*. [žiūrėta 2006-04-20].
Prieiga per internetą: <http://www.std.lt/lt>>.
46. Šlekienė, D. (1998). Tradicinių finansinės būklės įvertinimo metodų taikymo problematika. *Ekonomika ir vadyba -98*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
47. Šlekienė, D., Klimavičienė, J. (1999). *Įmonės veiklos įvertinimas*. Kaunas: Technologija.
48. Šliburytė, L., (2000). Konkurencija ir konkurencinės rinkos. *Ekonomika ir vadyba- 2000*.
49. Švelienė, E. (1996). Bankroto diagnozavimas gamybinėje įmonėje. *Ekonomika ir vadyba-96*.
Tarptautinės konferencijos pranešimų medžiaga.
50. Ван Хорн, Дж.К., Вахович, Дж.М. (2001). *Основы финансового менеджмента 11-е издание*. Пер. С англ. Москва: Издателский дом „Вильямс“.
51. Varian, Hal R. (1999). *Mikroekonomika*. Vilnius: Margi raštai.
52. Vasiliauskas, A. (2002). *Strateginis valdymas*. Vilnius: Enciklopedija.
53. Wonnacott, P., Wonnacott, R. (1994). *Mikroekonomika*. Kaunas: Litterae Universitatis.
54. White, G.I., Sondhi, A.C., Fried, D. (2003). *The Analysis and Use of Financial Statements*, 3rd edition. John Wiley & Sons.Inc.

PAGRINDINIŲ SĄVOKŲ ANALIZĖ

Šios sąvokos magistro darbe pateikiamos remiantis šaltiniais: Pass, C., Lowes, B., Davies, L. (1997). *Ekonomikos terminų žodynas*. Vilnius: Baltijos biznis; Vainienė, R. (2005). *Ekonomikos terminų žodynas*. Vilnius: Tyto Alba; Norkuvienė, A. (1994). *Rinkos ekonomikos terminų žodynelis*. Šiauliai: Šiaulių pedagoginis institutas.

A

Apyvartinis kapitalas – trumpalaikio turto ir trumpalaikių įsipareigojimų skirtumas;

Atsargos – trumpalaikis turtas (žaliavos ir komplektuojamieji gaminiai, nebaigta gamyba, pagaminta produkcija bei pirktos prekės, skirtos perparduoti), kuri įmonė sunaudoja pajamoms uždirbti per vienerius metus arba per vieną įmonės veiklos ciklą;

Augimo tempai – santykinis ekonominio rodiklio pasikeitimas lyginamais laikotarpiais;

B

Balansas - įmonės finansinė ataskaita, kurioje parodomas įmonės turtas, įsipareigojimai ir kapitalas tam tikru laiko momentu;

Bankrotas – įmonės, banko ar asmens finansinė padėtis, kai jie nepajėgia apmokėti skolų;

D

Dinaminė analizė – ekonominės analizės būdas, kuriuo nustatomas perėjimas nuo vienos pusiausvyros prie kitos;

E

Efektyvumas – gamybos išteklių panaudojimo būdas, garantuojantis maksimalų produktą su minimaliomis sąnaudomis;

Elastingumas – rodiklis, apibūdinantis vieno kintamojo priklausomybę nuo kito;

Ekstrapoliacija – praeities patirties pritaikymas prognozuojant nežinomus (būsimus ateityje) reiškinius, darant prielaidą, kad sąlygos iš esmės nesikeis;

F

Finansinė analizė – įmonės finansinės veiklos analizė leidžianti suvokti įmonėje vykstančius reiškinius ir procesus, suteikia galimybę įvertinti esamą padėtį ir numatyti jos veiklos perspektyvas;

G

Gautinos sumos – pinigai, kuriuos asmenys ar firmos yra skolingi, nes pirko prekių, paslaugų ar žaliavų ir už jas dar nesumokėjo arba todėl, kad pasiskolino šių pinigų;

I

Išlaidos – piniginės lėšos, išleidžiamos bet ką perkant, mokant mokesčius ir pan.;

Ištekliai – visa tai, kas naudojama prekėms gaminti ir paslaugoms tiekti;

K

Konkurencija – verslo įmonių arba gamybos veiksmų varžymasis, siekiant patraukti vartotojus ir išsitvirtinti rinkoje;

Konkurencinė rinka – rinka, kurioje yra daug pirkėjų ir pardavėjų, prekiaujančių vienodais produktais;

Koreliacija – dviejų ar daugiau dydžių, reiškinių ar procesų tarpusavio priklausomybė.

L

Likvidumas – galimybė paversti grynaisiais pinigais; grynųjų pinigų dalis bendruosiuose aktyvuose;

M

Mokumas – gebėjimas laiku ir visiškai įvykdyti skolinius įsipareigojimus;

Monopolija – rinkos situacija, kai kurio nors gamintojo prekės ar paslaugos vyrauja tam tikroje rinkoje;

Monopsonija – rinkos situacija, kai yra tik vienas pirkėjas;

Monopolinė konkurencija – tokia rinkos padėtis, kai daugelis įmonių gamina labai panašią produkciją;

N

Nuosavas kapitalas – įmonės turto dalis, likusi iš viso turto atėmus įsipareigojimus;

O

Oligopolija – rinkos struktūra, kurioje tėra keletas tarpusavyje konkuruojančių firmų;

Oligopsonija – rinka, kurioje tėra tik keli pirkėjai;

P

Pajamos – ekonominės naudos padidėjimas, pasireiškiantis turto (arba jo vertės) padidėjimu per ataskaitinį laikotarpį arba įsipareigojimų sumažėjimu, dėl kurio padidėja nuosavas kapitalas, išskyrus papildomus savininkų įnašus;

Prognozė – būsimos padėties numatymas, remiantis prielaidomis apie galimą įvykių seką;

Pelnas – įmonės gaunamų pajamų ir patiriamų sąnaudų skirtumas;

R

Rezervas – laikinasis (tikslinis) pelno panaudojimo apribojimas, skirtas savininkų numatytiems tikslams.

Rinka – tam tikros prekės pirkėjų ir pardavėjų ryšiai, sąlygojantys tos prekės kainos susidarymą;

Rizika – nepageidaujamo rezultato tikimybė.

S

Savikaina – prekės pagaminimo ar paslaugos suteikimo sąnaudos;

Sąnaudos – prekių gamybos, paslaugų teikimo metu sunaudotų ekonominių išteklių vertinė išraiška. Sąnaudos skiriasi nuo išlaidų, nes pastarosios reiškia pinigų išmokėjimą ir nebūtinai siejasi su prekių gamyba ir paslaugų teikimu.

T

Turtas – vertybių visuma; kapitalas; nuosavybė; ištekliai;

Tobula konkurencija – padėtis, kai rinkoje veikia daug pirkėjų ir pardavėjų, kai įėjimas į rinką yra laisvas, o rinkos dalyviai turi visą informaciją apie kainas ir gaminių savybes. Tobula konkurencija yra loginė konstrukcija, o ne reali rinkos padėtis.

PRIEDAI

Įmonės finansinė būklės rodiklių apskaičiavimo formulės

Rodiklio pavadinimas	Rodiklio apskaičiavimo formulės
Pelningumo rodikliai	
Bendrasis pelningumas	$\frac{\text{Bendrasis pelnas} * 100\%}{\text{Pardavimai}}$
Grynasis pelningumas	$\frac{\text{Grynasis pelnas} * 100\%}{\text{Pardavimai}}$
Veiklos pelningumas	$\frac{\text{Veiklos pelnas} * 100\%}{\text{Pardavimai}}$
Turto pelningumas	$\frac{\text{Grynasis pelnas} * 100\%}{\text{Turtas}}$
Nuosavo kapitalo pelningumas	$\frac{\text{Grynasis pelnas} * 100\%}{\text{Savininkų nuosavybė}}$
Likvidumo rodikliai	
Einamasis likvidumas arba padengimo koeficientas	$\frac{\text{Trumpalaikis turtas}}{\text{Trumpalaikiai įsipareigojimai}}$
Kritinis likvidumas	$\frac{\text{Libiausiai likvidus turtas (TT – Atsargos)}}{\text{Trumpalaikiai įsipareigojimai}}$
Grynasis apyvartinis kapitalas	$\text{Trumpalaikis turtas} - \text{trumpalaikiai įsipareigojimai}$
Manevringumo koeficientas	$\frac{\text{Apyvartinis kapitalas}}{\text{Nuosavas kapitalas}}$
Finansų struktūros (įsiskolinimo) rodikliai	
Skolos koeficientas	$\frac{\text{Turtas} - \text{savininkų nuosavybė}}{\text{Turtas}}$
Skolos – nuosavybės koeficientas	$\frac{\text{Turtas} - \text{savininkų nuosavybė}}{\text{Savininkų nuosavybė}}$
Nuosavybės koeficientas	$\frac{\text{Turtas}}{\text{Savininkų nuosavybė}}$
Turto apyvartumo rodikliai	
Turto apyvartumas	$\frac{\text{Pardavimai}}{\text{Turtas}}$
Trumpalaikio turto apyvartumas	$\frac{\text{Pardavimai}}{\text{Trumpalaikis turtas}}$
Ilgalaikio turto apyvartumas	$\frac{\text{Pardavimai}}{\text{Ilgalaikis turtas}}$
Debitorinio įsiskolinimo apyvartumas, dienomis	$\frac{\text{Gautinos sumos} * 365}{\text{Pardavimai}}$
Kreditorinio įsiskolinimo apyvartumas, dienomis	$\frac{\text{Mokėtinos sumos} * 365}{\text{Pirkimai}}$

Finansinių ataskaitų straipsnių pokyčių įtaka įmonės finansiniam stabilumui

Finansinių ataskaitų formos	Straipsniai ir jų pokytis	Straipsnių pokyčio įtaka įmonės finansiniam stabilumui
Balansas	Ilgalaikis materialus turtas: Ilgalaikio turto sumažėjimas	Kelia grėsmę įmonės finansiniam stabilumui, jeigu parduodamas siekiant mažinti finansinių išteklių stygių.
	Ilgalaikio materialaus turto padidėjimas	Sukelia neigiamų įmonės veiklos pokyčių, jeigu išsigyjamas tik siekiant investuoti lėšas.
	Trumpalaikis turtas: Didelis atsargų kiekio augimas	Kelia grėsmę įmonės finansiniam stabilumui, jeigu tai nesusieta su veiklos plėtra bei pagerėjusiu žaliavų ir medžiagų tiekimu arba nepasitikėjimu tiekėjais.
	Pagamintos produkcijos atsargų didėjimas	Rodo gamybos nesklandumus ir pardavimų sulėtėjimą bei galimą pardavimų mažėjimą, sukeltą piniginių išteklių trūkumą.
	Nebaigtos gamybos atsargų didėjimas	Rodo gamybos proceso sulėtėjimą dėl gamybinių techninių procesų organizavimo nesklandumų, dėl technikos gedimų, žemos darbuotojų kvalifikacijos, blogo darbo organizavimo, sukeltą neritmingą produkcijos atsargų susikaupimą.
	Gautinų sumų padidėjimas	Rodo įmonės produkcijos pirkėjų nemokumą, blogą debitorų apskaitą ir kontrolę, sumažėjusią atsiskaitymų politikos kontrolę arba atsiskaitymų politikos pakeitimą: prekių, parduotų kreditu, padidėjimą, jeigu tai nesusiję su didesniu pasitikėjimu pirkėjais ir klientais; slaptą tiekėjo ir pirkėjo sandorį, kuriuo leidžiama perparduoti tiekėjo produkciją neatsikais už ją, o vėliau pasidalyti gautą pelną.
	Grynųjų pinigų straipsnių sumažėjimas	Staugus pinigų sumažėjimas sąskaitose gali liudyti produkcijos arba paslaugų sumažėjimą; pirkėjų išpareigojimų nevykdymą, įmonės neveiklumą kontroliuojant pirkėjų mokumą; įmonės veiklos siaurimą, jeigu tai nėra susiję su pirkėjų ar klientų finansinės būklės pagerėjimu ir padidėjusiu pasitikėjimu jais; įmonės investicinės veiklos padidėjimu.
	Trumpalaikiai išpareigojimai: Mokėtinų sumų padidėjimas	Staugus šių sumų padidėjimas rodo išsiskolinimų darbuotojams, biudžetui, tiekėjams, kredito institucijoms padidėjimą (jeigu tai susiję su teigiamais mokumo pokyčiais, kai tiekėjai padidina tiekimo kreditus, pastebėję geresnę finansinę būklę), tiekėjų finansinės būklės pablogėjimą.
	Nuosavas kapitalas ir rezervai: Kapitalo sumažėjimas	Nuosavo kapitalo sumažėjimas dėl įmonės pelningumo sumažėjimo ir nesugebėjimo pritraukti papildomų investicijų rodo blogą finansinę būklę.
Ilgalaikių išpareigojimų padidėjimas	Ilgalaikių išpareigojimų padidėjimas rodo įmonės nesugebėjimą laiku atsiskaityti, t.y. įmonės ilgalaikio mokumo pablogėjimą arba nenaudingų sandorių sudarymą.	
Pelno ir nuostolio ataskaita	Pardavimai	Pardavimų apimtys sumažėjimas rodo arba paklausos sumažėjimą, arba nepakankamai gerą pardavimų organizavimą, marketingo stoką, nepagrįstą kainų politiką. Neigiamai gali veikti įmonės veiklą ir staigus pardavimų padidėjimas, rodantis gaminių išpardavimą prieš įmonės likvidavimą, jeigu pardavimų padidėjimas nėra susijęs su pozityviais procesais, produktų paklausos didėjimu, gera kainų politika ir marketingu.
	Sąnaudų straipsniai	Sąnaudų straipsnių augimas, nesusijęs su gamybos proceso plėtimu, rodo, netaupų, neekonomišką įmonės veiklos organizavimą, susietą su lėšų švaistymu.

Šaltinis: Mackevičius, J., Poškaitė, D. (1999). Įmonių bankroto prognozavimo analizės metodikų tyrimas, remiantis finansinių ataskaitų duomenimis. *Ekonomika Nr. 49*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.

Koreliacijos ir regresijos koeficientų skaičiavimas

Koreliacijos koeficientui skaičiuoti sudaryta lentelė, pagal kurią galima apskaičiuoti **dispersiją**, kurios formulė:

$$d^2 = \sqrt{\frac{\sum (a - \bar{a})^2}{n}}$$

$$d^2 = \sqrt{\frac{9843914,982}{4}} = 1568,75$$

UAB „Liumenas“ pardavimų apimtys ir grynojo pelno kitimo dinamika 2002 – 2005 m.

Metai	Pardavimai tūkst., Lt, a	Grynasis pelnas, tūkst., Lt, y	a^2	y^2	$a \cdot y$	$(a - \bar{a})^2$	$(y - \bar{y})^2$	$(a - \bar{a}) \cdot (y - \bar{y})$
2002	10037,565	1333,400	10752711,129	1777955,56	13384089,171	76999,59	664767,9	226245,124
2003	11251,168	599,384	126588781,364	359261,179	6743770,081	2223352,37	6612,454	121251,047
2004	7146,680	-499,031	51075035,022	249031,939	-3566414,867	6829843,879	1034488,342	2658080,862
2005	10604,896	638,514	112463819,171	407700,128	6771374,565	713719,143	14507,479	101755,914
Suma	39040,309	2072,267	300880346,686	2793948,806	23332818,95	9843914,982	1720376,175	3107332,947
Vidurkis	9760,077	518,067						

Apskaičiavus dispersiją, galima apskaičiuoti **vidutinį kvadratinį nuokrypį**:

$d = \sqrt{d^2} = \sqrt{1568,75} = 39,60$, kuo mažesnis vidutinis kvadratinis nuokrypis, tuo geriau aritmetinis vidurkis išreiškia visą pristatomą visumą.

Toliau galima apskaičiuoti **koreliacijos koeficientą**, kuris lygus:

$$r = \frac{\sum (a - \bar{a}) \cdot (y - \bar{y})}{\sqrt{\sum (a - \bar{a})^2 \cdot \sum (y - \bar{y})^2}}$$

$$r = \frac{3107332,947}{\sqrt{9843914,982 \cdot 1720376,175}} = 0,755$$

Nustatytas koreliacijos koeficientas lygus 0,755. Pastarasis parodo glaudų ryšį tarp finansinio bendrovės rezultato ir pardavimo pajamų, ir kad pajamoms sumažėjus pelnas taip pat mažėja. Šią priklausomybę kiekybiškai išmatuoja regresijos koeficientas, lygus 0,316, parodantis, kad sumažėjus 1 litu pardavimų pajamoms, grynasis pelnas sumažės 0,316 lito.

(Koeficientas apskaičiuotas Excel skaičiuoklės statistinių funkcijų pagalba).

Lygtis užrašoma taip: $y = c + ba$, kur c ir b apskaičiuojami pagal formules:

$$c = \frac{\sum (a - \bar{a})(y - \bar{y})}{\sum (a - \bar{a})^2} = \frac{3107332,947}{9843914,982} = 0,316$$

$$b = \bar{y} - c\bar{a} = 518,067 - 0,316 \cdot 9760,077 = -2566,117$$

Taigi apskaičiavę regresijos lygties koeficientus, galime užrašyti šią regresijos lygtį:

$$Y = 0,316 - 2566,117a$$

Turto pelningumo analizė pagal L. Bernsteino modelį

Pagal L. Bernsteino modelį, analizės metu nustatoma dviejų veiksnių įtaka viso turto pelningumui:

$$TP = \frac{GP}{T} = \frac{GP}{PP} \cdot \frac{PP}{T},$$

kur $\frac{GP}{T}$ - turto pelningumas, $\frac{GP}{PP}$ - pardavimų pelningumas, $\frac{PP}{T}$ - turto apyvartumas.

Šie veiksniai daro tiesioginę įtaką turto pelningumo kitimui, nes, didėjant pardavimų pelningumui didėja turto pelningumas, o greitėjant turto apyvartumui, gerėja įmonės finansinė būklė ir didėja turto pelningumas. Daugikliams kintant priešinga kryptimi, poveikis yra atvirkštinis. Apskaičiuoti veiksniai savo ruožtu gali būti išskaidyti į sudėtinius elementus.

Rodiklis	2002	2003	2004	2005
Turto pelningumas	0,19	0,06	-0,08	0,06
Pardavimų pelningumas	0,13	0,05	-0,07	0,06
Turto apyvartumas	1,46	1,14	1,13	0,93

Turto pelningumą skirtingais metais įtakojančių veiksnių analizė:

$$TP_{2002} = 0,19 = 0,13 * 1,46;$$

$$TP_{2003} = 0,06 = 0,05 * 1,14;$$

$$TP_{2004} = -0,08 = -0,07 * 1,13;$$

$$TP_{2005} = 0,06 = 0,06 * 0,93.$$

Nuosavo kapitalo pelningumo analizė pagal L. Bernsteino modelį

Norint atlikti gilesnę nuosavo kapitalo analizę, galima naudoti tokią lygybę:

$$\frac{GP}{NK} = \frac{GP}{PP} \cdot \frac{PP}{T} \cdot \frac{T}{NK},$$

kur $\frac{GP}{NK}$ – nuosavo kapitalo pelningumas, $\frac{GP}{PP}$ – grynasis pelningumas, $\frac{PP}{T}$ – turto apyvartumas,

$\frac{T}{NK}$ – rodiklis, parodantis, kiek kartų bendra įmonės turto vertė didesnė už nuosavą kapitalą.

Rodiklis	2002	2003	2004	2005
Nuosavo kapitalo pelningumas	0,30	0,12	-0,12	0,13
Grynasis pelningumas	0,13	0,05	-0,07	0,06
Turto apyvartumas	1,46	1,14	1,13	0,93
Nuosavybės koeficientas	1,55	2,02	1,48	2,38

Nuosavo kapitalo pelningumą skirtingais metais įtakojančių veiksnių analizė:

$$NKP_{2002} = 0,30 = 0,13 \cdot 1,46 \cdot 1,55;$$

$$NKP_{2003} = 0,12 = 0,05 \cdot 1,14 \cdot 2,02;$$

$$NKP_{2004} = -0,12 = -0,07 \cdot 1,13 \cdot 1,48;$$

$$NKP_{2005} = 0,13 = 0,06 \cdot 0,93 \cdot 2,38.$$

Trumpalaikio mokumo rodiklių dauginės regresijos lygties apskaičiavimas

Dėl nepatenkinamos trumpalaikio mokumo situacijos įmonėje tikslinga įvertinti teoriškai pagrindžiamų faktorinių rodiklių priklausomybę, sudarant dauginės regresijos lygtį (Martišius, 2002):

$$y = a_0 + x_1 a_1 + x_2 a_2$$

jos parametrai apskaičiuojami sprendžiant normalinių lygčių sistemą:

$$\begin{cases} na_0 + a_1 \sum x_1 + a_2 \sum x_2 = \sum y \\ a_0 \sum x_1 + a_1 \sum x_1^2 + a_2 \sum x_1 x_2 = \sum x_1 y \\ a_0 \sum x_2 + a_1 \sum x_1 x_2 + a_2 \sum x_2^2 = \sum y x_2 \end{cases}$$

UAB „Liumenas“ finansinio statuso rodiklių dauginės regresijos lygties parametrai

Eil. Nr.	Trumpalaikis turtas mln. Lt x_1	Atsargos mln. Lt x_2	Trumpalaikiai išsipareigojimai tūkst. Lt; y	X_1^2	$X_1 \bullet X_2$	$X_1 \bullet Y$	X_2^2	$X_2 \bullet Y$
1	3,56	0,61	2359,32	12,67	2,17	8399,18	0,37	1439,19
2	5,65	0,63	4741,00	31,92	3,56	26786,65	0,40	2986,83
3	1,89	1,05	1954,73	3,57	1,98	3694,44	1,10	2051,47
4	7,20	0,83	6549,26	51,84	5,98	47154,67	0,69	5435,97
Σ	18,3	3,12	15604,31	100,00	13,69	86034,94	2,56	11913,46

Įsistačius lentelės reikšmes bei atlikus normalinių lygčių sistemos apskaičiavimus gaunama:

$$\begin{cases} 15604,31 = 4a_0 + 18,3a_1 + 3,12a_2 \\ 86034,94 = 18,3a_0 + 100a_1 + 13,69a_2 \\ 11913,46 = 3,12a_0 + 13,69a_1 + 2,56a_2 \end{cases}$$

$$\begin{cases} a_0 = -310,21 \\ a_1 = 920,33 \\ a_2 = 1 \end{cases}$$

Taigi, UAB „Liumenas“ analizuojamų trumpalaikio mokumo rodiklių dauginės regresijos lygties pavidalas yra:

$$y = -310,21 + 920,33 x_1 + x_2$$

Apskaičiuojami nagrinėjamų veiksnių elastingumo koeficientai, kurie parodo, kaip pasikeis vidutinis sistemos rezultatinis rodiklis (t.y. trumpalaikiai išsipareigojimai) faktoriniam rodikliui nukrypus nuo savo vidurkio 1 %.

Elastingumo koeficientas lygus (Martišius, 2002): $e_i = a_i \frac{\bar{x}_i}{y}$

$$e_1 = 920,33 \frac{4,575}{3901,0775} = 1,08, \quad e_2 = 1 \frac{0,78}{3901,0775} = 0,0002.$$

UAB „Liumenas trumpalaikio turto apyvartumą lemiančių veiksnių skaičiavimai

$$\begin{aligned} 2003 \text{ m.} &= \frac{5649557 * 365}{10037565} - \frac{3563616 * 365}{10037565} = 205 - 130 = 75 \\ &\frac{5649557 * 365}{11251168} - \frac{5649557 * 365}{10037565} = 183 - 205 = -22 \\ 2004 \text{ m.} &= \frac{1888688 * 365}{11251168} - \frac{5649557 * 365}{11251168} = 61 - 183 = -122 \\ &\frac{1888688 * 365}{7146680} - \frac{1888688 * 365}{11251168} = 96 - 61 = 35 \\ 2005 \text{ m.} &= \frac{7202484 * 365}{7146680} - \frac{1888688 * 365}{7146680} = 368 - 96 = 272 \\ &\frac{7202484 * 365}{10604896} - \frac{7202484 * 365}{7146680} = 248 - 368 = -120 \end{aligned}$$

UAB „Liumenas“ ilgalaikio turto apyvartumą lemiančių veiksnių skaičiavimai

$$\begin{aligned} 2003 \text{ m.} &= \frac{4170530 * 365}{10037565} - \frac{3292569 * 365}{10037565} = 152 - 120 = 32 \\ &\frac{4170530 * 365}{11251168} - \frac{4170530 * 365}{10037565} = 135 - 152 = -17 \\ 2004 \text{ m.} &= \frac{4402193 * 365}{11251168} - \frac{4170530 * 365}{11251168} = 142 - 135 = 7 \\ &\frac{4402193 * 365}{7146680} - \frac{4402193 * 365}{11251168} = 225 - 142 = 83 \\ 2005 \text{ m.} &= \frac{4181041 * 365}{7146680} - \frac{4402193 * 365}{7146680} = 214 - 225 = -11 \\ &\frac{4181041 * 365}{10604896} - \frac{4181041 * 365}{7146680} = 144 - 214 = -70 \end{aligned}$$

UAB „Liumenas“ viso turto apyvartumą lemiančių veiksnių skaičiavimai

$$2003 \text{ m.} = \frac{9831663 * 365}{10037565} - \frac{6860737 * 365}{10037565} = 356 - 250 = 106$$

$$\frac{9831663 * 365}{11251168} - \frac{9831663 * 365}{10037565} = 318 - 356 = -38$$

$$2004 \text{ m.} = \frac{6298992 * 365}{11251168} - \frac{9831663 * 365}{11251168} = 204 - 318 = -114$$

$$\frac{6298992 * 365}{7146680} - \frac{6298992 * 365}{11251168} = 321 - 204 = 117$$

$$2005 \text{ m.} = \frac{11393580 * 365}{7146680} - \frac{6298992 * 365}{7146680} = 582 - 321 = 261$$

$$\frac{11393580 * 365}{10604896} - \frac{11393580 * 365}{7146680} = 392 - 582 = -190$$

Pardavimų apimties prognozavimas ekstrapoliacijos būdu

Atliekant prognozę ekstrapoliacijos metodu prognozuojamas dydis apskaičiuojamas taip (Bartosevičienė, 2001):

$$y_{n+L} = y_n + L \left(\frac{y_n - y_i}{n-1} \right)$$

kur:

y_n - galutinis dinamikos eilutės lygis;

y_i - eilutės pradinis lygis;

L – prognozuojamų metų skaičius;

y - vidutinis absoliutinis lygio pokytis;

n – eilutės lygių skaičius

Pardavimų apimties prognozė 2006 – 2007 m. naudojant ekstrapoliacijos būdą:

$$Y_{2006} = 10604896 + 1 * (10604896 - 4835074) : (6-1) = 11758860 \text{ Lt}$$

$$Y_{2007} = 10604896 + 2 * (10604896 - 4835074) : (6-1) = 12912825 \text{ Lt}$$

Pardavimų apimtys prognozavimas naudojant tiesinę trendo funkciją

Gauti rezultatai ir pardavimų prognozei apskaičiuoti reikalingi duomenys pateikti lentelėje.

Pardavimų apimtys prognozavimas

Metai	Metų eilės Nr., t	Pardavimų apimtys tūkst.Lt, y_t	t^2	y_t^2	$y_t \cdot t$	\tilde{y}_t
2000	1	4835,074	1	23377940,585	4835,074	5631,9265
2001	2	5245,096	4	27511032,049	10490,192	6653,8545
2002	3	10037,565	9	100752711,129	30112,695	7675,7825
2003	4	11251,168	16	126588781,364	45004,672	8697,7105
2004	5	7146,680	25	51075035,022	35733,4	9719,6385
2005	6	10604,896	36	112463819,171	63629,376	10741,5665
Suma	21	49120,479	91	441769319,320	189805,409	49120,479

$$\tilde{y}_t = a + b \cdot t$$

a, b – tiesinės regresijos lygties koeficientai;

t – metų eilės numeris;

\tilde{y}_t - aplyginta faktinė reikšmė apskaičiuota pagal Trendo funkciją.

a ir b koeficientai apskaičiuojami iš šios lygčių sistemos:

$$\begin{cases} na + b \sum t = \sum y_t \\ a \sum t + b \sum t^2 = \sum (y_t \times t) \end{cases}$$

Čia: n – laikotarpių skaičius; y_t - ieškomasis kintamasis t laikotarpiu.

Iš pateiktos lygčių sistemos yra išvedami ir apskaičiuojami koeficientai a ir b

$$b = \frac{n \sum (t \cdot y_t) - \sum t \cdot \sum y_t}{n \sum t^2 - (\sum t)^2} = \frac{6 \cdot 189805,409 - 21 \cdot 49120,479}{6 \cdot 91 - 441} = 1021,928$$

$$a = \frac{1}{n} (\sum y_t - b \sum t) = \frac{1}{6} (49120,479 - 1021,928 \cdot 21) = 4609,9985$$

Apskaičiuoti koeficientai įstatomi į tiesinės regresijos lygtį $\tilde{y}_t = a + b \cdot t$, pagal kurią bus atlikti prognoziniai skaičiavimai. Įstačius koeficientus a ir b į tiesinės regresijos lygtį gaunama tokia tiesė:

$$\tilde{y}_t = 4609,9985 + 1021,928 \cdot t$$

pagal šią tiesę galima atlikti prognozinčius skaičiavimus 2006 – 2007 metams:

$$\tilde{y}_7 = 4609,9985 + 1021,928 \cdot 7 = 11763,4945$$

$$\tilde{y}_8 = 4609,9985 + 1021,928 \cdot 8 = 12785,4225$$

16 priedo tęsinys

Norint atlikti išsamesnę prognozę, apskaičiuojama standartinė regresijos (S_r) ir standartinė prognozės ($S_{\hat{y}_t}$) paklaidos:

$$S_r = \sqrt{\frac{\sum y_t^2 - a \sum y_t - b \sum ty_t}{n-2}}$$

$$S_r = \sqrt{\frac{441769319,320 - 4609,9985 * 49120,479 - 1021,928 * 189805,409}{6-2}} = 2310,656$$

$$S_{\hat{y}_t} = S_r \times \sqrt{1 + \frac{1}{n} + \frac{\left(j + \frac{n-1}{2}\right)^2}{\sum t^2 - \frac{(\sum t)^2}{n}}}$$

$$S_{y_6} = 2310,656 \times \sqrt{1 + \frac{1}{6} + \frac{\left(1 + \frac{6-1}{2}\right)^2}{91 - \frac{441}{6}}} = 3156,957$$

$$S_{y_7} = 2310,656 \times \sqrt{1 + \frac{1}{6} + \frac{\left(2 + \frac{6-1}{2}\right)^2}{91 - \frac{441}{6}}} = 3522,375$$

Kur φ – prognozuojamų metų eilės numeris. Apskaičiavus standartinę prognozės paklaidą, nustatoma apatinė ir viršutinė prognozavimo ribos. Kai tikslumas 95 % ribos nustatomos pagal:

$$\hat{y}_t \pm 2S_{y_t}$$

2006 m. 95 % pasikliautino intervalo viršutinė riba: $11763,4945 + 2*3156,957 = 18077,4085$

apatinė riba: $11763,4945 - 2*3156,957 = 5448,5805$

2007 m. 95 % pasikliautino intervalo viršutinė riba: $12785,4225 + 2*3522,375 = 19830,1725$

apatinė riba: $12785,4225 - 2*3522,375 = 5740,6725$

Norint įvertinti, ar tinkamai pasirinktas prognozavimo metodas, reikia apskaičiuoti vidutinę absoliutinę procentinę paklaidą MAPE:

$$MAPE = \frac{1}{n} \sum_{t=0}^{n-1} \frac{|y_t - \hat{y}_t|}{y_t} \cdot 100\% \quad (\text{Martišius, 2002}).$$

$$\frac{1}{6} \left(\frac{|4835,074 - 5631,9265|}{4835,074} + \frac{|5245,096 - 6653,8545|}{5245,096} + \frac{|10037,565 - 7675,7825|}{10037,565} + \frac{|11251,168 - 8697,7105|}{11251,168} + \frac{|7146,680 - 9719,6385|}{7146,680} + \frac{|10604,896 - 10741,5665|}{10604,896} \right) = 21,14\%$$

Pardavimų prognozavimas antros eilės eksponentinio išlyginimo būdu

Naudojant antros eilės eksponentinį išlyginimą skaičiuojama pagal formules (Martišius, 2002):

$$f(\tilde{y}_t') = ay_t + (1-a) \times f(\tilde{y}_{t-1}'),$$

$$f(\tilde{y}_t'') = a \times f(\tilde{y}_t') + (1-a)f(\tilde{y}_{t-1}''),$$

$$a_t = 2f(\tilde{y}_t') - f(\tilde{y}_t''),$$

$$b_t = \frac{a}{1-a} (f(\tilde{y}_t') - f(\tilde{y}_t'')),$$

$$f(\tilde{y}_{t+m}'') = a_t + b_t m,$$

Kuriose: $f(\tilde{y}_t')$ - t metų pirmos eilės eksponentinio išlyginimo įvertis;

y_t - t metų empirinė rodiklio reikšmė;

$f(\tilde{y}_{t-1}')$ - t-1 metų pirmos eilės eksponentinio išlyginimo įvertis;

$f(\tilde{y}_t'')$ - t metų antros eilės eksponentinio išlyginimo reikšmė;

$f(\tilde{y}_{t-1}'')$ - t-1 metų antros eilės eksponentinio išlyginimo reikšmė;

a – absoliutinė trendo reikšmė;

b – trendo funkcijos didėjimo koeficientas;

$f(\tilde{y}_{t+m}'')$ - t+1 laikotarpio prognozinės reikšmės.

Antros eilės eksponentinio išlyginimo metodu atlikta UAB „Liumenas“ pardavimų prognozė 2006 – 2007 metams. Pasirenkame koeficientą $a=0,4$

2000 metų reikšmės:

$$f(\tilde{y}_1') = 0,4 * 4835074 + 0,6 * 4835074 = 4835074$$

$$f(\tilde{y}_1'') = 0,4 * 4835074 + 0,6 * 4835074 = 4835074$$

$$a_1 = 2 * 4835074 - 4835074 = 4835074$$

$$b_1 = 0,4 / 0,6 * (4835074 - 4835074) = 0$$

$$f(\tilde{y}_2'') = 4835074 + 0 * 1 = 4835074$$

2001 metų reikšmės:

$$f(\tilde{y}_2') = 0,4 * 5245096 + 0,6 * 4835074 = 4999082,8$$

$$f(\tilde{y}_2'') = 0,4 * 4999082,8 + 0,6 * 4835074 = 4900677,52$$

$$a_2 = 2 * 5245096 - 4900677,52 = 5589514,48$$

$$b_2 = 0,4 / 0,6 * (4999082,8 - 4900677,52) = 65603,52$$

$$f(\tilde{y}_3'') = 5589514,48 + 65603,52 * 1 = 5666118$$

2002 metų reikšmės:

$$f(\tilde{y}_3') = 0,4 * 10037565 + 0,6 * 4999082,8 = 7014475,68$$

$$f(\tilde{y}_3'') = 0,4 * 7014475,68 + 0,6 * 4900677,52 = 5746196,78$$

$$a_3 = 2 * 7014475,68 - 5746196,78 = 8282754,58$$

$$b_3 = 0,4 / 0,6 * (7014475,68 - 5746196,78) = 845519,26$$

$$f(\tilde{y}_4'') = 8282754,58 + 845519,26 * 1 = 9128273,84$$

2003 metų reikšmės:

$$f(\tilde{y}_4') = 0,4 * 11251168 + 0,6 * 7014475,68 = 8709152,61$$

$$f(\tilde{y}_4'') = 0,4 * 8709152,61 + 0,6 * 5746196,78 = 6931379,11$$

$$a_4 = 2 * 8709152,61 - 6931379,11 = 10486926,11$$

$$b_4 = 0,4 / 0,6 * (8709152,61 - 6931379,11) = 1185182,32$$

$$f(\tilde{y}_5'') = 10486926,11 + 1185182,32 * 1 = 11672108,43$$

2004 metų reikšmės:

$$f(\tilde{y}_5') = 0,4 * 7146680 + 0,6 * 8709152,61 = 8084163,57$$

$$f(\tilde{y}_5'') = 0,4 * 8084163,57 + 0,6 * 6931379,11 = 7392492,89$$

$$a_5 = 2 * 8084163,57 - 7392492,89 = 8775834,25$$

$$b_5 = 0,4 / 0,6 * (8084163,57 - 7392492,89) = 461113,78$$

$$f(\tilde{y}_6'') = 8775834,25 + 461113,78 * 1 = 9236948,03$$

2005 metų reikšmės:

$$f(\tilde{y}_6') = 0,4 * 10604896 + 0,6 * 8084163,57 = 9092456,54$$

$$f(\tilde{y}_6'') = 0,4 * 9092456,54 + 0,6 * 7392492,89 = 8072478,35$$

$$a_6 = 2 * 9092456,54 - 8072478,35 = 10112434,73$$

$$b_6 = 0,4 / 0,6 * (9092456,54 - 8072478,35) = 679984,78$$

$$f(\tilde{y}_7'') = 10112434,73 + 679984,78 * 1 = 10792419,51$$

$$f(\tilde{y}_8'') = 10112434,73 + 679984,78 * 2 = 11472404,29$$

Antros eilės eksponentinis išlyginimas

Metai	Pardavimai, Lt	Pirmos eilės išlyginimas $f(\tilde{y}_t')$	Antros eilės išlyginimas $f(\tilde{y}_t'')$	a_t	b_t	Prognozė $f(y_{t+m})$
2000	4835074	4835074	4835074	4835074	0	-
2001	5245096	4999082,8	4900677,52	5589514,48	65603,52	4835074
2002	10037565	7014475,68	5746196,78	8282754,58	845519,26	5666118
2003	11251168	8709152,61	6931379,11	10486926,11	1185182,32	9128273,84
2004	7146680	8084163,57	7392492,89	8775834,25	461113,78	11672108,43
2005	10604896	9092456,54	8072478,35	10112434,73	679984,78	9236948,03
2006	Prognozė					10792419,51
2007	Prognozė					11472404,29

Grynojo pelno prognozavimas ekstrapoliacijos būdu

Atliekant prognozę ekstrapoliacijos metodu prognozuojamas dydis apskaičiuojamas taip (Bartosevičienė, 2001):

$$y_{n+L} = y_n + L \left(\frac{y_n - y_i}{n-1} \right)$$

kur:

y_n - galutinis dinamikos eilutės lygis;

y_i - eilutės pradinis lygis;

L – prognozuojamų metų skaičius;

y - vidutinis absoliutinis lygio pokytis;

n – eilutės lygių skaičius

Grynojo pelno prognozė 2006 – 2007 m. naudojant ekstrapoliacijos būdą:

$$Y_{2006} = 638514 + 1 * (638514 - 245320) : (6-1) = 717153 \text{ Lt}$$

$$Y_{2007} = 638514 + 2 * (638514 - 245320) : (6-1) = 795792 \text{ Lt}$$

Grynojo pelno prognozavimas naudojant tiesinę trendo funkciją

Gauti rezultatai ir grynojo pelno prognozei apskaičiuoti reikalingi duomenys pateikti lentelėje.

Grynojo pelno prognozavimas

Metai	Metų eilės Nr., t	Grynasis pelnas Lt, y_t	t^2	y_t^2	$y_t \cdot t$	\hat{y}_t
2000	1	245320	1	60181902400	245320	600527,191
2001	2	512726	4	262887951076	1025452	549003,848
2002	3	1333400	9	1777955560000	4000200	497480,505
2003	4	599384	16	359261179456	2397536	445957,162
2004	5	-499031	25	249031938961	-2495155	394433,819
2005	6	638514	36	407700128196	3831084	342910,476
Suma	21	2830313	91	3117018660089	9004437	2830313,001

a ir b koeficientai apskaičiuojami iš šios lygčių sistemos:

$$\begin{cases} na + b \sum t = \sum y_t \\ a \sum t + b \sum t^2 = \sum (y_t \times t) \end{cases}$$

$$b = \frac{n \sum (t * y_t) - \sum t * \sum y_t}{n \sum t^2 - (\sum t)^2} = \frac{6 * 9004437 - 21 * 2830313}{6 * 91 - 441} = -51523,343;$$

$$a = \frac{1}{n} (\sum y_t - b \sum t) = \frac{1}{6} (2830313 - (-51523,343) * 21) = 652050,534.$$

Apskaičiuoti koeficientai įstatomi į tiesinės regresijos lygtį $\hat{y}_t = a + b * t$, pagal kurią bus atlikti prognoziniai skaičiavimai. Įstačius koeficientus a ir b į tiesinės regresijos lygtį gaunama tokia tiesė:
 $\hat{y}_t = 652050,534 - 51523,343 * t$,

Pagal šią tiesę galima atlikti prognozinis skaičiavimus 2006 – 2007 metams:

$$\hat{y}_7 = 652050,534 - 51523,343 * 7 = 291387,133;$$

$$\hat{y}_8 = 652050,534 - 51523,343 * 8 = 239863,79.$$

Norint įvertinti, ar tinkamai pasirinktas prognozavimo metodas, reikia apskaičiuoti vidutinę absoliutinę procentinę paklaidą MAPE:

$$MAPE = \frac{1}{n} \sum_{t=0}^{n-1} \frac{|y_t - \hat{y}_t|}{y_t} \cdot 100\% \quad (\text{Martišius, 2002}).$$

$$\frac{1}{6} \left(\frac{|245320 - 600527,191|}{245320} + \frac{|512726 - 549003,848|}{512726} + \frac{|1333400 - 497480,505|}{1333400} + \frac{|599384 - 445957,162|}{599384} + \frac{|-499031 - 394433,819|}{-499031} + \frac{|638514 - 342910,476|}{638514} \right) = 77,67\%$$

Grynojo pelno prognozavimas pirmojo tipo hiperbolės būdu

Paprasta hiperbolė užrašoma tokia lygtimi (Martišius, 2002):

$$\tilde{y}_t = a + \frac{b}{t}.$$

Pažymėjus $\frac{1}{t} = T$, t.y. atlikus nesudėtingą veiksmą, gaunama ši tiesinė priklausomybė:

$$\tilde{y}_t = a + bT.$$

Grynojo pelno prognozavimas

Metai	Metų eilės Nr., t	Grynasis pelnas Lt, y_t	T	T^2	y_t^2	$y_t T$	\tilde{y}_t
2000	1	245320	1	1	60181902400	245320	403737,34
2001	2	512726	0,5	0,25	262887951076	256363	461186,49
2002	3	1333400	0,33	0,11	1777955560000	440022	480336,21
2003	4	599384	0,25	0,06	359261179456	149846	489911,07
2004	5	-499031	0,2	0,04	249031938961	-99806,2	495655,98
2005	6	638514	0,17	0,03	407700128196	108547,38	499485,92
Suma	21	2830313	2,45	1,49	3117018660089	1100292,18	2830313,01

Remiantis lentelės duomenimis koeficientai a ir b skaičiuojami taip:

$$b = \frac{n \sum T * y_t - \sum T * \sum y_t}{n \sum T^2 - (\sum T)^2} = \frac{6 * 1100292,18 - 2,45 * 2830313}{6 * 1,49 - (2,45)^2} = -114898,30;$$

$$a = \frac{1}{n} (\sum y_t - b \sum T) = \frac{1}{6} (2830313 + 114898,30 * 2,45) = 518635,64;$$

$$\tilde{y}_t = 518635,64 - \frac{114898,30}{t}.$$

Prognozuojant grynąjį pelną 2006 ir 2007 metams, gauname:

$$\tilde{y}_7 = 518635,64 - \frac{114898,30}{7} = 502221,60;$$

$$\tilde{y}_8 = 518635,64 - \frac{114898,30}{8} = 504273,35.$$

Norint įvertinti, ar tinkamai pasirinktas prognozavimo metodas, reikia apskaičiuoti vidutinę absoliutinę procentinę paklaidą MAPE:

$$MAPE = \frac{1}{n} \sum_{t=0}^{n-1} \frac{|y_t - \hat{y}_t|}{y_t} \cdot 100\% \quad (\text{Martišius, 2002}).$$

$$\frac{1}{6} \left(\frac{|245320 - 403737,34|}{245320} + \frac{|512726 - 461186,49|}{512726} + \frac{|1333400 - 480336,21|}{1333400} + \frac{|599384 - 489911,07|}{599384} + \frac{|-499031 - 495655,98|}{-499031} + \frac{|638514 - 499485,92|}{638514} \right) = 63\%$$

Grynojo pelno prognozavimas pirmos eilės eksponentinio išlyginimo būdu

Ekspontentinio išlyginimo modeliuose pagrindinė proceso išraiškos forma yra matematinė formulė (Martišius, 2002):

$$f(\tilde{y}_{n+1}) = ay_n + (1-a) \times f(\tilde{y}_n),$$

kur: $f(\tilde{y}_{n+1})$ - prognozuojamo laikotarpio nagrinėjamo laikotarpio įverčiai;
 a – laisvai pasirinktas svoris;
 y_n - vėliausio laikotarpio nagrinėjamo (prognozuojamo) rodiklio reikšmė;
 $f(\tilde{y}_n)$ - tų pačių metų įverčiai.

Pirmos eilės eksponentinio išlyginimo metodu atlikta UAB „Liumenas“ grynojo pelno prognozė 2006 metams. Koeficientas a turi būti $0 \geq a \geq 1$, nagrinėjami du atvejai: kai $a = 0,1$ ir $a = 0,5$.

Kai $a = 0,1$, tai pritaikius eksponentinio išlyginimo modelį, grynojo pelno 2006 metų prognozei gaunama:

$$f(\tilde{y}_{2001}) = 0,1 \times 245320 + 0,9 \times 245320 = 245320,$$

$$f(\tilde{y}_{2002}) = 0,1 \times 512726 + 0,9 \times 245320 = 272061,$$

$$f(\tilde{y}_{2003}) = 0,1 \times 1333400 + 0,9 \times 272061 = 378195,$$

$$f(\tilde{y}_{2004}) = 0,1 \times 599384 + 0,9 \times 378195 = 400314,$$

$$f(\tilde{y}_{2005}) = 0,1 \times (-499031) + 0,9 \times 400314 = 310380,$$

$$f(\tilde{y}_{2006}) = 0,1 \times 638514 + 0,9 \times 310380 = 343193.$$

Kai $a = 0,5$, grynojo pelno 2006 metams prognozė apskaičiuojama:

$$f(\tilde{y}_{2001}) = 0,5 \times 245320 + 0,5 \times 245320 = 245320,$$

$$f(\tilde{y}_{2002}) = 0,5 \times 512726 + 0,5 \times 245320 = 379023,$$

$$f(\tilde{y}_{2003}) = 0,5 \times 1333400 + 0,5 \times 379023 = 856212,$$

$$f(\tilde{y}_{2004}) = 0,5 \times 599384 + 0,5 \times 856212 = 727798,$$

$$f(\tilde{y}_{2005}) = 0,5 \times (-499031) + 0,5 \times 727798 = 114384,$$

$$f(\tilde{y}_{2006}) = 0,5 \times 638514 + 0,5 \times 114384 = 376449.$$

Įmonės aktyvai 2002– 2005 m.

Eil. Nr.	Turtas	2002 m.	2003 m.	2004 m.	2005 m.
A.	ILGALAIKIS TURTAS	3292569	4170530	4402193	4181041
I.	FORMAVIMO SAVIKAINA				
II.	NEMATERIALUSIS TURTAS	16216	10636	5365	7406
III.	MATERIALUSIS TURTAS	3021959	3884063	4117156	4036108
III.1.	Žemė				
III.2.	Pastatai ir statiniai	1328014	1679029	1629668	1594193
III.3.	Mašinos ir įrengimai			141663	128677
III.4.	Transporto priemonės	710089	931934	701939	609563
III.5.	Kiti įrenginiai ir įrankiai	481607	478292	411869	471658
III.6.	Nebaigta statyba	502249	794808	1232017	1232017
III.7.	Kitas materialusis turtas				
IV.	ILGALAIKIS FINANSINIS TURTAS	203700	235318	246092	117100
V.	PO VIENERIŲ METŲ GAUTINOS SUMOS	50694	40513	33580	20427
V.1.	Pirkėjų įsiskolinimas	50694	40513	33580	20427
V.2.	Kitos gautinos sumos				
B.	TRUMPALAIKIS TURTAS	3563616	5649557	1888688	7202484
I.	ATSARGOS IR NEBAIGTOS VYKDYTI SUTARTYS	608852	630125	1051400	828001
I.1.	Atsargos	608852	630125	1051400	828001
I.2.	Nebaigtos vykdyti sutartys				
II.	PER VIENERIUS METUS GAUTINOS SUMOS	2708025	4045267	773503	4514705
II.1.	Pirkėjų įsiskolinimas	2399712	3978883	539474	4379650
II.2.	Kitos gautinos sumos	308313	66384	234029	135055
III.	INVESTICIJOS IR TERMINUOTI INDĖLIAI				
IV.	GRYNI PINIGAI ŠĄSKAITOJE IR KASOJE	246739	974165	63785	1859778
C.	SUKAPTOS (GAUTINOS) PAJAMOS IR ATEINANČIO LAIKOTARPIO ŠANAUDOS	4552	11576	8111	10055
	TURTAS IŠ VISO	6860737	9831663	6298992	11393580

Įmonės pasyvai 2002– 2005 m.

Eil. Nr.	Savininkų nuosavybė ir įsipareigojimai	2002 m.	2003 m.	2004 m.	2005 m.
A.	KAPITALAS IR REZERVAI	4422179	4859844	4243420	4784702
I.	KAPITALAS	473184	1419552	1419552	1419552
I.1.	Įstatinis (pasirašytasis)	473184	1419552	1419552	1419552
I.2.	Nepareikalautas įmokėti (-)				
II.	AKCIJŲ PRIEDAI (nominalinės vertės perviršijimas)				
III.	PERKAINOJIMO REZERVAS		14518	25292	
IV.	REZERVAI	2615595	2826390	3297607	2726636
IV.1.	Įstatymo numatyti	50000	150000	150000	150000
IV.2.	Nepaskirstytini	406776	406776	406776	
IV.3.	Paskirstytini	2158819	2269614	2740831	2576636
V.	NEPASKIRSTYTASIS PELNAS (NUOSTOLIS)	1333400	599384	-499031	638514
B.	FINANSAVIMAS (DOTACIJOS IR SUBSIDIJOS)				
C.	ATIDĖJIMAI IR ATIDĖTIEJI MOKESČIAI				
I.	ĮSIPAREIGOJIMŲ IR REIKALAVIMŲ PADENGIMO				
II.	ATIDĖTI MOKESČIAI				
D.	PO VIENERIŲ METŲ MOKĖTINOS SUMOS IR ILGALAIKIAI ĮSIPAREIGOJIMAI	79238	230819	100845	59622
I.	FINANSINĖS SKOLOS	79238	230819	100845	59622
I.1.	Kreditinėms institucijoms	79238	230819	100845	59622
I.2.	Kitos				
II.	PREKYBOS SKOLOS (skolos, susijusios su prekių				
II.1.	Tiekėjams				
II.2.	Apmokėtini vekseliai				
III.	AVANSU GAUTOS SUMOS PAGAL PASIRAŠYTAS				
IV.	KITOS MOKĖTINOS SUMOS IR ILGALAIKIAI ĮSIPAREIGOJIMAI				
E.	PER VIENERIUS METUS MOKĖTINOS SUMOS	2359320	4741000	1954727	6549256
I.	ILGALAIKIŲ SKOLŲ EINAMŲJŲ METŲ DALIS	96214		62528	41224
II.	FINANSINĖS SKOLOS	298872		495534	492992
II.1.	Kreditinėms institucijoms	298872		495534	492992
I.1.2.	Kitos				
III.	PREKYBOS SKOLOS (skolos, susijusios su prekių pardavimu)	1404641	4139660	1154204	5672316
III.1.	Tiekėjams	1404641	4139660	1154204	5672316
III.2.	Apmokėtini vekseliai				
IV.	AVANSU GAUTOS SUMOS PAGAL PASIRAŠYTAS SUTARTIS			106640	
V.	MOKESČIAI, ATLYGINIMAI IR SOCIALINIS DRAUDIMAS	506151	593087	124998	266199
VI.	KITOS MOKĖTINOS SUMOS IR TRUMPALAIKIAI ĮSIPAREIGOJIMAI	53442	8253	10823	76525
F.	SUKAUPTOS SĄNAUDOS IR ATEINANČIO LAIKOTARPIO PAJAMOS				
	SAVININKŲ NUOSAVYBĖ IR ĮSIPAREIGOJIMAI IŠ VISO	6860737	9831663	6298992	11393580

Pelno (nuostolio) ataskaita už 2002 – 2005 m.

Eil. Nr.	Straipsniai	2002 m.	2003 m.	2004 m.	2005 m.
I.	PARDAVIMAI IR PARDUOTŲ PREKIŲ BEI PASLAUGŲ SAVIKAINA				
I.1.	Pardavimai	10037565	11251168	7146680	10604896
I.2.	Parduotų prekių ir paslaugų savikaina	7558273	9072336	6663358	8912394
II.	BENDRASIS PELNAS	2479292	2178832	483322	1692502
	(NUOSTOLIS)				
III.	VEIKLOS SAŃAUDOS	930734	1544111	1240924	1591265
IV.	VEIKLOS PELNAS	1548558	634721	(757602)	101237
	(NUOSTOLIS)				
V.	KITA VEIKLA	11854	78310	291155	286814
VI.	FINANSINĖ IR INVESTICINĖ VEIKLA	(33125)	(1035)	(32584)	261607
VI.1.	Pajamos	5405	22967	2797	293687
VI.2.	Sąnaudos	38530	24002	35381	32080
VII.	ĮPRASTINĖS VEIKLOS PELNAS (NUOSTOLIS) PRIEŠ APMOKESTINIMĄ	1527287	711996	(499031)	649658
VIII.	YPATINGOJI VEIKLA	45895			
VIII.1.	Pagautė	45895			
VIII.2.	Netekimai				
IX.	ATASKAITINIŲ METŲ PELNAS PRIEŠ APMOKESTINIMĄ (NUOSTOLIS)	1573182	711996	(499031)	649658
X.	PELNO MOKESTIS	239782	112612		11144
XI.	GRYNASIS ATASKAITINIŲ METŲ PELNAS PASKIRSTYmui (NUOSTOLIS)	1333400	599384	(499031)	638514

4 priedas

Išlaidų dinamikos analizė

Išlaidos	2002 m. (Lt)	2003 m. (Lt)	2004 m. (Lt)	2005 m. (Lt)	2002-2003m		2003-2004m		2004-2005m		2002-2005m	
					Lt	%	Lt	%	Lt	%	Lt	%
Parduotų prekių ir paslaugų savikaina	7558273	9072336	6663358	8912394	+1514063	+20,03	-2408978	-26,55	+2249036	+33,75	+1354121	+17,92
Remonto ir eksploatacijos sąnaudos	126212	185219	213536	241056	+59007	+46,75	+28317	+15,29	+27520	+12,89	+114844	+90,99
Darbuotojų atlyginimas	507036	695396	505349	750198	+188360	+37,15	-190047	-27,33	+244849	+48,45	+243162	+47,96
Darbuotojų socialinis draudimas	161793	218486	159455	233368	+56693	+35,04	-59031	-27,02	+73913	+46,35	+71575	+44,24
Banko paslaugų sąnaudos	13938	12413	6430	8398	-1525	-10,94	-5983	-48,20	+1968	+30,61	-5540	-39,75
Ryšių sąnaudos	29799	8934	49794	43462	-20865	-70,02	+40860	+457,35	-6332	-12,72	+13663	+45,85
Reklamos sąnaudos	0	11035	35669	19102	+11035	+100,00	+24634	+223,24	-16567	-46,45	+19102	+100,00
Komandiruočių sąnaudos	7689	0	24692	57671	-7689	-100,00	+24692	+100,00	+32979	+133,56	+49982	+650,05
Mokesčiai	313222	195130	71749	68248	-118092	-37,70	-123381	-63,23	-3501	-4,88	-244974	-78,21
Finansinės-investicinės veiklos sąnaudos	38530	24002	35381	32080	-14528	-37,71	+11379	+47,41	-3301	-9,33	-6450	-16,73
Kitos sąnaudos	12822	509839	174260	188293	+497017	+3876,29	-335579	-65,82	+14033	+8,05	+175471	+1368,52
Iš viso	8769314	10932790	7939673	10554270	+2163476	+24,67	-2993117	-27,38	+2614597	+32,93	+1784956	+20,35

Išlaidų struktūros analizė

Išlaidos	2002 m. (Lt)	2002 m lyginamasis svoris %	2003 m. (Lt)	2003 m lyginamasis svoris %	2004 m. (Lt)	2004 m lyginamasis svoris %	2005 m. (Lt)	2005 m lyginamasis svoris %
Parduotų prekių ir paslaugų savikaina	7558273	86,19	9072336	82,98	6663358	83,92	8912394	84,44
Remonto ir eksploatacijos sąnaudos	126212	1,44	185219	1,69	213536	2,69	241056	2,28
Darbuotojų atlyginimas	507036	5,78	695396	6,36	505349	6,36	750198	7,11
Darbuotojų socialinis draudimas	161793	1,84	218486	1,99	159455	2,01	233368	2,21
Banko paslaugų sąnaudos	13938	0,16	12413	0,11	6430	0,08	8398	0,08
Ryšių sąnaudos	29799	0,34	8934	0,08	49794	0,63	43462	0,41
Reklamos sąnaudos	0	0	11035	0,10	35669	0,45	19102	0,18
Komandiruočių sąnaudos	7689	0,09	0	0	24692	0,31	57671	0,55
Mokesčiai	313222	3,57	195130	1,78	71749	0,90	68248	0,65
Finansinės-investicinės veiklos sąnaudos	38530	0,45	24002	0,22	35381	0,45	32080	0,30
Kitos sąnaudos	12822	0,15	509839	4,66	174260	2,19	188293	1,78
Iš viso	8769314	100,00	10932790	100,00	7939673	100,00	10554270	100,00

Struktūrinė 2002 – 2005 m. UAB „Liumenas“ balanso analizė

Eil. Nr.	Turtas	Lyginamasis svoris proc.				Pokytis proc. punktais			
		2002 m.	2003 m.	2004 m.	2005 m.	Per 2003 m.	Per 2004 m.	Per 2005 m.	Nuo 2002 iki 2005 m.
A.	ILGALAIKIS TURTAS	47,99	42,42	69,89	36,70	-5,57	+27,47	-33,19	-11,29
II.	Nematerialusis turtas	0,24	0,11	0,09	0,07	-0,13	-0,02	-0,02	-0,17
III.	Materialusis turtas	44,05	39,51	65,36	35,42	-4,54	+25,85	-29,94	-8,63
III.2.	Pastatai ir statiniai	19,36	17,08	25,87	13,99	-2,28	+8,79	-11,88	-5,37
III.3.	Mašinos ir įrengimai	-	-	2,25	1,13	-	+2,25	-1,12	+1,13
III.4.	Transporto priemonės	10,35	9,48	11,14	5,35	-0,87	+1,66	-5,79	-5,00
III.5.	Kiti įrenginiai ir įrankiai	7,02	4,86	6,54	4,14	-2,16	+1,68	-2,40	-2,88
III.6.	Nebaigta statyba	7,32	8,09	19,56	10,81	+0,77	+11,47	-8,75	+3,49
IV.	Ilgalaikis finansinis turtas	2,96	2,39	3,91	1,03	-0,57	+1,52	-2,88	-1,93
V.	Po vienerių metų gautinos sumos	0,74	0,41	0,53	0,18	-0,33	+0,12	-0,35	-0,56
V.1.	Pirkėjų išiskolinimas	0,74	0,41	0,53	0,18	-0,33	+0,12	-0,35	-0,56
B.	TRUMPALAIKIS TURTAS	51,94	57,46	29,98	63,21	+5,52	-27,48	+33,23	+11,27
I.	Atsargos ir nebaigtos vykdyti sutartys	8,87	6,41	16,69	7,27	-2,46	+10,28	-9,42	-1,60
I.1.	Atsargos	8,87	6,41	16,69	7,27	-2,46	+10,28	-9,42	-1,60
II.	Per vienerius metus gautinos sumos	39,47	41,15	12,28	39,62	+1,68	-28,87	+27,34	+0,15
II.1.	Pirkėjų išiskolinimas	34,98	40,47	8,56	38,43	+5,49	-31,91	+29,87	+3,45
II.2.	Kitos gautinos sumos	4,49	0,68	3,72	1,19	-3,81	+3,04	-2,53	-3,30
IV.	Gryni pinigai sąskaitoje ir kasoje	3,60	9,90	1,01	16,32	+6,30	-8,89	+15,32	+12,72
C.	SUKAUPTOS (GAUTINOS) PAJAMOS IR ATEINANČIO LAIKOTARPIO ŠAUNAUDOS	0,07	0,12	0,13	0,09	+0,05	+0,01	-0,04	+0,02
	TURTAS IŠ VISO	100,00	100,00	100,00	100,00	0	0	0	0

5 priedo tęsinys

Eil. Nr.	Savininkų nuosavybė ir įsipareigojimai	Lyginamasis svoris proc.				Pokytis proc. punktais			
		2002 m.	2003 m.	2004 m.	2005 m.	Per 2003 m.	Per 2004 m.	Per 2005 m.	Nuo 2002 iki 2005m.
A.	KAPITALAS IR REZERVAI	64,46	49,43	67,37	42,00	-15,03	+17,94	-25,37	-22,46
I.	Kapitalas	6,90	14,44	22,54	12,46	+7,54	+8,10	-10,08	+5,56
I.1.	Įstatinis (pasirašytasis)	6,90	14,44	22,54	12,46	+7,54	+8,10	-10,08	+5,56
III.	Perkainojimo rezervas	-	0,15	0,40	-	+0,15	+0,25	-0,40	0,00
IV.	Rezervai	38,12	28,74	52,35	23,94	-9,38	+23,61	-28,41	-14,18
IV.1.	Įstatymo numatyti	0,73	1,52	2,38	1,32	+0,76	+0,86	-1,06	+0,59
IV.2.	Nepaskirstytini	5,93	4,14	6,46	-	-1,79	+2,32	-6,46	-5,93
IV.3.	Paskirstytini	31,46	23,08	43,51	22,62	-8,38	+20,43	-20,89	-8,84
V.	Nepaskirstytasis pelnas (nuostolis)	19,44	6,10	(7,92)	5,60	-13,34	-14,02	+13,52	-13,84
D.	PO VIENERIŲ METŲ MOKĖTINOS SUMOS IR ILGALAIKIAI ĮSIPAREIGOJIMAI	1,15	2,35	1,60	0,52	+1,20	-0,75	-1,08	-0,63
I.	Finansinės skolos	1,15	2,35	1,60	0,52	+1,20	-0,75	-1,08	-0,63
I.1.	Kreditinėms institucijoms	1,15	2,35	1,60	0,52	+1,20	-0,75	-1,08	-0,63
E.	PER VIENERIUS METUS MOKĖTINOS SUMOS TRUMPALAIKIAI ĮSIPAREIGOJIMAI	34,39	48,22	31,03	57,48	+13,83	-17,19	+26,45	+23,09
I.	Ilgalaikių skolų einamųjų metų dalis	1,40	-	0,99	0,36	-1,40	+0,99	-0,63	-1,04
II.	Finansinės skolos	4,36	-	7,88	4,33	-4,36	+7,88	-3,55	-0,03
II.1.	Kreditinėms institucijoms	4,36	-	7,88	4,33	-4,36	+7,88	-3,55	-0,03
III.	Prekybos skolos (skolos, susijusios su prekių pardavimu)	20,47	42,10	18,32	49,78	+21,63	-23,78	+31,46	+29,31
III.1.	Tiekėjams	20,47	42,10	18,32	49,78	+21,63	-23,78	+31,46	+29,31
IV.	Avansu gautos sumos pagal pasirašytas sutartis	-	-	1,69	-	-	+1,69	-1,69	-
V.	Mokesčiai, atlyginimai ir socialinis draudimas	7,38	6,04	1,98	2,34	-1,34	-4,06	+0,36	-5,04
VI.	Kitos mokėtinos sumos ir trumpalaikiai įsipareigojimai	0,78	0,08	0,17	0,67	-0,70	+0,09	+0,50	-0,11
	SAVININKŲ NUOSAVYBĖ IR ĮSIPAREIGOJIMAI IŠ VISO	100,00	100,00	100,00	100,00	0,00	0,00	0,00	0,00

UAB „Liumenas“ balanso dinamika

Eil. Nr.	Turtas	2003 m.		2004 m.		2005 m.		Pokytis per visą laikotarpį	
		Litais	%	Litais	%	Litais	%	Litais	%
A.	ILGALAIKIS TURTAS	+877961	+26,66	+231663	+5,55	-221152	-5,02	+888472	+26,98
II.	Nematerialusis turtas	-5580	-34,41	-5271	-49,56	+2041	+38,04	-8810	-54,33
III.	Materialusis turtas	+862104	+28,53	+233093	+6,00	-81048	-1,97	+1014149	+33,56
III.1.	Žemė								
III.2.	Pastatai ir statiniai	+351015	+26,43	-49361	-2,94	-35475	-2,18	+266179	+20,04
III.3.	Mašinos ir įrengimai	-	-	+141663	-	-12986	-9,17	+128677	-
III.4.	Transporto priemonės	+221845	+31,24	-229995	-24,68	-92376	-13,16	-100526	-14,16
III.5.	Kiti įrenginiai ir įrankiai	-3315	-0,69	-66423	-13,89	+59789	+14,52	-9919	-2,07
III.6.	Nebaigta statyba	+292559	+58,25	+437209	+55,01	0	0	+729768	+145,30
IV.	Ilgalaikis finansinis turtas	+31618	+15,52	+10774	+4,58	-128992	-52,42	-86600	-42,51
V.	Po vienerių metų gautinos sumos	-10181	-20,08	-6933	-17,11	-13153	-39,17	-30267	-59,71
V.1.	Pirkėjų įsiskolinimas	-10181	-20,08	-6933	-17,11	-13153	-39,17	-30267	-59,71
B.	TRUMPALAIKIS TURTAS	+2085941	+58,53	-3760869	-66,57	+5313796	+281,35	+3638868	+102,11
I.	Atsargos ir nebaigtos vykdyti sutartys	+21273	+3,49	+421275	+66,86	-223399	-21,25	+219149	+35,99
I.1.	Atsargos	+21273	+3,49	+421275	+66,86	-223399	-21,25	+219149	+35,99
II.	Per vienerius metus gautinos sumos	+1337242	+49,38	-3271764	-80,88	+3741202	+483,67	+1806680	+66,72
II.1.	Pirkėjų įsiskolinimas	+1579171	+65,81	-3439409	-86,44	+3840176	+711,84	+1979938	+82,51
II.2.	Kitos gautinos sumos	-241929	-78,47	+167645	+252,54	-98974	-42,29	-173258	-56,20
IV.	Gryni pinigai sąskaitoje ir kasoje	+727426	+294,82	-910380	-93,45	+1795993	+2815,70	+1613039	+653,74
C.	SUKAUPTOS (GAUTINOS) PAJAMOS IR ATEINANČIO LAIKOTARPIO ŠAUNAUDOS	+7024	+154,31	-3465	-29,93	+1944	+23,97	+5503	+120,89
	TURTAS IŠ VISO	+2970926	+43,30	-3532671	-35,93	+5094588	+80,88	+4532843	+66,07

6 priedo tęsinys

Eil. Nr.	Savininkų nuosavybė ir įsipareigojimai	2003		2004		2005		Pokytis per visą laikotarpį	
		Litais	%	Litais	%	Litais	%	Litais	%
A.	KAPITALAS IR REZERVAI	+437665	+9,90	-616424	-12,68	+51282	+12,76	+362523	+8,20
I.	Kapitalas	+946368	+200,00	0	0	0	0	+946368	+200,00
I.1.	Įstatinis (pasirašytasis)	+946368	+200,00	0	0	0	0	+946368	+200,00
III.	Perkainojimo rezervas	+14518	-	+10774	+74,21	-25292	-	-	-
IV.	Rezervai	+210795	+8,06	+471217	+16,67	-570971	-17,31	+111041	+4,25
IV.1.	Įstatymo numatyti	+100000	+200,00	0	0	0	0	+100000	+200,00
IV.2.	Nepaskirstytini	0	0	0	0	-406776	-	-406776	-
IV.3.	Paskirstytini	+110795	+5,13	+471217	+20,76	-164195	-5,99	+417817	+19,35
V.	Nepaskirstytasis pelnas (nuostolis)	-734016	-55,05	-1098415	-	+1137545	-	-694886	-52,11
D.	PO VIENERIŲ METŲ MOKĖTINOS SUMOS IR ILGALAIKIAI ĮSIPAREIGOJIMAI	+151581	+191,30	-129974	-56,31	-41223	-40,88	-19616	-24,76
I.	FINANSINĖS SKOLOS	+151581	+191,30	-129974	-56,31	-41223	-40,88	-19616	-24,76
I.1.	Kreditinėms institucijoms	+151581	+191,30	-129974	-56,31	-41223	-40,88	-19616	-24,76
E.	PER VIENERIUS METUS MOKĖTINOS SUMOS TRUMPALAIKIAI ĮSIPAREIGOJIMAI	+2381680	+100,95	-2786273	-58,77	+4594529	+235,05	+4189936	+177,59
I.	Ilgalaikių skolų einamųjų metų dalis	-96214	-	+62528	-	-21304	-34,07	-54990	-57,15
II.	Finansinės skolos	-298872	-	+495534	-	-2542	-0,51	+194120	+64,95
II.1.	Kreditinėms institucijoms	-298872	-	+495534	-	-2542	-0,51	+194120	+64,95
III.	Prekybos skolos (skolos, susijusios su prekių pardavimu)	+2735019	+194,71	-2985456	-72,12	+4518112	+391,45	+4267675	+303,83
III.1.	Tiekėjams	+2735019	+194,71	-2985456	-72,12	+4518112	+391,45	+4267675	+303,83
IV.	Avansu gautos sumos pagal pasirašytas sutartis	-	-	+106640	-	-106640	-	-	-
V.	Mokesčiai, atlyginimai ir socialinis draudimas	+86936	+17,18	-468089	-78,92	+141201	+112,96	-239952	-47,41
VI.	Kitos mokėtinos sumos ir trumpalaikiai įsipareigojimai	-45189	-84,56	+2570	+31,14	+65702	+606,14	+23083	+43,19
	SAVININKŲ NUOSAVYBĖ IR ĮSIPAREIGOJIMAI IŠ VISO	+2970926	+43,30	-3532671	-35,93	+5094588	+80,88	+4532843	+66,07

**Struktūrinė 2002 – 2005 m. UAB „Liumenas“
pelno (nuostolio) ataskaitos analizė**

Eil. Nr.	Straipsniai	Lyginamasis svoris proc.				Pokytis proc. punktais			
		2002 m.	2003 m.	2004 m.	2005 m.	Per 2003 m.	Per 2004 m.	Per 2005 m.	Nuo 2002 iki 2005 m.
I.	PARDAVIMAI IR PARDUOTŲ PREKIŲ BEI PASLAUGŲ SAVIKAINA								
I.1.	Pardavimai	100,00	100,00	100,00	100,00	0,00	0,00	0,00	0,00
I.2.	Parduotų prekių ir paslaugų savikaina	75,30	80,63	93,24	84,04	+5,33	+12,61	-9,20	+8,74
II.	BENDRASIS PELNAS (NUOSTOLIS)	24,70	19,37	6,76	15,96	-5,33	-12,61	+9,2	-8,74
III.	VEIKLOS ŠAŪAUDOS	9,27	13,73	17,36	15,00	+4,46	+3,63	-2,36	+5,73
IV.	VEIKLOS PELNAS (NUOSTOLIS)	15,43	5,64	(10,60)	0,96	-9,79	-16,24	+11,56	-14,47
V.	KITA VEIKLA	0,12	0,70	4,07	2,70	+0,58	+3,37	-1,37	+2,58
VI.	FINANSINĖ IR INVESTICINĖ VEIKLA	(0,33)	(0,01)	(0,46)	2,47	+0,32	-0,45	+2,93	+2,80
VI.1.	Pajamos	0,05	0,20	0,03	2,77	+0,15	-0,17	+2,74	+2,72
VI.2.	Šaūaudos	0,38	0,21	0,49	0,30	-0,17	+0,28	-0,19	-0,08
VII.	IPRASTINĖS VEIKLOS PELNAS (NUOSTOLIS) PRIEŠ APMOKESTINIMĄ	15,22	6,33	(6,99)	6,13	-8,89	-13,32	+13,12	-9,09
VIII.	YPATINGOJI VEIKLA	0,45	0,00	0,00	0,00	-0,45	0,00	0,00	-0,45
VIII.1.	Pagautė	0,45	0,00	0,00	0,00	-0,45	0,00	0,00	-0,45
VIII.2.	Netekimai								
IX.	ATASKAITINIŲ METŲ PELNAS PRIEŠ APMOKESTINIMĄ (NUOSTOLIS)	15,67	6,33	(6,99)	6,13	-9,34	-13,32	+13,12	-9,54
X.	PELNO MOKESTIS	2,39	1,00	0,00	0,11	-1,39	-1,00	+0,11	-2,28
XI.	GRYNASIS ATASKAITINIŲ METŲ PELNAS PASKIRSTYmui (NUOSTOLIS)	13,28	5,33	(6,99)	6,02	-7,95	-12,32	+13,01	-7,26

Pelno (nuostolio) ataskaitos straipsnių apimties dinamika

Eil. Nr.	Savininkų nuosavybė ir įsipareigojimai	Per 2003 m.		Per 2004 m.		Per 2005 m.		Pokytis per visą laikotarpį	
		Litais	%	Litais	%	Litais	%	Litais	%
I.	PARDAVIMAI IR PARDUOTŲ PREKIŲ BEI PASLAUGŲ SAVIKAINA								
I.1.	Pardavimai	+1213603	+12,09	-4104488	-36,48	+3458216	+48,39	+567331	+5,65
I.2.	Parduotų prekių ir paslaugų savikaina	+1514063	+20,03	-2408978	-26,55	+2249036	+33,75	+1354121	+17,92
II.	BENDRASIS PELNAS (NUOSTOLIS)	-300460	-12,12	-1695510	-77,82	+1209180	-	-786790	-31,73
III.	VEIKLOS ŠAŪNAUDOS	+613377	+65,90	-303187	-19,64	+350341	+28,23	+660531	+70,97
IV.	VEIKLOS PELNAS (NUOSTOLIS)	-913837	-59,01	-1392323	-219,36	+858839	+113,36	-1447321	-93,46
V.	KITA VEIKLA	+66456	+560,62	+212845	+271,80	-4341	-1,49	+274960	+2319,55
VI.	FINANSINĖ IR INVESTICINĖ VEIKLA	+32090	-96,88	-31549	+3048,21	+294191	-	+294732	-
VI.1.	Pajamos	+17562	+324,92	-20170	-87,82	+290890	+10400,07	+288282	+5333,62
VI.2.	Šaūnaudos	-14528	-37,71	+11379	+47,41	-3301	-9,33	-6450	-16,74
VII.	ĮPRASTINĖS VEIKLOS PELNAS (NUOSTOLIS) PRIEŠ APMOKESTINIMĄ	-815291	-53,38	-1211027	-170,09	+1148689	-	-877629	-57,46
VIII.	YPATINGOJI VEIKLA	-45895	-100,00	0,00	0,00	0,00	0,00	-45895	-100,00
VIII.1.	Pagaute	-45895	-100,00	0,00	0,00	0,00	0,00	-45895	-100,00
VIII.2.	Netekimai								
IX.	ATASKAITINIŲ METŲ PELNAS PRIEŠ APMOKESTINIMĄ (NUOSTOLIS)	-861186	-54,74	-1211027	-170,09	+1148689	-	-923524	-58,70
X.	PELNO MOKESTIS	-127170	-53,04	-112612	-100,00	+11144	-	-228638	-95,35
XI.	GRYNASIS ATASKAITINIŲ METŲ PELNAS PASKIRSTYmui (NUOSTOLIS)	-734016	-55,05	-1098415	-183,26	+1137245	-	-694884	-52,11

